

รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว
กรณีศึกษา ตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน

นางมาลินี หาญยุทธ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตร
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการบริหารและพัฒนาประชาคมเมืองและชนบท
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์
มิถุนายน 2551
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

**A PATTERN OF COMMUNITY PARTICIPATION IN TOURISM MANAGEMENT :
A CASE STUDY OF NA RAI LUANG SUBDISTRICT,
SONGKWAE DISTRICT, NAN PROVINCE**

MRS. MALINEE HANYUT

**THIS TERM PAPER A PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF PUBLIC ADMINISTRATION
(URBAN AND RURAL COMMUNITY DEVELOPMENT AND ADMINISTRATION)**

UTTARADIT RAJABHAT UNIVERSITY

JUNE 2008

COPYRIGHT BELONGS TO UTTARADIT RAJABHAT UNIVERSITY

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว
กรณีศึกษา ตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน

ของ

นางมาลินี หาญยุทธ

ได้รับการพิจารณาเห็นชอบจากคณะกรรมการที่ปรึกษาและคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์
ให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการบริหารและพัฒนาประชาคมเมืองและชนบท

เมื่อวันที่ 16 เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2551

(รองศาสตราจารย์พิเศษ หาญสมบัติ)

ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(อาจารย์ ดร. ชัชภูมิ สีสุมภู)

กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(อาจารย์ทวิศักดิ์ จารูชาติ)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(อาจารย์ ดร. ภาณุ สิทธิวงศ์)

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษาประจำหลักสูตร

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ยงยุทธ อินทจักร์)

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

(รองศาสตราจารย์พิเศษ หาญสมบัติ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สติธิชัย หาญสมบัติ)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

กิตติกรรมประกาศ

การจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยได้รับการอนุเคราะห์ช่วยเหลือให้กำลังใจ
คำแนะนำอย่างดียิ่งจากคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ พิศมัย หาญสมบัติ
ประธานกรรมการ ดร.ชัชฎุมิ สีชมภู กรรมการ และอาจารย์ทวีศักดิ์ จารุชาติ กรรมการ ได้
แนะนำให้ข้อคิดเห็นและการเขียนของผู้วิจัยตลอดเวลาทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีคุณค่าและ
สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์เป็นอย่างสูง

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้จะไม่สำเร็จหากไม่ได้รับความร่วมมือ มิตรภาพ จากผู้นำชุมชน
และประชาชนหลาย ๆ ท่านในตำบลนาไร่หลวง

กำลังใจจากคุณพ่อ คุณแม่ คุณประดิษฐ์ หาญยุทธ พี่มิกซ์ น้องหม่อม ที่คอยให้กำลังใจ
ส่งเสริมช่วยเหลือและสนับสนุนในทุกด้านให้แก่ข้าพเจ้า

ผู้วิจัย หวังว่าวิทยานิพนธ์นี้ จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจในสาขานี้

มาลินี หาญยุทธ

บทคัดย่อ

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว
กรณีศึกษา : ตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน
- ชื่อผู้ทำวิทยานิพนธ์** : นางมาลินี หาญอุทธร
- ชื่อปริญญา** : รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขา การพัฒนาประชาคมเมืองและ
ชนบท
- คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ :**
รองศาสตราจารย์พิศมัย หาญสมบัติ	ประธานกรรมการ
อาจารย์ ดร.ชัชฎุมิ สีชมภู	กรรมการ

การศึกษาในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว และเพื่อหารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว กรณีศึกษา ตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้นำชุมชน และประชาชนที่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง และอาศัยอยู่ใน ตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน จำนวน 30 คน โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสำรวจชุมชนและ แบบสัมภาษณ์เจาะลึก และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม โดยการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation)

ผลการวิจัยด้านบริบทชุมชน พบว่าตำบลนาไร่หลวงเป็นตำบลที่มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถเป็นสถานที่ท่องเที่ยวมากมาย อาทิเช่น ถ้ำ น้ำตก และบริบทการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว พบว่า ในด้านการประชาสัมพันธ์นั้นมีการประชาสัมพันธ์ที่ไม่หลากหลาย ประชาชนในตำบลไม่มีการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ด้านบุคลากร พบว่า ไม่มีบุคลากรที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในเรื่องการท่องเที่ยว ด้านแหล่งท่องเที่ยว พบว่า แหล่งท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติอยู่มาก

ส่วนรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว ตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยเกิดจากการระดมความคิดเห็นของผู้นำชุมชนและประชาชนผู้ที่เกี่ยวข้องใน 5 ชั้น ดังนี้ 1. การมีส่วนร่วมค้นหาปัญหา 2. การจัดเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา 3. การวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา 4. การวางแผนการแก้ไขปัญหา และ 5. การสรุปบทเรียนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว

รูปแบบการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวด้านประชาสัมพันธ์ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ แหล่งท่องเที่ยวให้ดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยว การจัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจแก่บุคลากรที่ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ รูปแบบการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวด้านการบริการ ได้แก่ การพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารเพื่อสนับสนุนการบริการแก่นักท่องเที่ยว พัฒนาลิขานวยความสะดวกให้ได้มาตรฐาน พัฒนาระบบการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน พัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการให้ได้มาตรฐาน พัฒนาระบบการขนส่งนักท่องเที่ยวที่จะเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว รูปแบบการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวด้านบุคลากร ได้แก่ พัฒนาการองค์ความรู้ของบุคลากรในด้าน การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และเสริมสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ของตำบลนาไร่หลวง รูปแบบการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวด้านแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความสวยงามและสะอาด การสร้างเครือข่ายและเส้นทาง การท่องเที่ยวให้ครอบคลุมทั้งในจังหวัด และต่างจังหวัด

คำสำคัญ : รูปแบบ , การมีส่วนร่วมของชุมชน , การบริหาร, การท่องเที่ยว

ABSTRACT

Thesis title: A Pattern of Community Participation in Tourism Management: A Case Study of Na Rai Luang Subdistrict, Songkwae District, Nan Province

Author: Mrs. Malinee Hanyut

Degree: Master Degree of Public Administration (Urban and Rural Community Administration and Development)

Thesis advisor and committee:

Assoc. Prof. Pitsamai Harnsombat Chairperson

Lect. Dr. Chatphum Sichomphoo Committee

This participatory action research aimed to study the context of the community regarding tourism management and to develop an appropriate pattern of community participation in tourism management of Na Rai Luang Subdistrict, Songkwae District, Nan Province. The sample group consisted of 30 community leaders and people who had knowledge about tourism and lived in Na Rai Luang Subdistrict. The research instruments were a survey form, an in-depth interview and a record of group discussion and triangulation method.

The results were as follows:

Regarding the community context; there were natural resources which could be tourist attractions, for example a cave and a waterfall. Regarding tourism management; advertising was insufficient. The people in the village did not provide services to tourists. Regarding personnel; there were no officers who were responsible for tourism. Regarding the tourist attractions; the locations were natural.

The pattern of community participation in tourism management of Na Rai Luang Subdistrict consisted of five steps: finding out problems, prioritizing the problems, analyzing the causes of the problems, planning to solve problems and summarizing the lessons learnt.

The pattern of tourism management consisted of four aspects: public relations aspect – tourist attractions must be advertised to attract tourists and the personnel must be trained in public

relations; service aspect – tourism information, facilities, safety, infra -structure and transportation must be improved to reach the standards set; personnel aspect – personnel must have knowledge about the tourist attractions and the people in the community must have awareness and participate in tourist attraction development; tourist attraction aspect – the locations must be cleaned and kept beautiful. Network and tourism routes should be covered both in the province and in other provinces.

Keywords: pattern, community participation, management, tourism

สารบัญ

บทที่		หน้า
	บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
	บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
	กิตติกรรมประกาศ.....	จ
	สารบัญตาราง.....	ช
	สารบัญภาพ.....	ฅ
	สารบัญแผนภูมิ.....	ญ
1	บทนำ.....	1
	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
	คำถามวิจัย.....	3
	วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
	ขอบเขตการวิจัย.....	4
	นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
	กรอบแนวคิดการวิจัย.....	6
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
	แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม.....	7
	แนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการ.....	17
	แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน.....	24
	แนวคิดเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์.....	31
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	33
3	ระเบียบวิธีดำเนินการวิจัย.....	38
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	38
	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	38
	วิธีการเก็บข้อมูล.....	39
	วิเคราะห์ข้อมูล.....	41

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4	ผลการวิจัย..... 42
	ตอนที่ 1 บริบทของชุมชนและบริบทการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว ของตำบลนาไร่หลวง..... 42
	ตอนที่ 2 รูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การ ท่องเที่ยวตำบลนาไร่หลวง..... 55
5	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ..... 74
	สรุปผลการวิจัย..... 76
	อภิปรายผล..... 80
	ข้อเสนอแนะจากการทำวิจัย..... 83
	บรรณานุกรม..... 85
	ภาคผนวก..... 88
	ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญ..... 89
	ภาคผนวก ข หนังสือขอเรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ..... 91
	ภาคผนวก ค แบบสอบถามการวิจัยแบบมีส่วนร่วม..... 95
	ภาคผนวก ง รูปกิจกรรม การเก็บรวบรวมข้อมูล..... 101
	ภาคผนวก จ รายชื่อคณะกรรมการ การท่องเที่ยว ผู้นำชุมชน และประชาชน ของตำบลนาไร่หลวงที่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว..... 103
	ภาคผนวก ฉ บันทึกการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก..... 107
	ประวัติผู้วิจัย..... 111

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนประชากรและครัวเรือนในตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน...	45
2	รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวง.....	65
3	รายชื่อคณะกรรมการการท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง.....	104
4	รายชื่อผู้นำชุมชนที่เข้าร่วมเวที ค้นหารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการ บริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน.....	105
5	รายชื่อประชาชนที่มีความรู้ในเรื่องการท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง.....	106

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1	แผนที่จังหวัดน่าน..... 43
2	แผนที่อำเภอสองแคว..... 44
3	แผนที่ตำบลนาไร่หลวง..... 45
4	สภาพป่าไม้ที่สมบูรณ์..... 46
5	สภาพภูมิประเทศที่เป็นภูเขา..... 46
6	ถ้ำเวียงแก หมู่ 1..... 47
7	ภายในถ้ำเวียงแก หมู่ 1..... 47
8	น้ำตกผาผึ้ง หมู่ 2..... 48
9	น้ำตกห้วยตาด หมู่ 4..... 48
10	น้ำตกห้วยแฉ่ง หมู่ 5..... 48
11	น้ำตกตาดทอง หมู่ 7..... 49
12	วิวดอยภูโว หมู่ 8..... 49
13	การแต่งกายของผู้หญิงไทลื้อ..... 51
14	การแต่งกายของผู้ชายไทลื้อ..... 51
15	การแต่งกายของผู้ชายม้ง..... 52
16	การแต่งกายของผู้หญิงม้ง..... 52
17	การแต่งกายของชาวเมี่ยน..... 52
18	กระบวนการมีส่วนร่วม..... 56
19	กระบวนการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม..... 102
20	ผลที่ได้รับจากกระบวนการมีส่วนร่วม..... 102
21	การสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติม..... 102

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
1 แสดงความสัมพันธ์ของชนิดของการมีส่วนร่วม.....	11
2 รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว กรณีศึกษา ตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน.....	72

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมหลักชนิดหนึ่งของประเทศไทย ซึ่งนำรายได้จากประชาชนชาวไทยและชาวต่างชาติเข้าสู่ประเทศไทย ได้มีการสนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง โดยได้มีการจัดตั้งกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาในปี พ.ศ. 2545 นับแต่ปี พ.ศ. 2546 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจึงได้ปรับแผนวิสาหกิจเพื่อให้สอดคล้องกับการก่อตั้งกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา โดยปรับบทบาทมาเป็นองค์กรที่มุ่งเน้นหน้าที่ด้านการบริหารจัดการ การตลาด การท่องเที่ยวของประเทศไทยเป็นหลัก โดยนโยบายหนึ่งคือ เร่งรัดพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว (E-TOURISM) เพื่อรองรับการทำธุรกรรมบนระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและการดำเนินการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์รวมทั้งการดำเนินงานด้านการตลาดด้วยระบบสารสนเทศ โดยมีกลไกในการควบคุมและป้องกันเพื่อเป็นหลักประกันในการป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น (2549. ออนไลน์) ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยมีศักยภาพในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวค่อนข้างสูง ทั้งทรัพยากรการท่องเที่ยวตามธรรมชาติ เช่น หาดทราย น้ำตก ถ้ำ เกาะ เป็นต้น และทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัฒนธรรมประเพณี เทศกาล วิถีชีวิตของคนในชุมชนต่าง ๆ

การจัดการท่องเที่ยวได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากรัฐบาลทุกสมัย รัฐได้กำหนดกลยุทธ์และมาตรการในการพัฒนาศักยภาพของประเทศที่จะรองรับการท่องเที่ยวค่อนข้างเป็นรูปธรรมทั้งด้านการประชาสัมพันธ์ อำนวยความสะดวก ความปลอดภัย รวมทั้งทรัพยากรที่มีอยู่ให้มีความพร้อมที่จะรองรับนักท่องเที่ยว จากข้อมูลการท่องเที่ยวพบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยได้เพิ่มขึ้นตามลำดับทุกปี ช่วยให้รัฐมีรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นอันดับต้น ๆ ของรายได้ประเทศ (พรรณี จุฑานนท์. 2546 : 1)

ปัจจุบันได้มีการพัฒนาและค้นพบสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติเช่น ภูเขา น้ำตก ถ้ำ ฯลฯ มากขึ้น ทั้งนี้เพราะเล็งเห็นว่าบริเวณดังกล่าวสามารถจะปรับปรุงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่หารายได้ให้แก่ประชาชนที่อยู่ในบริเวณเหล่านั้นมากกว่าที่จะประกอบอาชีพอื่น ๆ กล่าวได้ว่าธุรกิจการท่องเที่ยวเกี่ยวข้องกับภูมิศาสตร์เศรษฐกิจเป็นอย่างมากและเป็นที่ยอมรับกันว่าการท่องเที่ยวและอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวจึงมีผลต่อการพัฒนา

เศรษฐกิจของประเทศด้วย นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังมีผลต่อการพัฒนาสภาพสังคมและชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนภายในประเทศอีกด้วย กล่าวคือเมื่อบริเวณใดมีการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว บริเวณนั้นจะมีการพัฒนาโครงสร้างด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา ทำให้ประชาชนบริเวณนั้นได้รับประโยชน์ตามไปด้วย คือ มีงานทำและมีรายได้เพิ่มขึ้นและพยายามแสวงหาสถานที่ท่องเที่ยวใหม่เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่ยังไม่เคยมีใครรู้จักมาก่อน ทั้งนี้เพราะเป็นที่ยอมรับว่าสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติมีอิทธิพลต่อการท่องเที่ยวเป็นอันมาก (วรรณภา วรรณานิช. 2546 : 3)

น่านเป็นจังหวัดชายแดนภาคเหนือและเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ในหุบเขา มีประวัติความเป็นมาเก่าแก่รุ่นเดียวกับสุโขทัย เป็นเมืองชายแดนแห่งล้านนาตะวันออกอันอุดมไปด้วยวัฒนธรรมที่หลอมรวมจากเทือกเขาสูงถึงพื้นราบทำให้เสน่ห์ของเมืองน่านยังยืนมาจนถึงทุกวันนี้ ประกอบด้วยลักษณะภูมิประเทศที่เป็นท้องทะเลแห่งขุนเขา อีกทั้งสายลมหนาวและสายหมอกที่พัดผ่านทุ่งข้าวสีเขียวฉ่ำฝนหรือเหลืองทองพร้อมจะเก็บเกี่ยว ยังทำให้ผู้มาเยือนเก็บความประทับใจกลับไปด้วยป้อมปราการธรรมชาติที่บดบังเมืองน่านจากคนต่างถิ่นก็คือเทือกเขาผีปันน้ำและหลวงพระบาง

อำเภอสองแควตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดน่าน เนื่องจากมีลำน้ำแฉ่งและลำน้ำยาวไหลมาบรรจบกันจึงตั้งชื่อว่า สองแคว มีพื้นที่ทั้งหมด 525 ตารางกิโลเมตร หรือ 328,125 ไร่ สภาพพื้นที่ประมาณร้อยละ 85 ของพื้นที่ทั้งหมด เป็นภูเขาสูงชันสลับซับซ้อน และเป็นที่ราบเพียงร้อยละ 15 มีพื้นที่ส่วนที่เป็นป่าและภูเขา มีลำน้ำที่สำคัญสองสาย คือ ลำน้ำยาว มีต้นน้ำอยู่ตำบลชนแดน มีความยาวถึง 30 กิโลเมตร ไหลผ่านตำบลนาไร่หลวง ไหลลงสู่แม่น้ำน่านที่อำเภอท่าวังผา และลำน้ำยอ มีต้นน้ำอยู่ตำบลยอ มีความยาว 15 กิโลเมตร และมีน้ำตก ถ้าอยู่ในหลายหมู่บ้าน อำเภอสองแควมีกลุ่มชนที่มาจากหลายเผ่าพันธุ์ ซึ่งแต่ละเผ่าพันธุ์มีขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อที่แตกต่างกันออกไป จากการสำรวจตามโครงการประวัติศาสตร์หมู่บ้าน พบว่ากลุ่มชนที่อาศัยในบริเวณนี้มาก่อนกลุ่มชนเผ่าอื่น ๆ คือ ชนเผ่าไทลื้อเป็นกลุ่มชนที่มีมากที่สุดและยังประกอบด้วยชนเผ่า ม้ง (แม้ว) เย้า (เมี่ยน) ขมุ ถิ่น และก่อ ดังนั้นวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อของคนกลุ่มดังกล่าวนี้ จึงมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะวัฒนธรรมด้านภาษาของแต่ละกลุ่มยังมีความชัดเจนและยังพูดภาษาดั้งเดิมในกลุ่มของตนเอง ส่วนประเพณีและความเชื่อหลายแห่งถูกผสมผสานกับประเพณีและความเชื่อของพระพุทธศาสนา แต่อย่างไรก็ตามทุกเผ่าพันธุ์ยังคงมีเอกลักษณ์รักษาวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่ออย่างเหนียวแน่น

ตำบลนาไร่หลวง มีระยะทางห่างจากตัวจังหวัดน่าน 75 กิโลเมตร เนื้อที่โดยประมาณของตำบลนาไร่หลวง มีจำนวน 190 ตารางกิโลเมตร หรือ 118,750 ไร่ สภาพพื้นที่ร้อยละ 80 เป็นภูเขา สลับซับซ้อนสูงชัน ส่วนพื้นที่ราบที่ใช้ในการเพาะปลูกด้านการเกษตรที่เหมาะสมมีเพียงร้อยละ 20

ของพื้นที่ทั้งหมด สภาพพื้นที่ป่ายังมีสภาพป่าไม้ที่สมบูรณ์และป่าคั้นน้ำประมาณร้อยละ 25 จากสภาพพื้นที่ที่เป็นภูเขาสลับซับซ้อนสูงชัน จึงเป็นแหล่งทรัพยากร แม่น้ำ ลำห้วย ที่ราษฎรใช้บริโภคอุปโภค ตลอดจนใช้เป็นแหล่งน้ำการเกษตรและแหล่งท่องเที่ยวมากมายเช่น น้ำตกตาดทอง น้ำตกห้วยแดง น้ำตกห้วยตาด ถ้ำเวียงแก น้ำตกน้ำพันและถ้ำผาหมี เป็นต้น

จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าในตำบลนาไร่หลวงมีแหล่งท่องเที่ยวที่ยังคงเป็นธรรมชาติอยู่มากมายรวมทั้งความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมและประเพณี แต่ยังคงขาดการบริหารจัดการที่เป็นระบบและขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลนาไร่หลวงที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา วิเคราะห์ปัญหา แก้ไขปัญหา การท่องเที่ยวให้ดีขึ้นกว่าเดิม ซึ่งแต่เดิมนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลนาไร่หลวงไม่ได้มีการส่งเสริมให้ความรู้ในด้านการบริหารจัดการแก่ประชาชนในตำบลแต่อย่างใด จึงทำให้บุคลากรในตำบลไม่เห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวในตำบลเท่าที่ควร ดังนั้นเพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวงเป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบกับการท่องเที่ยวตามธรรมชาติที่แท้จริง จึงเห็นว่าควรจะมีการศึกษาหารูปแบบที่จะสนับสนุนการท่องเที่ยวให้เป็นรูปธรรม รูปแบบการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวงอาจมีหลายรูปแบบ ทั้งนี้ผลการศึกษาวิจัยที่ได้จะเป็นองค์ความรู้และนำมาเป็นข้อมูลเพื่อกำหนดรูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวงต่อไป

คำถามวิจัย

1. ลักษณะบริบทของการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว กรณีศึกษาดำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน ในแต่ละด้านเป็นอย่างไร
2. รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว กรณีศึกษาดำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว กรณีศึกษาดำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน
2. เพื่อหารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว กรณีศึกษาดำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาบริบทของชุมชนและบริบทการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของชุมชนตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน และรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการประชาสัมพันธ์ การบริการ บุคลากร แหล่งท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน

ขอบเขตด้านประชากร

การศึกษาครั้งนี้ประชากรที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ ผู้นำชุมชน และประชาชนที่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน

นิยามศัพท์เฉพาะ

การมีส่วนร่วม หมายถึง ผู้นำชุมชนและประชาชนมีส่วนร่วมในการศึกษาสภาพปัจจุบันของชุมชน โดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 5 ขั้น ดังนี้

1. การค้นหาปัญหา หมายถึง ผู้นำชุมชนและประชาชนร่วมกันค้นหาปัญหาในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง
2. การจัดเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา หมายถึง ผู้นำชุมชนและประชาชนร่วมกันจัดเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง
3. การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา หมายถึง ผู้นำชุมชนและประชาชนร่วมกันวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง
4. การวางแผนแก้ไขปัญหา หมายถึง ผู้นำชุมชนและประชาชนร่วมกันวางแผนแก้ไขปัญหาในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง
5. การสรุปทบทวน หมายถึง ผู้นำชุมชนและประชาชนร่วมกันสรุปทบทวนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง

การบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการของการมุ่งสู่เป้าหมาย จากการทำงานร่วมกันกับผู้นำชุมชนและประชาชน ซึ่งบุคคลทำงานร่วมกันในกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเข้าร่วมในการดำเนินการใน 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการประชาสัมพันธ์ หมายถึง การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายโดยทั่วไป โดยมีผู้นำและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นของตำบลนาไร่หลวง

2. ด้านการบริการ หมายถึง การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการในด้านต่าง ๆ ของประชาชนเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง โดยที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านั้น

3. ด้านบุคลากร หมายถึง การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาบุคลากรในตำบลนาไร่หลวงให้ความรู้ในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง

4. ด้านแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ในตำบลนาไร่หลวง

รูปแบบการ การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้จากการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง

ผู้นำชุมชน หมายถึง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นผู้นำในแต่ละหมู่บ้าน ในตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน

ประชาชน หมายถึง ประชาชนในตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน ที่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน

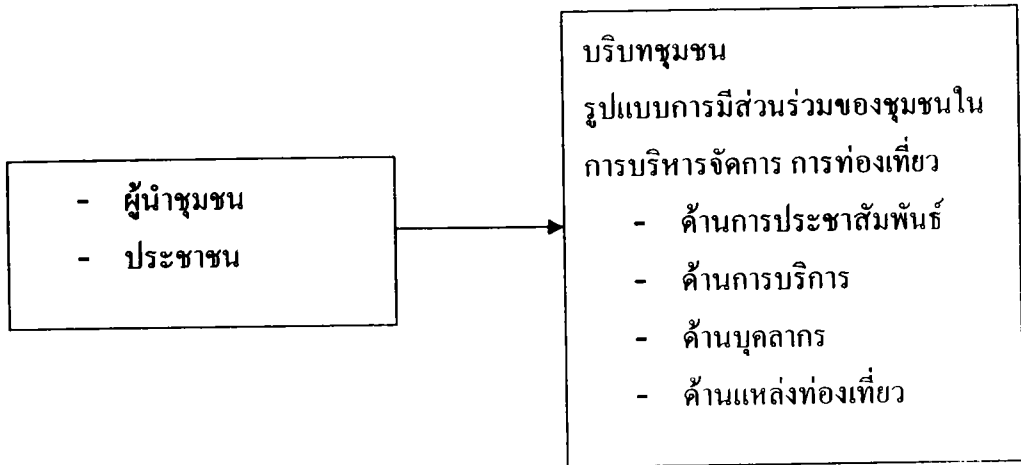
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. รู้ข้อมูลสภาพทั่วไปและแหล่งท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน
2. ชุมชนได้เรียนรู้และมีส่วนร่วมในการหารูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน
3. ได้รูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน
4. ชุมชนเกิดการเรียนรู้และสามารถนำองค์ความรู้จากกระบวนการ การมีส่วนร่วมมาปรับใช้กับปัญหาของชุมชน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลนาไร่หลวง ในด้านการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร หนังสือ และสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งสาระสำคัญได้ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม
2. แนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการ
3. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
4. แนวคิดเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

เนื่องจากกิจกรรมของชุมชนจะเกิดขึ้นได้นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนนั้น ได้ตระหนักถึงปัญหา ความต้องการที่เกิดขึ้นในชุมชนร่วมกัน และเป็นพลังผลักดันให้เกิดการรวมกลุ่ม วางแผนโครงการ กิจกรรม และการลงมือปฏิบัติร่วมกัน อันเป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกลุ่ม หรือชุมชน ไปในทิศทางที่ปรารถนา ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนานั้น จะต้องเกิดจากแนวคิดหลาย ๆ ด้าน เพื่อความเข้าใจในการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมให้ดีขึ้น จึงได้ศึกษาแนวความคิดและทฤษฎีดังนี้

ทฤษฎีการมีส่วนร่วม (สุพรรณิ สมจิตรสกุล. 2549. ออนไลน์ ; อ้างอิงจาก ดิน ปรัชญพฤทธิ. 2532. 642-643)

ได้จำแนกทฤษฎีการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. ทฤษฎีความเป็นผู้แทน (Representative) เน้นความเป็นผู้แทนของผู้นำ และถือว่าการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งหรือถอดถอนผู้นำเป็นเครื่องหมายของการที่จะให้หลักประกันกับการบริหารงานที่ดี อย่างไรก็ตามทฤษฎีนี้ เน้นเฉพาะการวาง โครงสร้างสถาบันเพื่อเป็นเครื่องมือในการให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจขององค์กรอย่างแท้จริง ผู้ที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการตัดสินใจ ได้แก่บรรดาผู้นำต่าง ๆ ที่เสนอตัวเข้ามาสมัครรับเลือกตั้งส่วนผู้ตามนั้นเป็นเพียงไม้ประดับเท่านั้น

2. ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory democracy) มีวัตถุประสงค์ไม่เฉพาะแต่การเข้าไปพิจารณาเลือกตั้งหรือถอดถอนผู้นำเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการไปเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวางนโยบาย ยิ่งกว่านั้น ทฤษฎีนี้ยังมองการมีส่วนร่วมเป็นการให้การศึกษา และพัฒนาการกระทำทางการเมืองและสังคมที่มีความรับผิดชอบนั้นคือการ ไม่ยอมให้มีส่วนร่วมที่นับว่าเป็นการคุกคามต่อเสรีภาพของผู้ตาม

ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนซึ่งหมายรวมถึงบุคคล กลุ่ม และองค์กรมีส่วนร่วมในงานพัฒนา การจัดการป่า และทรัพยากรทุกขั้นตอน อาทิ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การแสดงความคิดเห็น และการชี้ประเด็นปัญหา การกำหนดนโยบาย การวางแผน การจัดการ ได้รับความพึงพอใจ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การติดตามประเมินผล และแก้ไขปัญหา อุปสรรค การมีส่วนร่วม (Participation) มีนัยสีกลงไปถึงการเป็นส่วนหนึ่งต้องคิดว่าจะช่วยกันทำอะไรต่างกับการกระทำร่วมกัน (Interaction) ซึ่งเป็นแต่การสื่อสารพูดคุยหรือทำอะไรสักอย่างร่วมกัน (การมีส่วนร่วม, 2549, ออนไลน์)

การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการกระทำที่ประชาชนสมัครใจเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดการเปลี่ยนแปลง เพื่อตัวประชาชนเองโดยให้ประชาชนได้มีส่วนในการตัดสินใจเพื่อตนเองและมีส่วนดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ปรารถนาหรือตั้งใจไว้ ทั้งนี้ต้องมีให้การกำหนดกรอบความคิดจากบุคคลภายนอก (สุนันทา อำไพเจนเจริญ, 2547 : 11)

การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคม ในการมีส่วนร่วมประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปของการตัดสินใจในการดำเนินชีวิตของตนอย่างเป็นตัวของตัวเอง (สุนันทา อำไพเจนเจริญ, 2547 : 12)

การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ร่วมมือและรับผิดชอบต่อกิจกรรมการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมในขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ โดยมีกลุ่มหรือองค์กรรองรับประชาชนที่เข้าร่วมมีการพัฒนาภูมิปัญญาและการรับรู้สามารถวิเคราะห์และตัดสินใจเพื่อกำหนดการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง (สุนันทา อำไพเจนเจริญ, 2547 : 12)

การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการซึ่งประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในขั้นตอนต่าง ๆ ของกิจกรรมของสังคมและประชาชนที่เข้าร่วมได้ใช้ความพยายามบางอย่างส่วนตัว เช่น ความคิด ความรู้ ความสามารถ แรงงานตลอดจนทรัพยากรของตนต่อกิจกรรมนั้น ๆ ในการแสดง

ความคิดเห็นตัดสินใจกำหนดนโยบาย กำหนดเป้าหมายและแผนงาน ดำเนินการในกระบวนการจัดการ และร่วมหนุนช่วยทรัพยากรบริหารและการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม มีเหตุผล 3 ประการ คือ 1. มีจุดร่วมในอุดมการณ์เดียวกัน (Common ideology) 2. มีจุดร่วมในผลประโยชน์ (Common interest) 3. ยึดติดตัวบุคคล (Personality) (สุนันทา อำไพเจนเจริญ. 2547 :12)

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้นำทุกอย่าง ซึ่งไม่ใช่การกำหนดภายนอกแล้วให้ประชาชนเข้าร่วม ต้องเป็นเรื่องที่ประชาชนคิดเอง โดยแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาร่วมในการวิเคราะห์ถึงสาเหตุและที่มาของปัญหาร่วมในการเลือกวิธีการและวางแผนร่วมกันในการแก้ปัญหา ร่วมในการดำเนินงานตามแผน และร่วมในการประเมินผลวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรค และปัจจัยที่มีส่วนทำให้เกิดผลสำเร็จ และหมายถึงการเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้น และมีพลังของประชาชนในการตัดสินใจ เพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคมจัดทรัพยากร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้น และเป็นการปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการต่าง ๆ (สุพรรณ สมจิตรสกุล. 2549. ออนไลน์)

การมีส่วนร่วมของประชาชน (People's Participation) หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชน ผู้เป็นเป้าหมายของการพัฒนาเข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาตั้งแต่เริ่มดำเนินโครงการ การประเมินโครงการ จนเสร็จสิ้นโครงการ โดยมีวัตถุประสงค์ให้ชาวบ้านได้เรียนรู้ทั้งเรื่องที่ทำและการทำงานร่วมกัน ซึ่งหากสมประสงค์แล้วก็จะทำให้คนเกิดการพัฒนาได้ (เดโซ แสนภักดี. 2546 : 18)

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนได้เข้ามามีโอกาสร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครอง (เดโซ แสนภักดี. 2546 : 18)

การมีส่วนร่วมในชุมชน หมายถึง กระบวนการที่ชุมชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินการ การร่วมรับผลประโยชน์ และการประเมินผล (สุพรรณ สมจิตรสกุล. 2549. ออนไลน์. อ้างอิงจาก Cohen and Uphoff. 1980)

โดยสรุปในแง่ความหมายของการมีส่วนร่วมในธรรมชาติของผู้วิจัย หมายถึง กระบวนการของการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การค้นหาปัญหาในชุมชน การจัดเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา การวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา การวางแผนแก้ไขปัญหา และการสรุปบทเรียนซึ่งจะทำให้ประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา และจะมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

องค์ประกอบของการมีส่วนร่วม

การทำงานแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับบุคคล และองค์กรหลายประเภทตามลักษณะงาน โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ผู้ร่วมงานทุกฝ่ายต้องมีอุดมการณ์ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และมีผลประโยชน์ร่วมกัน (ศิริภรณ์ ภิญโญชูโต. 2549 : 36 ; การมีส่วนร่วม.2549. ออนไลน์)

การมีส่วนร่วมประกอบด้วย (เดโซ แส่นภักดี. 2546 : 30-31)

1. การมีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน จะเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนได้ร่วมกันเรียนรู้สภาพของชุมชน การดำเนินชีวิต ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการทำงาน และร่วมกันค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยจะมีการรวมกลุ่มอภิปรายและแสดงความคิดเห็น เพื่อการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน และทรัพยากรที่จะต้องใช้

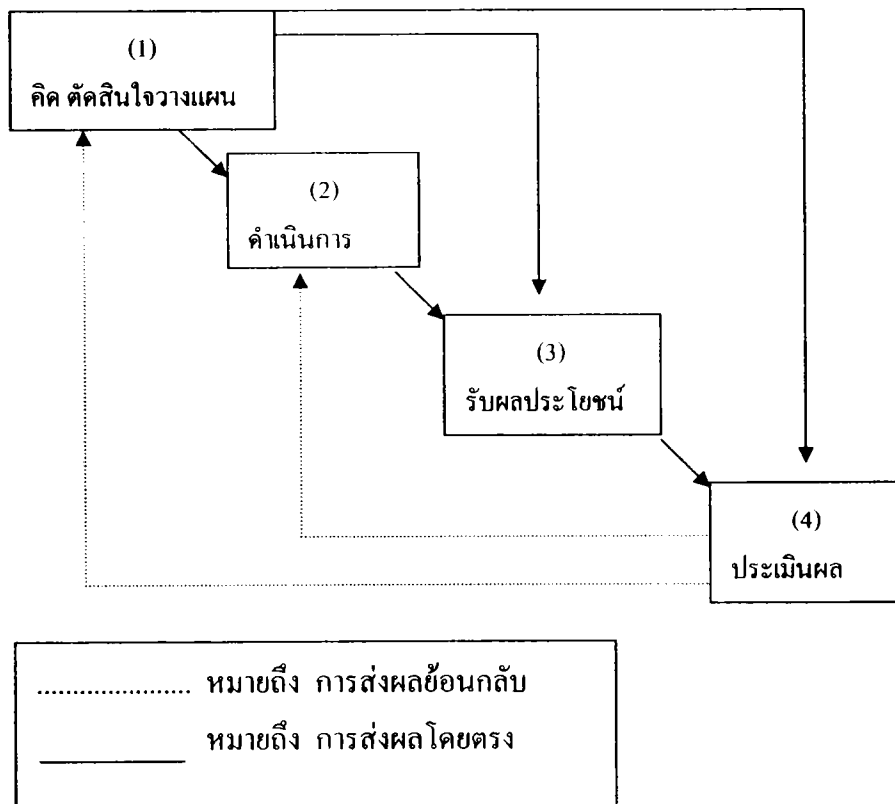
3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา โดยการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ แรงงาน เงินทุน หรือเข้าร่วมบริหารงาน การใช้ทรัพยากร การประสานงาน และดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านวัตถุและจิตใจ โดยอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันของบุคคลและสังคม

การมีส่วนร่วมของประชาชนประกอบด้วยการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ได้แก่ การตัดสินใจในช่วงของกิจกรรม และช่วงดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการลงมือทำเอง ได้แก่ การสนับสนุนทรัพยากรการร่วมบริหาร ร่วมลงแรง และร่วมใจการมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ ทั้งประโยชน์ทางใจและทางวัตถุการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ได้แก่ การตรวจสอบควบคุมการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด (เดโซ แส่นภักดี. 2546 : 32-33)

การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท เพื่อให้เกิดความสำเร็จได้นั้น ควรประกอบด้วยการมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ ดังนี้ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) โดยในกระบวนการนี้ ประการแรกสุดที่จะต้องทำคือ การจัดลำดับของความสำคัญต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจช่วงการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการดำเนินการตามแผนที่วางไว้ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ดำเนินการ (Implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินการตามโครงการนี้ เพื่อตอบคำถามว่า ใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้างและโดยวิธีใด เช่น ช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงาน การประสานงาน และการของความช่วยเหลือเป็นต้นการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ (Benefit) ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นั้น นอกจากความสำคัญของประโยชน์ในเชิงปริมาณและในเชิงคุณภาพแล้ว ยังต้อง

พิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้ รวมทั้งผลประโยชน์ที่เป็นทางบวกและผลที่เกิดในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการการมีส่วนร่วม ประเมินผล (Evaluation) เป็นการควบคุม และตรวจสอบการดำเนินงานทั้งหมดซึ่งสามารถสรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ Cohen และ Uphoff (1980) ดังแสดงในภาพที่ 1 ให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน ในขั้นตัดสินใจว่ามีความสำคัญมาก การตัดสินใจจะมีผลต่อการดำเนินการ และการดำเนินการจะมีผลไปยังการรับผลประโยชน์ และการประเมินผล ในขณะเดียวกัน การตัดสินใจจะมีผลโดยตรงต่อการรับผลประโยชน์และการประเมินผลด้วย (เค โช แสนภักดี. 2546 : 34-35 ; อ้างอิงจาก Cohen และ Uphoff. 1980)

แผนภูมิที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ของขั้นตอนการมีส่วนร่วม

ที่มา : (Cohen & Uphoff, 1980 : 35 อ้างอิงในสุนันทา อ่ำไพเจนเจริญ. 2547 : 16)

จากภาพที่ 1 Cohen และ Uphoff กล่าวถึงความสัมพันธ์ของขั้นตอนการมีส่วนร่วม โดยเริ่มจากการคิดและตัดสินใจวางแผน 1. ซึ่งในทรรศนะของผู้วิจัยเห็นว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญ เนื่องจากจะชี้ให้เห็นถึงการตัดสินใจ โดยการพิจารณาว่าอะไรคือปัญหาของชุมชน และมีความต้องการที่จะแก้ไข ซึ่งจะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วม ในขั้นตอนต่อมาคือ การมี

ดำเนินการ 2. เพื่อแก้ปัญหาของชุมชน ในเรื่องของการดำเนินการก็ตี ปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็น ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม หรือปัจจัยสิ่งแวดล้อมของชุมชนประชาชนที่อยู่ในชุมชนจะเป็น ผู้ที่รู้ หรือตระหนักในปัจจัยเหล่านั้นดี ซึ่งถ้าประชาชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ การดำเนินการต่าง ๆ ก็จะสอดคล้องกับปัจจัยต่าง ๆ หรือข้อจำกัดของชุมชน ประชาชนก็จะเข้ามามีส่วนร่วมในการ ดำเนินการรับผลประโยชน์จากโครงการ 3. พร้อมทั้งมีการติดตามประเมินผล 4. ให้โครงการ ประสบความสำเร็จในที่สุดหรือหากมีปัญหา อุปสรรคก็จะมีการรวบรวมข้อมูลย้อนกลับในขั้น ตัดสินใจ หรือดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาต่อไป

รูปแบบการมีส่วนร่วม

รูปแบบของการมีส่วนร่วม ดังนี้ การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่เท่าเทียมกัน ฝ่ายหนึ่งรู้สึกคืออำนาจกว่า หรือมีทรัพยากรหรือความรู้ดีกว่า เป็นต้น การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน (Partial Participation) รัฐเป็นผู้กำหนดนโยบายลงมาว่าต้องการอะไร โดยที่รัฐไม่รู้จักความต้องการของชาวบ้าน ดังนั้นการมีส่วนร่วมก็เพียงแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมบางส่วนเท่านั้น การมีส่วนร่วมแบบ สมบูรณ์ (Full Participation) เป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนตั้งแต่การกำหนดปัญหา ความต้องการ การตัดสินใจในแนวทางการแก้ปัญหาและความเท่าเทียมกันของทุกฝ่าย (ชุดวิชาการวิจัยชุมชน . 2545 : 115)

รูปแบบของการมีส่วนร่วมออกเป็น 9 รูปแบบ ดังนี้ 1. การมีส่วนร่วมประชุม 2. การมีส่วนร่วมออกเงิน 3. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ 4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ 5. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ ชักชวน 6. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริจาค 7. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม 8. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้ แรงงานหรือเป็นลูกจ้าง 9. การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์ (สุนันทา อำไพเจนเจริญ. 2547 : 11)

การมีส่วนร่วมเป็นรูปแบบหนึ่งจากแนวคิดที่ประชาชนหรือคนที่อยู่ในสังคมได้พัฒนา ความคิด สติปัญญา ความรู้ความสามารถโดยแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อพัฒนาทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและสังคม ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นแนวทางการพัฒนาแบบใหม่ โดยใช้ หลักการพัฒนาจากล่างสู่บนเป็นปัจจัยสำคัญ โดยประชาชนจะต้องมีพื้นฐานองค์กรประชาชนที่ สามารถเป็นตัวแทนในการเจรจาต่อรองกับกลุ่มผลประโยชน์และบุคคลอื่น ๆ ได้ ประชาชนต้องมี อิสระในความคิดริเริ่มและการตัดสินใจในระดับท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาและกำหนดกิจกรรมของ ตนเอง (ศิริภรณ์ ภิญาญชุโต. 2549 : 38 ; อ้างอิงจาก การมีส่วนร่วม. 2549. ออน-ไลน์)

ประเภทของการมีส่วนร่วม (สุพัฒน์ สมจิตรสกุล. 2549 : ออน – ไลน์)

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในกระบวนการของการตัดสินใจประการแรกที่

จะต้องกระทำคือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการ ไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานโครงการจะได้มาจากคำถามที่ว่า ใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการ ได้บ้างและจะทำประโยชน์ได้ด้วยวิธีใด บ้าง

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นั้นนอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและคุณภาพแล้ว จะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลที่เป็นผลประโยชน์ในทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้นสิ่งสำคัญจะต้องสังเกตก็คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectations) ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

กระบวนการมีส่วนร่วม (สุพรรณิ สมจิตรสกุล. 2549 : ออน – ไลน์)

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนานั้น ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติงาน กระบวนการมีส่วนร่วมนั้นมีหลายระดับ ตั้งแต่การถกเถียงแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การค้นหาปัญหา การวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน การวางแผนร่วมกันโดยชาวบ้านเพื่อชาวบ้าน การปฏิบัติตามแผนมีการทำงานร่วมกันและการประเมินผลร่วมกัน กระบวนการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนการพัฒนาซึ่งเป็นการวัดเชิงคุณภาพแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในขั้นการริเริ่มการพัฒนา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชนตลอดจนมีส่วนร่วมในการกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการด้วย
2. การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผนการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากร และแหล่งทรัพยากรที่จะใช้
3. การมีส่วนร่วมในขั้นการดำเนินการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมใน

การสร้างประโยชน์ โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ และแรงงานหรือเข้าร่วมบริหารงาน ประสานงาน และการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

4. การมีส่วนร่วมในขั้นการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนา หรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

5. การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่า การพัฒนาที่ได้กระทำไปแล้วนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ซึ่งในการประเมินอาจปรากฏในรูปของการประเมินย่อย เป็นการประเมินผลการหน้าเป็นระยะ ๆ หรือกระทำในรูปของการประเมินผลรวม ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวบยอด

ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา การตัดสินใจ เป็นส่วนสำคัญที่จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้กระทำการตัดสินใจ ในการดำเนินกิจกรรมพัฒนา จึงจะถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เพราะเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพของประชาชน องค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็ง สามารถกำหนดความต้องการที่แท้จริงในการแก้ปัญหาของชุมชนด้วยตนเองได้

เทคนิคการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การปฏิบัติการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR)

ปรัชญา เวสสารัชช (2528 : 5) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาว่าเป็นการที่ประชาชนเข้าเกี่ยวข้อง โดยการให้ความพยายามหรือใช้ทรัพยากรบางอย่าง ส่วนคนในกิจกรรมซึ่งมุ่งสู่การพัฒนาของชุมชน และองค์ประกอบของการมีส่วนร่วม มีดังนี้

1. มีประชาชนเข้าเกี่ยวข้องในกิจกรรมพัฒนา
2. ผู้เข้าร่วมได้ใช้ความพยายามบางอย่างส่วนตัว เช่น ความคิด ความรู้ ความสามารถ

แรงงาน หรือทรัพยากรบางอย่าง เช่น เงินทุน วัสดุในกิจกรรมการพัฒนา

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์ (2527 : 183-185) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional Involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group Situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น ทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย นอกจกความหมายข้างต้นนี้แล้ว ยังสรุปความหมายของการมีส่วนร่วมไว้อีกนัยหนึ่งในรูปของสมการว่า

การมีส่วนร่วม = ความร่วมมือร่วมใจ + การประสานงาน + ความรับผิดชอบ

Participation = Cooperation + Coordination + Responsibility

โดยให้ความหมายของการร่วมมือร่วมใจว่า หมายถึง ความตั้งใจของบุคคลที่จะมาทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

จุดมุ่งหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน จุดมุ่งหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ต้องการให้เกิดขึ้นคือ

1. ทางเศรษฐกิจ (Economic) ประชาชนสามารถสร้างอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจได้ โดยอาศัยการร่วมมือกันซื้อ ร่วมมือกันขาย เพื่อให้ได้ของที่มีคุณภาพและมีความยุติธรรมทางด้านราคา เช่น การดำเนินงานในรูปของสหกรณ์หรือประชาชนมีความเป็นอยู่ดีขึ้น ไม่เป็นหนี้สินใคร และไม่อพยพไปขายแรงงานในชุมชนอื่นๆ เป็นต้น

2. ทางสังคม (Social) การมีส่วนร่วมของชุมชนมากขึ้น ทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง (Self Confidence) เกิดความไว้วางใจตนเอง (Self Reliance) มีความรับผิดชอบ (Responsibility) ต่อตนเองและผู้อื่น ช่วยเหลือตนเองได้ (Self Help) ประชาชนสามารถระดมพลังความคิด พลังกาย พลังใจและความสามารถจัดการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้สำเร็จ

3. ทางการเมืองและการปกครอง (Politics and Government) การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนแต่ละคนนั้นเป็นการสร้างบุคลิกภาพ และจิตสำนึกของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งจะมุ่งไปสู่การปกครองตนเอง เช่น เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมมือบริหารงานของหมู่บ้านและตำบลในรูปของคณะกรรมการหมู่บ้าน สภาพตำบล ที่ได้รับการคัดเลือก และเห็นความรับผิดชอบต่อชาวบ้านให้กระทำหน้าที่เพื่อชุมชนของตนเอง ซึ่งในที่สุดแล้วต้องการให้เกิดลักษณะของการปกครองท้องถิ่น (Local Government)

วัตถุประสงค์ของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ชุกวิชาติชุมชน (2545 : 239) การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีจุดประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นแต่ละแห่งเข้ามาร่วมกันศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลตลอดจนประเด็นปัญหาเชิงพัฒนา และวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาของชุมชนของตน มิใช่รอคอยนักวิจัยและนักพัฒนาจากภายนอกมาดำเนินงานให้ตน

2. เพื่อให้ได้ข้อมูลความจริงที่เป็นจริง และแนวทางพัฒนาที่เหมาะสมหรือมีความพอดีกับสภาพบริบทของชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ ทั้งนี้เพราะประชาชนในท้องถิ่นซึ่งสัมผัสกับบริบทของท้องถิ่นของตนเองมาตลอด ย่อมรู้จักสภาพของท้องถิ่นของจนดีกว่าบุคคลภายนอก

3. เพื่อให้มีการขับเคลื่อน (Mobilization) มวลสมาชิกเข้าด้วยกัน เป็นกระบวนการของผู้มีความรับผิดชอบร่วมกัน เรียนรู้ไปด้วยกันและแก้ปัญหาไปด้วยกัน

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการศึกษาวิจัยในชุมชนที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเพื่อให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในทุกด้านของ

กระบวนการพัฒนา ซึ่งรวมทั้งการค้นหาปัญหา การเรียงลำดับของปัญหา การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา การวางแผนแก้ไข และการสรุปบทเรียนของชุมชน โดยประชาชนในชุมชนเป็นผู้มีส่วนร่วมในทุก ๆ ด้าน

เทคนิคการมีส่วนร่วมของประชาชน

พัชรี สีโรรส (2546) ได้กล่าวว่า เพื่อให้เห็นความแตกต่างในลักษณะการมีส่วนร่วม จึงแบ่งกลุ่มเทคนิคการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. เทคนิคการมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลแก่ประชาชน เป็นกลุ่มเทคนิคที่เป็นการสื่อสารทางเดียวเพื่อให้ประชาชนรับทราบข้อมูล ประกอบด้วย 13 เทคนิค โดยจำแนกเรื่องสื่อประเภทต่าง ๆ สื่อเอกสาร เช่น การจัดทำเอกสาร ข้อเท็จจริง จดหมายข่าวและรายงานการศึกษา การจัดทำสื่อวีดิทัศน์ การจัดตั้งศูนย์ข้อมูล เทคนิคในกลุ่มนี้ยังรวมรูปแบบการสื่อสารกับประชาชนผ่านทางสื่อมวลชนรูปแบบต่าง ๆ เช่น วิทยุ การแถลงข่าว การสัมมนาวิชาการให้กับสื่อมวลชน รวมทั้ง การจัดทัศนศึกษา เทคนิคการนำเสนอ และการชี้แจงข้อมูลในการประชุมของทางการ

2. เทคนิคการมีส่วนร่วมที่เน้นการรับฟังความคิดเห็น ซึ่งประกอบด้วย 6 เทคนิค คือ

1. การสัมภาษณ์รายบุคคล 2. การสนทนากลุ่มย่อย 3. การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ 4. การสำรวจความคิดเห็น 5. สายด่วนสายตรง และ 6. ประชาพิจารณ์ หลายเทคนิคในกลุ่มนี้สามารถเป็นการสื่อสารสองทาง มีการพูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูล และความคิดเห็น ได้ แต่จุดเน้นหรือวัตถุประสงค์หลักของเทคนิคอยู่ที่การได้ข้อมูลและความคิดเห็นของประชาชน เช่น ประชาพิจารณ์มีการตอบคำถามหรือข้อสงสัยได้ หากแต่หลักการจริง ๆ ของประชาพิจารณ์เป็นเทคนิคที่เป็นทางการในการรับฟังความคิดเห็นข้อห่วงกังวลของประชาชน การสัมภาษณ์รายบุคคลก็เช่นเดียวกัน ผู้สัมภาษณ์อาจมีการพูดคุยให้ข้อมูล แต่จุดมุ่งหมายอยู่ที่การรับฟังความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนการแสดงความคิดเห็นผ่านทางเว็บไซต์เป็นได้ทั้งการสื่อสารแบบทางเดียวและสองทางได้ ซึ่งการแสดงความคิดเห็นของประชาชนย่อมทำได้ดี เมื่อมีการรับรู้เกี่ยวกับประเด็นปัญหาหรือข้อมูลโครงการ

3. เทคนิคการมีส่วนร่วมแบบปรึกษาหารือ ซึ่งเป็นรูปแบบที่เป็นการสื่อสารสองทาง มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นในเนื้อหาของเทคนิคอย่างชัดเจน ฉะนั้นเป็นกลุ่มเทคนิคการมีส่วนร่วมที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระดับค่อนข้างสูง ประกอบด้วย 5 เทคนิคการมีส่วนร่วม คือ 1. เวทีสาธารณะ 2. การพบปะแบบไม่เป็นทางการ 3. การจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนแก่ชุมชน 4. การประชุมเชิงปฏิบัติการ และ 5. คณะที่ปรึกษา แต่ละเทคนิคมีลักษณะที่แตกต่างกัน เช่น เวทีสาธารณะเหมาะสำหรับการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับคนจำนวนมาก ส่วนการพบปะแบบไม่เป็นทางการมีความเป็นกันเองและสามารถพูดคุยแบบเป็นส่วนตัว ขณะที่เทคนิคการมีส่วนร่วมแบบคณะที่ปรึกษา มีความเป็นทางการและจำกัดบุคคลเข้าร่วมเฉพาะตัว

แทนที่ได้รับการแต่งตั้ง หากแต่มีความต่อเนื่องมากกว่ารูปแบบอื่น ๆ ที่เป็นการจัดเป็นครั้งคราวการแบ่งเทคนิคการมีส่วนร่วมดังกล่าวเพื่อประโยชน์ในการนำเสนอและสร้างความเข้าใจ ในความจริง ทั้ง 3 กลุ่มมีความสัมพันธ์ต่อกัน การให้ข้อมูลแก่ประชาชนและการรับฟังความคิดเห็นเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการปรึกษาหารือ ในกระบวนการมีส่วนร่วมหนึ่งควรเป็นการผสมผสานเทคนิคการมีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่ม เพื่อให้การมีส่วนร่วมเป็นไปอย่างกว้างขวางและส่งผลให้การตัดสินใจรอบคอบขึ้น

การวิจัยรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวงในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) โดยมีการดำเนินการร่วมกันของผู้นำชุมชน และประชาชนที่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในแต่ละหมู่บ้านในตำบลนาไร่หลวง มีส่วนร่วมในการทำดำเนินการวิจัยโดยมีอยู่ 5 ขั้นตอน คือ

1. การค้นหาปัญหา
2. การจัดเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา
3. การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา
4. การวางแผนแก้ไขปัญหา
5. การสรุปบทเรียน

เพื่อให้ได้รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวที่ดีและยั่งยืนต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการ

ความหมายของการบริหารจัดการ

มีนักวิชาการได้ให้ความหมายกันไว้มากมาย (การบริหารจัดการ, ออน-ไลน์ : 2550) ตามแนวทางที่แต่ละท่านได้ศึกษามา เช่น

Mary Parker Follett “ การบริหารการจัดการเป็นเทคนิคการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น”

George R. Terry “ การบริหารการจัดการ เป็นกระบวนการของการวางแผนการจัดองค์การ การกระตุ้นและการควบคุมให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกัน โดยใช้ทรัพยากรบุคคลและอื่น ๆ”

การบริหารจัดการ (Management) เป็นกระบวนการของการมุ่งสู่เป้าหมายขององค์การจากการทำงานร่วมกัน โดยใช้บุคคลและทรัพยากรอื่น ๆ หรือเป็นกระบวนการออกแบบและรักษา

สภาวะแวดล้อม ซึ่งบุคคลทำงานร่วมกันในกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Certo. 2000 : 555)

การบริหารจัดการจึงเป็นกระบวนการของกิจกรรมที่ต่อเนื่องและประสานงานกัน ซึ่งผู้บริหารต้องเข้ามาช่วยเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์กรนั้น ๆ

ทฤษฎีการบริหาร

ทิวพรธม หล่อสุวรรณรัตน์ (2545 : 32-33) ได้เสนอทฤษฎีการบริหารของฟาโยล สำหรับผู้บริหารทุกระดับในองค์กร ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. การแบ่งงานกันทำ (Division of work) โดยมีเหตุผลเพื่อต้องการลดเวลาการเรียนรู้ในการทำงานให้น้อยลง และเพิ่มทักษะของการทำงานให้สูงขึ้นและหลักการแบ่งงานกันทำนี้จะใช้ได้ทุกระดับขององค์กรไม่ใช่เฉพาะระดับคนงานเท่านั้น
2. อำนาจและความรับผิดชอบของผู้บริหารควรจะได้สัดส่วนกัน (Authority and responsibility) อำนาจหน้าที่ต้องควบคู่กับความรับผิดชอบ เพื่อมีการมอบหมายอำนาจหน้าที่ให้กับบุคคลใดแล้ว บุคคลนั้นต้องยอมรับความรับผิดชอบที่คิดตามมาด้วย
3. วินัย (Discipline) คือ ลูกจ้างต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎระเบียบ โดยหัวหน้าจะเป็นผู้สร้างวินัยให้เกิดขึ้น
4. เอกภาพการบังคับบัญชา (Unity of command) ลูกจ้างควรรับคำสั่งจากหัวหน้าเพียงคนเดียวเท่านั้น เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานและบุคคลลงได้
5. การมีทิศทางการทำงานเดียวกัน (Unity of direction) คือ การทำงานแต่ละกลุ่มกิจกรรมมีวัตถุประสงค์เดียวกันภายใต้แผนงานเดียวกันเพื่อขจัดความขัดแย้งระหว่างบุคคล
6. ผลประโยชน์ส่วนตัวขึ้นต่อส่วนรวม (Subordination of individual to the general interest) กล่าวคือ ผลประโยชน์ขององค์กรต้องมาก่อนเสมอ
7. ค่าจ้างควรพิจารณาจากผลงาน (Remuneration) หลักความยุติธรรมและความสมเหตุสมผล
8. การรวมอำนาจ (Centralization) ต้องมีความสมดุลระหว่างการรวมอำนาจและการกระจายอำนาจ โดยพิจารณาความสามารถของผู้บริหารในการประสานงาน
9. สายการบังคับบัญชา (Scalar chain) ชัดเจน กล่าวคือ สายการบังคับบัญชาจากผู้บริหารระดับบนไปยังระดับปฏิบัติการต้องมีความชัดเจน และการติดต่อสื่อสารจะต้องเป็นตามสายการบังคับบัญชาดังกล่าว
10. ช่วงการควบคุม (Span of control) หมายถึง จำนวนผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของผู้บังคับบัญชาแต่ละคน เนื่องจากมนุษย์มีข้อจำกัดในการดูแลผู้อยู่ใต้การบังคับบัญชา ไม่ว่าจะเป็น

ข้อกำหนดในเรื่องความรู้ เวลาทำงาน และสถานที่ ดังนั้นจึงต้องพิจารณาช่วงการควบคุมขององค์การในแต่ละระดับให้เหมาะสมด้วย

11. ความเสมอภาค (Equity) อยู่บนพื้นฐานของความเมตตาและความยุติธรรม เพื่อสนับสนุนให้คนทำงานตามหน้าที่
12. ความมั่นคงในการทำงาน (Stability of tenure) ผู้บริหารควรมีการวางแผนด้านบุคลากรให้ดี และสร้างความก้าวหน้าในวิชาชีพ ให้กับผู้บังคับบัญชา
13. ความคิดริเริ่ม (Initiative) คนงานที่มีความคิดริเริ่มในการทำงานจะสามารถทำงานได้อย่างเต็มความสามารถ

14. ความสามัคคี (Esprit de corps) ส่งเสริมให้มีการสร้างและพัฒนาการทำงานเป็นกลุ่มสร้างทีมสปริตเพื่อให้เกิดความสามัคคีที่เกิดขึ้นภายในองค์การ

ความหมายของการบริหาร

การบริหาร คือ การทำงานของคณะบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ที่รวมปฏิบัติการให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน (Barnard) (หลักและกระบวนการบริหาร. 2549. ออน-ไลน์) การบริหารเป็นกระบวนการทางสังคมที่สามารถมองเห็นได้ 3 ทางคือ

1. ทางโครงสร้าง เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นตอนของสายการบังคับบัญชา
2. ทางหน้าที่ เป็นขั้นตอนของหน่วยงานที่ระบุหน้าที่ บทบาท ความรับผิดชอบและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อให้สำเร็จเป้าหมาย
3. ทางปฏิบัติ เป็นกระบวนการที่บุคคลและบุคคลต้องการร่วมทำปฏิกริยาซึ่งกันและกัน (Getzels & Guba)

ลักษณะเด่นที่เป็นสากลของการบริหาร คือ

1. การบริหารต้องมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย
2. ต้องอาศัยปัจจัยบุคคลเป็นองค์ประกอบสำคัญ
3. ต้องใช้ทรัพยากรบริหารเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน
4. ต้องมีลักษณะการดำเนินการเป็นกระบวนการทางสังคม
5. ต้องเป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างกลุ่มบุคคล 2 คนขึ้นไป
6. ต้องอาศัยร่วมมือร่วมใจเพื่อให้ภารกิจบรรลุวัตถุประสงค์
7. เป็นการร่วมมือดำเนินการอย่างมีเหตุผล
8. มีลักษณะเป็นการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้
9. การบริหารไม่มีตัวตน แต่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์

การบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์การบริหารเป็นสาขาวิชาที่มีการจัดการระเบียบอย่างเป็นระบบ คือมีหลักเกณฑ์และทฤษฎีที่ฟังเชื่อถือได้ อันเกิดจากการค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ เพื่อประโยชน์ในการบริหาร โดยลักษณะนี้ การบริหารจึงเป็นศาสตร์ (Science) เป็นศาสตร์สังคม ซึ่งอยู่กลุ่มเดียวกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยา และรัฐศาสตร์ แต่ถ้าพิจารณาการบริหารในลักษณะของการปฏิบัติที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และทักษะของผู้บริหารแต่ละคน ที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นการประยุกต์เอาความรู้ หลักการและทฤษฎีไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อม การบริหารก็จะมีลักษณะเป็นศิลป์ (Arts) (หลักและกระบวนการบริหาร. 2549. ออนไลน์)

ปัจจัยการบริหาร (หลักและกระบวนการบริหาร. 2549. ออนไลน์)

ปัจจัยพื้นฐานทางการบริหารมี 4 อย่าง ที่เรียกว่า 4Ms ได้แก่

1. คน (Man)
2. เงิน (Money)
3. วัสดุสิ่งของ(Materials)
4. การจัดการ (Management)

ข้อจำกัดทางการบริหาร

ข้อจำกัดทางการบริหารมี 7 อย่าง ได้แก่

1. สถานภาพทางภูมิศาสตร์
2. ประชากร
3. ทรัพยากร
4. ลักษณะนิสัย และความสามารถของคนในชาติ
5. ความเชื่อถือและความศรัทธา
6. ขนบธรรมเนียมและประเพณี
7. ค่านิยมและอุดมการณ์ทางสังคม

หลักการบริหารที่มีประสิทธิภาพ (หลักและกระบวนการบริหาร. 2549. ออนไลน์)

1. การบริหารที่มีผู้บริหารเพียงคนเดียวในองค์การ (Division of Labor)
2. มีการกำหนดมาตรฐานทำงานที่ชัดเจน (Standardization)
3. มีเอกภาพในการบังคับบัญชา (Unity of command)
4. มีการกระจายอำนาจและความรับผิดชอบให้แก่ผู้ร่วมงาน (Delegation of Authority and Responsibility)

5. มีการแบ่งฝ่ายงานและบุคลากรผู้รับผิดชอบให้แก่ผู้ร่วมงานให้เฉพาะเจาะจงขึ้น

(Division of Labor)

6. มีการกำหนดมาตรฐานการทำงาน ที่ชัดเจน (Span of control)
7. มีการมอบหมายการควบคุมดูแลที่เหมาะสม (Stability)
8. เปิดโอกาสให้มีการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ในองค์การได้ (Flexibility)
9. สามารถทำให้คนในองค์การเกิดความรูสึกอบอุ่นและปลอดภัย (Security)
10. มีการยอมรับนโยบายส่วนบุคคลที่มีความสามารถ (Personnel Policy)
11. มีการประเมินผลการปฏิบัติงานทั้งส่วนบุคคลและองค์การ (Evaluation)

การบริหารงานเป็นหัวใจขององค์กร ผู้บริหารต้องมีความรู้ ความสามารถทั้งศาสตร์และศิลป์ ในการบริหารงานเพื่อให้แต่ละองค์กร ได้บรรลุวัตถุประสงค์หรือบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ การบริหารแบบมีส่วนร่วม

ความหมาย การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นการจูงใจให้ผู้ร่วมปฏิบัติงานในองค์การได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ความรับผิดชอบ และร่วมมือใน องค์พัฒนาปฏิบัติด้วยความเต็มใจ แนวความคิดพื้นฐาน (Basic Assumption) จากทฤษฎี การจูงใจของ Motivation Theory เชื่อว่ามนุษย์ย่อมมีความต้องการเหมือน ๆ กันตราบดีที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการ ได้แล้ว ก็จะเกิดปัญหาความต้องการอยู่เรื่อยไป แต่ถ้าความต้องการได้รับความตอบสนอง ก็จะเลิกสนใจมนุษย์ ตอบความสนองความต้องการแตกต่างกันทางด้านปริมาณ ความต้องการระดับต่ำค่อนข้างมีขอบเขตจำกัด แต่ความต้องการระดับสูงมักจะไม่มีขอบเขตจำกัด ประโยชน์ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมช่วยสร้างความสามัคคี และการต่อต้านจากพนักงานระดับต่ำช่วยให้ทราบถึงความต้องการขององค์กรทั้งหมดช่วยเพิ่มพูนประสิทธิภาพการทำงานให้สูงขึ้น ลดความเฉื่อยชาในการทำงาน การย้ายงานและการหยุดงาน ช่วยลดความขัดแย้ง และการต่อต้านจากพนักงานระดับต่ำช่วยสร้างบรรยากาศในการทำงาน และทำให้สุขภาพจิตในองค์การดีขึ้นช่วยเพิ่มผลผลิตในองค์กร สร้างหลักประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในองค์การช่วยลดค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด และทะนุถนอม ทำให้พนักงานรูสึกว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ เป็นการแบ่งเบาภาระหน้าที่ของผู้บังคับบัญชา ในด้านการควบคุมงานให้ลดน้อยลง และทำให้ผลงานดีขึ้น (หลักและกระบวนการบริหาร. 2549. ออน-ไลน์)

การบริหารแบบมีส่วนร่วมช่วยให้บุคคลได้พัฒนาบุคลิกภาพของตนในด้านการตัดสินใจ และการควบคุมการทำงาน การแสดงออก ทักษะคติ และการใช้ความสามารถที่จะประสบความสำเร็จได้

ความหมายของการจัดการ

การจัดการ หมายถึง ภารกิจของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือหลายคนที่จะเข้ามาทำหน้าที่ประสานให้การทำงานของบุคคลที่ต่างฝ่ายต่างทำและไม่อาจประสบความสำเร็จจากการแยกกันทำ ให้สามารถบรรลุผลสำเร็จได้ด้วยดี (ธงชัย สันติวงษ์. 2536 : 1)

ความสำคัญของการจัดการ

การที่สังคมและเศรษฐกิจของประเทศจะเจริญรุดหน้าไปได้ไกลและดีเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพขององค์กรต่าง ๆ เป็นสำคัญ และประสิทธิภาพขององค์กรเหล่านี้จะมีมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับจัดการว่าดีเพียงใดเป็นสำคัญ การจัดการจะเป็นปัจจัยกำหนดประสิทธิผลและประสิทธิภาพขององค์กร โดยตรง โดยจะคอยชี้นำและกำกับให้องค์กรทำงานอย่างมีประสิทธิภาพสามารถสนองความต้องการของกลุ่มและสังคมได้

การจัดการถือได้ว่าเป็นงานที่สำคัญยิ่งที่จะทำให้้องค์กรบรรลุผลสำเร็จได้โดยส่วนรวม ทั้งนี้เพราะแม้ว่าผู้ที่ปฏิบัติงานในจุดต่าง ๆ จะทำให้งานในหน้าที่การงานที่เป็นงานด้านเทคนิคได้ดีก็ตาม ถ้าหากไม่ประสานหรือสอดคล้องกับงานที่กระทำโดยฝ่ายอื่น ๆ หรือไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ภายนอกที่อยู่ไกลออกไป ย่อมจะทำให้งานต่าง ๆ ล้มเหลวไม่ก่อให้เกิดผลสำเร็จให้กับกิจการได้ จึงเป็นที่ยอมรับกันว่า การจัดการเป็นกิจกรรมที่สำคัญยิ่ง และถือว่าการจัดการเป็นทักษะระดับสูงที่จำเป็นจะต้องมีการถ่ายทอดและศึกษาหาความรู้ให้เพิ่มพูนขึ้นตลอดเวลา(ธงชัย สันติวงษ์ . 2536 : 1)

หน้าที่ของการจัดการ

การจัดการหรือ Management function คือ หน้าที่งานแต่ละอย่างของกระบวนการบริหาร คือ การวางแผน การจัดองค์กร การจัดคนเข้าทำงาน การสั่งการและการควบคุม ซึ่งเป็นหน้าที่ที่ผู้บริหารทุกคนต้องปฏิบัติ นอกจากนั้นกระบวนการจัดการยังมีความหมายครอบคลุมไปถึงกิจกรรมทางการอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการทำงานตามหน้าที่งานการจัดการด้วย เช่น การตัดสินใจ การติดต่อสื่อสาร หรือ การมอบหมายงานก็ถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการด้วย ขอบเขตของการจัดการแต่ละหน้าที่สรุปได้ ดังนี้ (ธงชัย สันติวงษ์. 2536 : 7)

การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดแผนงาน หรือวิธีการปฏิบัติงานไว้เป็นการล่วงหน้าเพื่อผลสำเร็จตามที่ต้องการ การวางแผนเป็นเครื่องช่วยให้ผู้บริหารมีความรอบคอบในการก้าวไปในอนาคต โดยไม่ต้องอยู่ในความประมาทและสามารถเผชิญกับความไม่แน่นอนต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นข้างหน้า การวางแผนจึงเป็นการป้องกันปัญหามากกว่าการต้องคอยแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้น

การจัดองค์กร (Organizing) คือ การพัฒนาระบบการทำงานเพื่อให้งานต่าง ๆ สามารถดำเนินไปโดยมีการประสานงานกันเป็นอย่างดี การจัดโครงสร้างองค์กรคือการจัดโครงสร้างงานที่

ประกอบด้วยกำหนัดตำแหน่งงาน การจัดกลุ่มงานเป็นหน่วย เป็นแผนก เป็นกอง การมอบหมายอำนาจหน้าที่ที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงาน โครงสร้างที่ดีจึงต้องสามารถชี้วัดได้ว่าใครต้องทำงานใด และใครต้องรายงานต่อใคร ซึ่งจะช่วยให้เกิดความเป็นระเบียบในการปฏิบัติงานเป็นกลุ่มได้ดี

การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) หมายถึง ภารกิจของผู้บริหารในการดำเนินการจัดการจัดการที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรมนุษย์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้องค์การธุรกิจมีกำลังคนที่มีประสิทธิภาพพร้อมในการทำงานในทุกตำแหน่ง หลักการและนโยบายของหน้าที่การจัดการเกี่ยวกับบุคคลที่ใช้อยู่คือปฏิบัติคือการพยายามให้เป็นไปตามหลัก “Put The Right Man On The Right Job” หรือการพยายามทำให้ทุกตำแหน่งมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถพร้อมและเหมาะสมกับงานที่ทำมากที่สุดตลอดเวลา

การสั่งการ (Directing) หมายถึง กิจกรรมทางการจัดการ โดยผู้นำหรือผู้บริหารในการบังคับบัญชาให้การทำงานต่าง ๆ ภายในโครงสร้างองค์การดำเนินไปโดยราบรื่นมีการประสานร่วมแรงร่วมใจกันทำงาน ซึ่งต้องอาศัยทักษะในด้านการติดต่อสื่อสาร (Communication) และอาศัยวิธีการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลที่คั่นตนเอง

การควบคุม (Controlling) คือ กิจกรรมต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นเพื่อให้เกิดความแน่ใจว่าการทำงานต่าง ๆ จะสำเร็จผลตามแผนที่ตั้งไว้ ขั้นตอนการควบคุมที่สำคัญนั้นจะต้องมีการวัดผลงานสิ่งที่ทำได้ มีการเปรียบเทียบผลงานกับเป้าหมายที่ตั้งไว้และการดำเนินการแก้ไขเมื่อมีสิ่งผิดปกติหรือความคลาดเคลื่อนจากที่กำหนดไว้ในแผน

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการจัดการ

องค์การธุรกิจจะประสบผลสำเร็จในการจัดการ ได้มากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการจัดการ 4 ประการ คือ (ชงชัย สันติวงษ์ . 2536 : 8)

การตลาด (Market)

วิธีการปฏิบัติงาน (Method)

การจูงใจผู้ปฏิบัติงาน (Motivate)

วิธีการจัดการ (Management)

ในการนำปัจจัยในการจัดการมาดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายขององค์การนั้น ผู้บริหารต่างก็มุ่งสร้างผลสำเร็จในการจัดการให้เกิดขึ้น 2 ทาง คือ ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลที่เป็นเครื่องมือใช้วัดความสำเร็จของกิจการ

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ความหมายของการท่องเที่ยว

องค์การสหประชาชาติได้กำหนดความหมายของการท่องเที่ยว ในการประชุมว่าด้วยการเดินทางและท่องเที่ยว ณ กรุงโรม ว่า การท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมที่มีเจตนาใจที่เกี่ยวข้องอยู่ 3 ประการ

1. เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว
2. เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ
3. เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตาม ที่มีใจเพื่อการประกอบอาชีพหรือหา

รายได้

โดยจุดมุ่งหมายของการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยวต้องมีใจเพื่อการประกอบอาชีพ และไปอยู่เป็นประจำ แต่เป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลาย ๆ อย่าง ต่อไปนี้

1. เพื่อพักผ่อนในวันหยุด
2. เพื่อวัฒนธรรมหรือศาสนา
3. เพื่อการศึกษา
4. เพื่อการกีฬาและบันเทิง
5. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์และความสนใจพิเศษ
6. เพื่องานอดิเรก
7. เพื่อเยี่ยมเยือนญาติมิตร
8. เพื่อวัตถุประสงค์ทางธุรกิจ
9. เพื่อเข้าร่วมประชุมหรือสัมมนา

ดังนั้น คำว่า การท่องเที่ยว จึงเป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางมิได้เฉพาะเพียงการเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจหรือเพื่อความสนุกสนานบันเทิงรื่นรมย์อย่างที่เราส่วนมากเข้าใจกัน การเดินทางเพื่อการประชุมสัมมนา เพื่อความรู้ เพื่อการกีฬา เพื่อติดต่อธุรกิจ ตลอดจนการเยี่ยมเยือนญาติพี่น้องก็นับได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวทั้งสิ้น (เสรี วังสีไพจิตร . 2530 : 1)

การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจหรือเพื่อความสนุกสนาน ตื่นเต้นหรือเพื่อหาความรู้ หรือการเดินทางโดยระยะทางมากกว่า 80 กิโลเมตรจากบ้าน เพื่อจุดประสงค์ในการพักผ่อนหย่อนใจ (ออน - ไจน์ . 2549)

การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางไปในสถานที่ต่าง ๆ ด้วยความสมัครใจมีใจเพื่อรับจ้าง แต่เพื่อเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อความสนุกเพลิดเพลิน เพื่อการศึกษา ศาสนา กีฬาเพื่อ

คิดต่อธุรกิจ ตลอดจนจนถึงการประชุมสัมมนา และการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ (พรณี จุฑานนท์. 2546 : 10 ; อ้างอิงจาก ลยาศรี หุณฑนะเสรี. 2534)

การท่องเที่ยว หมายถึง คนที่เดินทางออกจากบ้านเป็นการชั่วคราวในเวลาสั้น ไปยังสถานที่อื่น โดยมีวัตถุประสงค์ต่าง ๆ และไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวและใช้ศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวเพื่อหาแนะนำ (พรณี จุฑานนท์. 2546 : 11 ; อ้างอิงจาก Davidson. 1993)

อย่างไรก็ตาม อาจสรุปหลักการท่องเที่ยวตามลักษณะการเดินทางไว้ 3 ประการ เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราวเป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจของผู้เดินทาง มิใช่ถูกบังคับเป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตาม ที่มีใจเพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้ (พรณี จุฑานนท์. 2546 : 11 ; อ้างอิงจาก มล.ศุ้ย ชุมสาย . 2527)

องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว

องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว เป็นสิ่งสำคัญที่ก่อให้เกิดการเจริญเติบโตของกิจการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ หรือ 3 As สิ่งดึงดูดใจ (Attractions) เสน่ห์ของแหล่งท่องเที่ยวอาจมีลักษณะเป็นสถานที่ที่มีความงดงาม มีบรรยากาศน่าประทับใจ เช่น หาดทรายขาวสะอาด น้ำทะเลใส เกาะแก่งงดงาม หรือความน่าประทับใจ ความตื่นตาตื่นใจที่ได้พบเห็นประเพณีหรือเทศกาลที่ได้จัดขึ้นอย่างถูกต้องตระการตา เช่น ประเพณีเผาเทียนเล่นไฟ ที่จังหวัดสุโขทัย เป็นต้น สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ณ จุดหมายปลายทางนั้น ได้แก่ การบริการความสะดวกสบายของที่พักรวม ความบันเทิงต่าง ๆ ที่อาจจะได้รับ รวมถึงความเป็นมิตรไมตรีในฐานะเจ้าบ้าน ความซื่อสัตย์ ไม่เอารัดเอาเปรียบนักท่องเที่ยว ซึ่งจะสร้างความประทับใจ ทำให้นักท่องเที่ยวกลับไปเยือนยังแหล่งท่องเที่ยววันนั้น ๆ อีกการเข้าไปถึง (Accessibility) ความสะดวกสบายของเส้นทางคมนาคม ถนนที่เข้าถึงกว้างหรือแคบเพียงใด สามารถเข้าถึงทุกฤดูกาลหรือไม่ การจัดหาพาหนะยากง่ายเพียงใด ระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทางถึงจุดหมายเหมาะสม การปรับปรุงวิธีการในการถึงแหล่งท่องเที่ยวด้วยการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ เช่น การขึ้นชมพระนครคีรี จังหวัดเพชรบุรี โดยกระเช้าไฟฟ้า ทำให้ข้อจำกัดในเรื่องอายุหรือสุขภาพของนักท่องเที่ยวที่ต้องการไปเยือนลดลง (พรณี จุฑานนท์. 2546 : 12)

ความหมายของทรัพยากรการท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวที่มีลักษณะเด่นที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2549 : ออนไลน์)

ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงสถานที่ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นที่มีลักษณะเด่น ดึงดูดความสนใจ

ของนักท่องเที่ยว เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีแข่งเรือ เป็นต้น (พรณี จุฑานนท์. 2546 : 8 ; อ้างอิงจาก วรรณมา วัฒนวานิช. 2539 : 58)

ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งใด ๆ ที่เกิดจากธรรมชาติสร้างหรือมนุษย์สร้างแต่ต้องเป็นสิ่งที่แปลกตา น่าสนใจที่มีอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ และสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือนท้องถิ่นนั้น ๆ (พรณี จุฑานนท์. 2549 : 8)

ดังนั้นสรุปได้ว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง สถานที่ตามธรรมชาติหรือมรดกศิลปวัฒนธรรมที่สามารถให้ความรู้ความสนใจ มีลักษณะเด่นและน่าสนใจ ที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาศึกษาหรือเยือนยังสถานที่นั้น ๆ หรือท้องถิ่นนั้น ๆ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่อุดมไปด้วยทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายและมีสถานที่ท่องเที่ยวที่กระจายตัวอยู่ใน 76 จังหวัด จำนวน 2,857 แห่ง ซึ่งอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์พร้อมสำหรับการท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี จึงเป็นที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวโดยทั่วไป

ประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยว

โดยแยกตามลักษณะและความต้องการของนักท่องเที่ยวไว้เป็น 3 ประเภท คือ ประเภทธรรมชาติ หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงามเกิดขึ้นตามธรรมชาติ ได้แก่ ภูเขา น้ำตก ถ้ำ น้ำพุร้อน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ สวนสัตว์ อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน สวนรุกขชาติ ทะเล หาดทราย เป็นต้น ประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถานและศาสนา หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญในทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศาสนา ได้แก่ โบราณสถาน แหล่งซากดึกดำบรรพ์ อุทยานประวัติศาสตร์ วัด ชุมชน โบราณ พิพิธภัณฑสถาน อนุสาวรีย์ เป็นต้น ประเภทศิลปวัฒนธรรม และกิจกรรมต่าง ๆ ที่สร้างสรรค์ขึ้น หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวในลักษณะของวัฒนธรรม ประเพณี และความเป็นอยู่ วิถีการดำรงชีวิต และกิจกรรมงานประเพณีต่าง ๆ ได้แก่ ศูนย์วัฒนธรรม สถาปัตยกรรมในชนบท หมู่บ้านชาวเขา ตลาดน้ำ ไร่ สวน พืช ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณีทุกชนิดที่จัดขึ้น และสถานที่จัดแสดงทางวัฒนธรรมของเอกชน เป็นต้น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2549 : ออนไลน์)

การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable tourism development) หมายถึง การพัฒนาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสุนทรียภาพ โดยใช้ทรัพยากรอันทรงคุณค่าอย่างชาญฉลาดสามารถรักษาเอกลักษณ์ของธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ยาวนานที่สุด เกิดผลกระทบน้อยที่สุด และใช้ประโยชน์ได้ตลอดกาลยาวนานที่สุด

กล่าวโดยสรุปว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน คือ หลักการจัดการเพื่อให้รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถดำรงอยู่ได้ มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมเยือนอย่างสม่ำเสมอ แม้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นก็ตาม แต่ทรัพยากรการท่องเที่ยวยังคงรักษาไว้อย่างคงมีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ดั้งเดิมไม่เสื่อมกลายเป็นธุรกิจบริการที่มีผลกำไร แม้ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการให้บริการอยู่เสมอก็ตาม ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด จึงสามารถคงความยั่งยืนของการท่องเที่ยวไว้ได้ยาวนานที่สุด (การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน. 2549. ออนไลน์)

หลักการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (2549. ออนไลน์) นักวิชาการด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวได้กำหนดหลักการในการจัดการการท่องเที่ยวทุกรูปแบบที่ยั่งยืนตามหลักการการพัฒนาการท่องเที่ยวของโลก ไว้ดังนี้

1. อนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี (Using resource sustainable) หมายถึง ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องมีวิธีการจัดการใช้ทรัพยากร ทั้งมรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่อย่างดั้งเดิมอย่างเพียงพอหรือใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้อย่างประหยัด ต้องคำนึงถึงต้นทุนอันเป็นคุณค่าและคุณภาพของธรรมชาติ ต้นทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญประกอบอยู่ด้วย

1.1 การอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง การสงวนรักษาคุณภาพของทรัพยากรให้มีคุณค่าต่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีมีความสุข รู้วิธีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ปรับปรุงบำรุงให้เกิดประโยชน์ได้นาน เพิ่มพูนและเสริมสร้างไว้ให้มีมากเพียงพอต่อการใช้ เพื่อการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม

1.2 การปรับปรุงและฟื้นฟูทรัพยากรนั้น ต้องคงความเป็นเอกลักษณ์อย่างดั้งเดิมไว้ให้มากที่สุด เกิดผลกระทบอันเป็นผลเสียน้อยที่สุด โดยการใช้อนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านประยุกต์กับเทคโนโลยีแบบใหม่ การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด อย่างเหมาะสม และสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างยาวนาน

2. ลดการบริโภคและใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็น กับการลดการก่อของเสีย (Reducing over-consumption and waste) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องร่วมกันวางแผนกับผู้เกี่ยวข้องจัดการการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ หรือจัดหาทรัพยากรอื่นที่มีคุณสมบัติ มีคุณภาพเหมือนกัน หรือใช้ทดแทนกันได้ เพื่อลดการใช้ทรัพยากรที่หายาก เช่น สิ่งก่อสร้างที่ใช้ไม้จากธรรมชาติ หากคิดให้ลดการใช้ไม้ลง โดยใช้วัสดุที่มีคุณสมบัติคล้าย ไม้สร้างเสริมประกอบก็เป็นการลดการใช้ไม้ หรือลดการตัดต้นไม้ลงได้ เป็นต้น

3. รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติสังคม และวัฒนธรรม (Maintain Diversity) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องวางแผนขยายฐานการท่องเที่ยวโดยการรักษาและส่งเสริมให้มีความหลากหลายเพิ่มขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม โดยการเพิ่มคุณค่าและมาตรฐานการบริการ เพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาท่องเที่ยวในสถานที่นั้นนานขึ้น หรือกลับไปเที่ยวซ้ำอีก

4. ประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (Integrating tourism into planning) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวไม่เพียงแต่ทำงานตามแผนที่วางไว้ แต่ต้องประสานแผนการพัฒนากับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การพัฒนาการทำงานในสถานที่ท่องเที่ยวเดียวกันมีศักยภาพเพิ่มขึ้น

5. ต้องนำการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น (Supporting local economy) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องประสานงานกับองค์กรปกครองท้องถิ่น และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยสรรหาความโดดเด่นของทรัพยากรในท้องถิ่น นำไปประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการขายการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปเที่ยวให้มากขึ้น เป็นการสร้างรายได้กระจายสู่ประชากรที่ประกอบการในท้องถิ่น

6. การมีส่วนร่วม การสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น (Involving local communities) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวควรร่วมทำงานกับท้องถิ่นแบบองค์รวม (Participation approach) โดยเข้าร่วมทำในลักษณะหน่วยงานร่วมจัด เช่น เป็นหน่วยงานร่วมทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ เป็นหน่วยงานร่วมวิเคราะห์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังต้องประสานเครือข่ายระหว่างองค์กรและท้องถิ่น เพื่อยกระดับคุณภาพของการจัดการ การท่องเที่ยวในท้องถิ่นด้วย

7. หมั่นประชุม และปรึกษาหารือกับผู้เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน (Consulting stakeholders and the public) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องประสานกับพหุภาคี ได้แก่ ชุมชนหรือ ประชาคมในพื้นที่ องค์กรปกครองท้องถิ่น กลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยว สถาบันการศึกษา สถาบันการศาสนา หน่วยงานราชการที่รับผิดชอบในพื้นที่ เพื่อร่วมประชุมปรึกษาหารือ ทั้งการเพิ่มศักยภาพให้กับแหล่งท่องเที่ยว การประเมินผลการท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและด้านการตลาด โดยจัดการประชุมกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อร่วมปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน เป็นการลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่ต่างกัน

8. การพัฒนาบุคลากร (Training staff) การให้ความรู้ การฝึกอบรม การส่งพนักงานปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้พนักงานมีความรู้ มีแนวคิด และวิธีปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นับเป็นการพัฒนาบุคลากรในองค์กร เป็นการช่วยยกระดับมาตรฐานการบริการการท่องเที่ยว

9. การจัดเตรียมข้อมูลคู่มือบริการข่าวสารการท่องเที่ยวให้พร้อม (Marketing tourism responsibly) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องร่วมกับผู้เกี่ยวข้องจัดเตรียมข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว ข่าวสารการบริการการชาย ให้พร้อมมีเพียงพอต่อการเผยแพร่ ซึ่งอาจจัดทำในรูปแบบสื่อทัศนูปกรณ์รูปแบบต่าง ๆ

10. ประเมินผล ตรวจสอบ และวิจัย (Undertaking research) ความจำเป็นต่อการช่วยแก้ปัญหาและเพิ่มคุณค่า รวมถึงคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวการลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยว ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวและผู้ประกอบการจะต้องมีการประเมินผล การตรวจสอบผลกระทบ และการศึกษาวิจัยอย่างสม่ำเสมอ โดยการสอบถามผู้ใช้บริการโดยตรง การสอบถามความเห็นจากใบประเมินผล หรือการวิจัยตลาดการท่องเที่ยว เพื่อทราบผลของการบริการนำมาปรับปรุงและแก้ไขการจัดการ การบริการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อความประทับใจและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวได้

การบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเพื่อเป้าหมายการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้น ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ชุมชนท่องเที่ยว ต้องร่วมกันจัดการเพื่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

บุญเลิศ ตั้งจิตวัฒนา (2542 : 8) ได้สรุปองค์ประกอบของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ 6 ประการคือ

1. การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว
2. การพัฒนาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว
3. การพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยว
4. การพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว
5. การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน
6. การพัฒนาจิตสำนึกทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

นพดล ภาคพรต (2546 : 165) ได้ให้ความหมายขององค์ประกอบของการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน มีองค์ประกอบดังนี้

1. การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในขอบเขตความสามารถของธรรมชาติชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว
2. การตระหนักในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน

3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่มีต่อการท่องเที่ยว

4. การประสานความต้องการทางเศรษฐกิจ การคงอยู่ของสังคม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน

ความหมายของการท่องเที่ยวชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community based tourism) หมายถึง ทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการกำหนดทิศทางของการท่องเที่ยว บนฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากร และเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่าง ๆ มาใช้เป็นตัวทุน หรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานตั้งแต่ การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน โดยเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ตลอดจนคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ (การท่องเที่ยวชุมชน. 2549. ออนไลน์)

1. มิติทางด้านภูมิศาสตร์

เหตุที่ต้องใช้คำว่า การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบทและการท่องเที่ยวชุมชน เพราะหากนำมิติทางภูมิศาสตร์มาวิเคราะห์จะพบว่ารูปแบบการท่องเที่ยวลักษณะนี้ไม่จำเป็นต้องเกิดในปริมณฑลทางชนบท (Rural) เท่านั้น แต่หากสามารถจะเกิดในปริมณฑลเมือง (Urban) ก็ได้ ทั้งนี้สืบเนื่องจากในเมืองคือที่รวมของชุมชนต่าง ๆ ดังนั้นการใช้คำนี้เพื่อให้มีความหมายครอบคลุมแนวทางการท่องเที่ยวดังกล่าว ตัวอย่างการท่องเที่ยวชนบทในเมืองไทย เช่น

- 1.1 การท่องเที่ยวบ้านคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช
- 1.2 การท่องเที่ยวในชุมชนฝั่งธนบุรี
- 1.3 การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตที่ปลายโพรงพาง จังหวัดสมุทรสาคร
- 1.4 การศึกษาชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน อำเภอกะเอย จังหวัดพังงา

2. มิติทางด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

กล่าวได้ว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนนั้นครอบคลุมถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวที่กว้างขวางมาก ตั้งแต่กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยม เช่น การเดินป่า การดูนก การดำน้ำ การส่องสัตว์ รวมถึงกิจกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นมาเฉพาะหมู่บ้าน เช่น การปรุงอาหารพื้นเมือง การเดินรำพื้นเมือง การเดินชมวิถีชีวิตในหมู่บ้าน

3. มิติด้านการจัดการ

การจัดการด้านการท่องเที่ยวชุมชน ให้ความสำคัญกับจิตวิญญาณของชุมชน การรักษาไว้ซึ่งสภาพธรรมชาติที่สวยงาม สภาพสังคม วัฒนธรรมของชุมชน ทั้งนี้จะพบว่ามิติทางด้านการจัดการมีหลักการที่กว้างและเมื่อพิจารณาในรายละเอียดด้านการจัดการท่องเที่ยวซึ่งมีหลากหลายจึงพบได้ถึงความหลากหลาย อาทิ

3.1 การจัดการด้านการให้การศึกษาชุมชน ถือว่าเป็นขั้นตอนแรกที่ต้องดำเนินการ เป้าหมาย คือ การให้ชุมชนภูมิใจในตนเองเห็นศักยภาพและตัวตนที่ดำรงอยู่ พร้อมกับสร้างแรงจูงใจให้ชุมชนเกิดความต้องการอนุรักษ์และดำรงความเป็นตัวตนต่อไป

3.2 การจัดการด้านการให้บริการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวชุมชนในด้านการให้บริการ อาจดำเนินการได้ในหลายวิธี กล่าวคือ การดำเนินการ โดยองค์กรพัฒนาเอกชน ผู้ประกอบการท่องเที่ยวชุมชน สถาบันการศึกษา หรือหลายองค์กรร่วมกันดำเนินงาน การให้บริการท่องเที่ยวไม่มีต้นแบบที่แน่นอนสามารถจะปรับได้ตามสภาพของพื้นที่ แต่จุดร่วมประการหนึ่งคือ จะต้องสร้างให้เกิดความมีส่วนร่วมและผลประโยชน์จะต้องตกอยู่ในชุมชน (พรรณี จุฑานนท์. 2546 : 17-18)

แนวคิดเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์ก็คือ การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นที่รู้จักโดยทั่วไปอย่างแพร่หลาย โดยมีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์เหล่านั้นด้วยเพื่อผลประโยชน์แก่ประชาชนและสาธารณะอื่น ๆ ประเภทของประชาสัมพันธ์ (ออน - ไลน์. 2549)

ความหมายของการประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์ (ออน-ไลน์. 2549) หมายถึง ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับประชาชน สาธารณชน หรือกลุ่มชน การดำเนินการอะไรก็ตามได้มีการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประชาชน เผยแพร่ออกไปให้ประชาชนได้เข้าใจถึงการดำเนินการให้ประชาชนมีส่วนร่วมด้วย ประชาชนจะให้การสนับสนุนผลงานนั้น การประชาสัมพันธ์มีความหมาย 3 ประการด้วยกัน คือ เผยแพร่ชี้แจงให้ประชาชนทราบ ชักชวนให้ประชาชนมีส่วนร่วมและเห็นด้วยกับวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงานของสถาบันประสานความคิดเห็นของกลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้องให้เข้ากับจุดมุ่งหมายและวิธีการดำเนินงานของสถาบัน

โดยทั่วไปการประชาสัมพันธ์ อาจแบ่งตามลักษณะงานกว้าง ๆ ได้ 2 ประเภท คือ การประชาสัมพันธ์ภายใน (Internal Public Relations) คือ การสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์อันดีกับกลุ่มบุคคลภายในสถาบันเอง เพื่อให้เกิดความรักใคร่กลมเกลียว สามัคคีกัน

ในหมู่เพื่อนร่วมงาน รวมทั้งด้านการเสริมสร้างขวัญและความรักใคร่ผูกพัน จงรักภักดี (Loyalty) ต่อหน่วยงาน

การประชาสัมพันธ์ภายในจึงมีความสำคัญมาก การประชาสัมพันธ์ภายนอกองค์การ สถาบันจะดีไปไม่ได้เลย หากการประชาสัมพันธ์ภายในองค์การยังไร้ประสิทธิภาพ เพราะ ความสัมพันธ์อันดีภายในหน่วยงานจะสะท้อนไปยังการสร้างความสัมพันธ์ภายนอกด้วย และการ สร้างความสัมพันธ์อันดีภายในหน่วยงานยังเอื้ออำนวยให้การบริการ และการดำเนินงานของ องค์การเป็นไปด้วยความราบรื่น คล่องตัว และมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการที่พนักงานลูกจ้างใน สถาบันมีความเข้าใจในนโยบาย และการดำเนินงานของสถาบันเป็นอย่างดีก็จะเป็นกำลังสำคัญใน การสร้างประสิทธิภาพแก่การประชาสัมพันธ์ภายนอกด้วย

สำหรับสื่อและเครื่องมือที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ภายในนั้น อาจใช้การติดต่อสื่อสาร ด้วยวาจา แบบซึ่งหน้า (Face to Face) หรืออาจใช้สิ่งพิมพ์ภายในองค์การ (House Journal) ช่วย เช่น หนังสือเวียน จดหมายภายใน วารสารภายใน เป็นต้น

การประชาสัมพันธ์ภายนอก (External Public Relations) คือ การสร้างความเข้าใจ และความสัมพันธ์อันดีกับประชาชนภายนอก กลุ่มต่าง ๆ อันได้แก่ ประชาชนทั่วไป และประชาชน ที่องค์การสถาบันเกี่ยวข้อง เช่น ผู้นำความคิดเห็น ผู้นำในท้องถิ่น ลูกค้า ผู้บริโภค รวมทั้งชุมชน ละแวกใกล้เคียง เป็นต้น เพื่อให้กลุ่มประชาชนเหล่านี้เกิดความรู้ความเข้าใจในตัวสถาบันและให้ ความร่วมมือแก่สถาบันด้วยดี

การทำการประชาสัมพันธ์ภายนอกต้องเกี่ยวข้องกับประชาชนที่มีกลุ่มขนาดใหญ่หรือ จำนวนมาก จึงอาจใช้เครื่องมือสื่อสารต่าง ๆ เข้ามาช่วยเผยแพร่กระจายข่าวสารมวลชนด้วย อันได้แก่ สื่อมวลชน (Mass Media) เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันองค์การสถาบันต่าง ๆ ก็นิยมใช้เครื่องมือสื่อสารมวลชนเหล่านี้เข้าช่วยในการ ประชาสัมพันธ์

การดำเนินงานประชาสัมพันธ์ (ออน - ไลน์. 2549)

การรวบรวมข้อมูลในการประชาสัมพันธ์ เริ่มต้นด้วยแนวทางในการดำเนินงาน ประชาสัมพันธ์โดยได้มาจากคำถาม 4 ข้อดังนี้หน่วยงาน องค์กร สถาบัน ประสบปัญหาอะไรใน การศึกษาข้อมูล ทั้งจากภายในและภายนอกหน่วยงาน องค์กร สถาบันนั้นจำนวนและแหล่งที่มา ของทรัพยากรที่มีอยู่ในองค์กรมีอะไรบ้าง และทรัพยากรอะไรเอื้อต่อการทำงานอะไร เวลานัก ประชาสัมพันธ์ต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านเวลา ว่าเรามีเวลามากน้อยเพียงใด นอกจากนี้เวลายังมี ความสำคัญมากในการวางแผน เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานทั้งระยะสั้นและระยะ ยาวปัญหาทั้งในหน่วยงานและปัญหาภายนอกที่อาจมีต่อหน่วยงาน ทั้งนี้เพื่อนำมาเป็นองค์ประกอบ

ในการวางแผนเป็นข้อมูลในการตัดสินใจ เพื่อดำเนินงานต่าง ๆ และเพื่อทางเทคนิคทางด้าน
 ประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพที่สุดมาใช้ในการวางแผนและดำเนินงาน

การวิจัยรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบล
 นาไร่หลวงครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว
 ในด้านการประชาสัมพันธ์ การบริหาร ด้านบุคลากร และด้านแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้ได้รูปแบบที่ดี
 และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงกับสภาพของท้องถิ่น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ การท่องเที่ยว กรณีศึกษา
 ตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน ผู้วิจัยได้ศึกษาบทเรียนต่าง ๆ จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 มาเป็นแนวทางในการดำเนินงาน ซึ่งได้บทเรียนและข้อค้นพบที่เป็นประโยชน์ ดังนี้

ฉัตรชัย ค้างจาด (2545 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ
 พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาความคิดเห็นชุมชนคลองบางกอกน้อย จังหวัดนนทบุรี
 ในการศึกษาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนริมคลอง
 บางกอกน้อยต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน
 ในการพัฒนาการท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการ
 พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการ
 ท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการให้คุณค่าต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

นภาพรรณ ทังบุญ (2545 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษารูปแบบองค์กรชุมชนเพื่อการบริหาร
 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บ้านคอนมูล อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ
 ปัจจัยในการจัดตั้งองค์กรชุมชนเพื่อนำมากำหนดรูปแบบขององค์กรชุมชนที่เหมาะสมกับการ
 บริหารการท่องเที่ยว โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผลการศึกษาเพื่อระดมความคิดเห็นเรื่องการจัดตั้ง
 องค์กรชุมชนแบบเป็นทางการ โดยให้ฝ่ายท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างการปกครองของ
 หมู่บ้านมีการกำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินงาน โครงการสร้างคณะกรรมการบริหารจัดการ
 หน้าที่ความรับผิดชอบ โปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อัตราค่าบริการ การจัดสรรรายได้ และ
 กฎระเบียบข้อบังคับที่นักท่องเที่ยวต้องปฏิบัติตามอย่างชัดเจน และเป็นรูปธรรมที่สามารถปฏิบัติได้
 อย่างแท้จริง

ธนวัฒน์ ขวัญบุญ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาศักยภาพของประชาชนท้องถิ่นในการ
 จัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา : หมู่บ้านร่องกล้า อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า จังหวัด
 พิษณุโลก ได้กล่าวไว้ในข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยว่า หากต้องการให้มีการจัดการการท่องเที่ยว

เชิงนิเวศ ควรส่งเสริมให้มีการมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะทางด้าน การจัดการหน่วยงานรัฐยังควรมีนโยบายในการจัดการพื้นที่อย่างชัดเจน อีกทั้งยังควรแจ้งให้ ประชาชนท้องถิ่นทราบอย่างแน่นอน เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้น และ เตรียมพร้อมในการแก้ไขปัญหาที่อาจจะเกิดความขัดแย้งได้

พจนารถ กริ่งไกร (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นกับชุมชน ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม : กรณีศึกษาคำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า คำบลโป่งงามได้มีส่วนร่วมในการจัดการแหล่ง ท่องเที่ยวนั้น ที่ทั้งกลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนทั่วไป ทั้งเพศชายและเพศหญิงที่ หลากหลายอาชีพ หลายระดับการศึกษา หลายระดับรายได้ มาร่วมมือกันทำงานเพื่อให้เกิดการ จัดการแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน มีเป้าหมายสำคัญที่สุดของการจัดการท่องเที่ยวคือ การเปิดโอกาสให้ ชุมชนได้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว

พรณี จุฑานนท์ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนบ้านนาทะเล โดยความร่วมมือของชุมชนบ้านนาทะเล หมู่ 5 ตำบลชัยชุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ จาก การศึกษาได้สรุปว่าชุมชนบ้านนาทะเล มีศักยภาพที่สามารถนำไปใช้เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ได้โดยพบว่าปัจจัยที่มีผลในการทำให้ชุมชนเกิดศักยภาพประกอบด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มี เอกลักษณะที่โดดเด่น ที่คนในชุมชนได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ และสามารถดำรงรักษาไว้ ได้อย่างสมบูรณ์ ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมจากภายนอก เช่น ภูมิปัญญา เกี่ยวกับอาหารพื้นบ้านและวัฒนธรรมการกิน ภูมิปัญญาเกี่ยวกับงานหัตถกรรม เป็นต้น ความเข้มแข็ง ของชุมชน เนื่องจากเป็นชุมชนที่พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจประกอบกับ มีความภาคภูมิใจใน ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน มีผลให้คนในชุมชนภายใต้การนำของผู้เฒ่าอย่างเป็นทางการและไม่เป็น ทางการ มีความกระตือรือร้นและพร้อมให้ความร่วมมือกันเพื่อพัฒนาชุมชนในด้านการท่องเที่ยว เมื่อพิจารณาศักยภาพที่ชุมชนมีอยู่เพื่อนำไปศึกษาหารูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนและกำหนด กิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่ารูปแบบที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับศักยภาพชุมชนมี 2 รูปแบบ ได้แก่ แบบไม่ค้างคืน และแบบค้างคืนในชุมชน กิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้น สำหรับนักท่องเที่ยว มีความสัมพันธ์กับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่าง ๆ ภายใต้การดำเนินการของคนในชุมชนที่ได้รับการ พัฒนาทั้งด้านความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีการท่องเที่ยว และการจัดการการท่องเที่ยว โดยได้รับการ อบรมและการศึกษาดูงานในพื้นที่ตัวอย่าง

พรหมเมธ นาดมทอง (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษากระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อ การพัฒนาชุมชนท้องถิ่น : กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครนายก พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนท้องถิ่น โดยเห็นว่ามีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

3 ประการ คือ ปัจจัยด้านสภาพของพื้นที่ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นในชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ให้ความสำคัญกับผลของการพัฒนาที่ส่งเสริมศักยภาพและคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่นให้มีความสามารถและมีส่วนร่วมในการพัฒนา การท่องเที่ยวทั้งระบบ แนวทางการดำเนินการที่สนองเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เริ่มตั้งแต่การสร้าง ความสัมพันธ์กับชุมชนเพื่อริเริ่มการสร้างเครือข่ายความร่วมมือให้เกิดขึ้น ให้ความรู้ความเข้าใจแก่ ท้องถิ่นในเรื่องของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและบทบาทของชุมชน ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ ด้านการท่องเที่ยว ตลอดจนพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ ให้ชุมชนท้องถิ่นมีความรู้ความสามารถใน การดำเนินการได้ด้วยตนเอง สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ขึ้นเพื่อดำเนินการถ่ายเท บทบาทจากหน่วยงานส่วนกลาง โดยเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการมากยิ่งขึ้น เครือข่าย ความร่วมมือประกอบด้วยฝ่ายต่าง ๆ ได้แก่ ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการมากยิ่งขึ้น เครือข่าย ความร่วมมือประกอบด้วยฝ่ายต่าง ๆ ได้แก่ ประชาชนในชุมชนท้องถิ่น องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น องค์กรจากภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ภาคเอกชนหรือผู้ประกอบการ องค์กรพัฒนาเอกชนและ สถาบันการศึกษา

พระมหาสุทิตย์ อบอุ่น (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ศึกษาเฉพาะกรณี : เส้นทางสายลำน้ำกก จังหวัดเชียงใหม่ - เชียงราย พบว่า ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อยู่ในระดับ ปานกลาง โดยมีศักยภาพในด้านการสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยวมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการกระจายรายได้ ตามลำดับ โดยใน ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชุมชนท้องถิ่นมีศักยภาพในด้านการแนะนำการ ให้ความรู้เกี่ยวกับการรักษาสถานที่ท่องเที่ยวมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การจัดเตรียมอุปกรณ์การ เดินทางเพื่อรักษาความปลอดภัยและการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติ ในด้านการกระจายรายได้ ชุมชนท้องถิ่นมีศักยภาพในด้านการแนะนำซื้อสิ่งของ / สินค้าที่ระลึกที่ ผลิตขึ้นในชุมชนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การส่งเสริมให้นักท่องเที่ยว ได้ใช้บริการการท่องเที่ยว ในชุมชน และการจ้างงานแก่คนในชุมชน ส่วนในด้านการสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่นมีศักยภาพในด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การจัดเก็บค่าบริการที่คุ้มค่าต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวและการเสนอสื่อความหมาย เกี่ยวกับธรรมชาติ โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยเล็กน้อย

มธุรส ปราบไพรี (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการแหล่ง ท่องเที่ยว : กรณีศึกษาชุมชนไทยทรงดำบ้านเขาย้อย ตำบลเขาย้อย อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี

ได้กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลในการทำให้ชุมชนเกิดศักยภาพประกอบด้วย 3 ปัจจัย ได้แก่ วัฒนธรรมชุมชนที่มีความเข้มแข็ง โดยได้รับการสืบทอดอย่างต่อเนื่องและมีผลต่อความเป็นชุมชน การพึ่งตนเองของชุมชน โดยการอาศัยปัจจัยภายในชุมชนที่มีอาชีพและรายได้ โดยเห็นว่าการท่องเที่ยวคืออาชีพเสริมจึงไม่เกิดการพึ่งพาการท่องเที่ยว การมีผู้อาวุโส ผู้นำอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการที่ได้รับความเคารพนับถือจากชุมชนและเป็นผู้ที่มีความรู้ จึงทำให้ชุมชนต่างมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จึงเป็นปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ตั้งแต่ระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร จนถึงการรับผลประโยชน์ร่วมกันของสมาชิกโครงการซึ่งเป็นปัจจัยสนับสนุน ทำให้เกิดการยอมรับต่อการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

มนัส สุภักษ์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในกิจกรรมธุรกิจท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ชาวบ้านโป่งมีศักยภาพสูงด้านการท่องเที่ยว มีทรัพยากรธรรมชาติ มีป่าอนุรักษ์ที่ระบบนิเวศสมบูรณ์ มีความโดดเด่นสูง มีความหลากหลายทางธรรมชาติมาก มีกิจกรรมการเกษตรมากมายเช่น พืชสวนไร่นา แปลง ไม้ตัดดอกและไร่นาสวนผสม และมีศักยภาพด้านวัฒนธรรม มีวัดคอยแทนพระมหาลง และโบราณสถานอื่น ๆ ที่เพียบพร้อมไปด้วยข้อมูลทางประวัติศาสตร์ และมีศักยภาพด้านการบริหารจัดการ พบว่า ชาวบ้านต้องการและพร้อมในการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศ ซึ่งผลจากการดำเนินเทคนิค AIC ชาวบ้านได้ตั้งกลุ่มชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่งขึ้น มีโครงสร้างการบริหาร มีการจัดบทบาทหน้าที่ มีการกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของชมรมฯ และมีการจัดการอบรมและดูงานเพื่อเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการของชมรมฯ

สุนทร สุขไทย (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องสภาพตลาดการท่องเที่ยวภายในจังหวัดอุดรดิษฐ์ผลการวิจัยได้ทราบว่า แหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวชอบเที่ยวเรียงตามลำดับ ได้แก่ ธรรมชาติ ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรม ธรรมชาติคัดแปลง ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ทันสมัย และทรัพยากรการท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมและหัตถกรรม

อรรรรณ พันธุ์เนตร (2541: บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การประเมินความต้องการมีส่วนร่วมและความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวของประชาชน : กรณีศึกษาบ้านหาดไคร้ ตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย จากการศึกษาได้กล่าวไว้ว่าสภาพปัญหาและอุปสรรคของความคัดงการมีส่วนร่วมและความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวตามความคิดเห็นของประชาชนนั้นพบว่า ประชาชนมีบทบาทน้อยมากในการพัฒนาการท่องเที่ยวในปัจจุบัน เมื่อมีโครงการพัฒนาเกิดขึ้นโดยส่วนใหญ่แล้วชาวบ้านจะไม่ได้รับการประชาสัมพันธ์ให้ทราบเท่าที่ควร ชาวบ้านจึงให้

ความเห็นว่ามีโครงการพัฒนาเข้ามาในหมู่บ้าน ควรมีการประชาสัมพันธ์และให้ชาวบ้านเข้ามาร่วมกันพิจารณาถึงผลดี ผลเสีย และความเป็นไปได้ของโครงการที่ทำให้ชาวบ้านได้ทราบถึงจุดประสงค์ที่แท้จริงและเพื่อให้โครงการได้บรรลุตามเป้าหมาย การพัฒนาควรมีการวางแผนที่ดี และควรพัฒนาคนไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาสถานที่

อินทัย เพียรคงชล (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการในการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของพื้นที่อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีอายุเฉลี่ย 37 ปี นับถือศาสนาพุทธ และสืบเชื้อสายมาจากเผ่าพันธุ์ไทย มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพการเกษตรเป็นอาชีพหลักและอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพรอง โดยมีรายได้เฉลี่ย 37,347 บาท ในปี พ.ศ. 2539 ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มและเข้าร่วมในกลุ่มธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ สำหรับความต้องการในการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พบว่า ส่วนใหญ่ต้องการมีส่วนร่วมใน 4 กิจกรรม ได้แก่ การจัดบริการด้านที่พัก การเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยวธรรมชาติ การจัดบริการด้านการแสดงประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น และการจัดบริการด้านพาหนะรับ – ส่ง ส่วนใหญ่ต้องการมีส่วนร่วมใน 2 กิจกรรม คือ การจัดบริการด้านการจำหน่ายของที่ระลึก และการจัดบริการด้านอาหารและเครื่องดื่ม ข้อเสนอแนะเพื่อการจัดการอุทยานแห่งชาติให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คือ กรมป่าไม้ควรเพิ่มอัตราค่าล้างของเจ้าหน้าที่พิทักษ์อุทยานแห่งชาติเพื่อป้องกันการบุกรุกทำลายป่าไม้ และลดกลบล่าสัตว์ป่าตลอดจนรักษาความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว และให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการอุทยานแห่งชาติให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยเชิญผู้แทนประชาชนท้องถิ่นเข้าร่วมประชุมให้ความรู้ ร่วมวางแผน และร่วมดำเนินงาน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวต่าง ๆ ผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้ แนวคิด และหลักการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การจัดการการท่องเที่ยว การบริหารจัดการ การสร้างความมีส่วนร่วม การพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมของประชาชน มาใช้เป็นแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง โดยมุ่งเน้นให้เกิดระบบหรือกลไกการบริหารจัดการ โดยชุมชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ตั้งแต่การหาข้อมูล การวางแผน การหาทางเลือก การลงมือปฏิบัติ การติดตามตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไข และใช้ผลร่วมกัน เพื่อให้การท่องเที่ยวเกิดความยั่งยืน

บทที่ 3

ระเบียบวิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) และมีลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) โดยมีการดำเนินการร่วมกันของผู้นำชุมชน และประชาชนในแต่ละหมู่บ้านในตำบลนาไร่หลวง มีส่วนร่วมในการทำวิจัย และการดำเนินงานวิจัย ซึ่งการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีรายละเอียดการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. ผู้นำชุมชนของตำบลนาไร่หลวง หมู่บ้านละ 2 คน 10 หมู่บ้าน จำนวน 20 คน
2. ประชาชนที่มีความรู้ในด้านท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง และอาศัยอยู่ในตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน หมู่บ้านละ 1 คน จำนวน 10 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

1. ผู้นำชุมชน โดยเลือก กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกสภาท้องถิ่นที่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง จำนวน 20 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)
2. ประชาชนในชุมชนที่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง จำนวน 10 คน โดยการคัดเลือกผ่านกำนัน ผู้ใหญ่บ้านใช้วิธีการสุ่มแบบ เจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจัดทำตามกรอบประเด็นวัตถุประสงค์และผ่านการตรวจสอบปรับปรุงแก้ไขจากอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วใช้เป็นแนวทางการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน มี 3 ตอน

ตอนที่ 1 แบบสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับบริบทชุมชนเพื่อให้ได้ข้อมูลของชุมชน เช่น ประวัติของชุมชน สภาพความเป็นอยู่รายได้ อาชีพ การศึกษา ประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

มีวิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและประยุกต์ตามความเหมาะสมเพื่อสร้างแบบสำรวจให้สอดคล้องกับงานที่ผู้วิจัยศึกษา

2. นำแบบสำรวจที่ได้ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความตรงของเนื้อหา ความเหมาะสมทางด้านภาษา และความสอดคล้องระหว่างรายการสอบถาม กับวัตถุประสงค์ของการวิจัย หลังจากนั้นนำข้อคำถามไปแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา และจัดทำเป็นแบบสำรวจฉบับสมบูรณ์ แล้วจึงนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล

ตอนที่ 2 แบบบันทึกสนทนากลุ่ม ใช้บันทึกข้อมูลในการจัดเวทีประชาคมระดมความคิดเห็น ได้แก่เวทีตรวจสอบความสมบูรณ์ของสภาพบริบทชุมชน การค้นหาปัญหาในชุมชน จัดเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา การวางแผนแก้ไขปัญหา การสรุปบทเรียน ที่มีผลต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง เพื่อหารูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวต่อไป หลังจากนั้นนำข้อคำถามไปแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา และจัดเวทีการสนทนากลุ่ม แล้วจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์

ตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาประยุกต์สร้างแบบสัมภาษณ์ตามความเหมาะสมโดยให้สอดคล้องกับงานที่ผู้วิจัยศึกษา หลังจากนั้นจึงนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาตรวจสอบความตรงของเนื้อหา ความเหมาะสมทางด้านภาษา และความสอดคล้องระหว่างรายการสอบถาม กับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และจัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ แล้วจึงนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล

ตอนที่ 4 อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล อาทิเช่น กล้องถ่ายรูป เครื่องบันทึกเทป

วิธีการเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเข้าไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ระยะ ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. การสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน โดยใช้แบบสำรวจชุมชน เพื่อรวบรวมข้อมูลสภาพทั่วไปของชุมชนรวมทั้งข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเดินสำรวจภาคสนาม โดยใช้อุปกรณ์ กล้องถ่ายรูป การจดบันทึก โดยมีสมาชิกในแต่ละหมู่บ้านร่วมสำรวจด้วย การสัมภาษณ์ เน้นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้นำชุมชน ประชาชนในชุมชน โดยมีแนวประเด็นการสัมภาษณ์การสังเกต ใช้ทั้งการ

สังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชน รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

2. เป็นการการค้นหาคำปัญหาในชุมชน จัดเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา

การวิเคราะห์หาสาเหตุ ของปัญหา การวางแผนแก้ไขปัญหา การสรุปบทเรียนที่มีผลต่อการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว เพื่อร่วมกันหารูปแบบที่ดีในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง ซึ่งได้จัดเวทีร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลนาไร่หลวง เมื่อวันที่ 26-27 มิถุนายน 2550 ณ ห้องประชุมขององค์การบริหารส่วนตำบลนาไร่หลวง เพื่อให้ได้รูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีผลต่อการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวที่ดีต่อไป

ขั้นตอนดำเนินการ

การวิจัยครั้งนี้ จะเก็บข้อมูลตามแบบการวิจัย ใช้เวลาเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือน มิถุนายน - พฤศจิกายน 2549 รวม 6 เดือน มีลำดับขั้นตอนดังนี้

1. เข้าพบกลุ่มตัวอย่าง เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนที่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง เพื่อชี้แจงรายละเอียดของ โครงการ และขอข้อเสนอแนะในการดำเนินการวิจัย

2. ข้อมูลสภาพบริบทชุมชน เก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลนาไร่หลวง สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสองแคว ฯลฯ

3. ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลนาไร่หลวง และสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสองแคว และศึกษาร่วมกับประชาชนในแต่ละหมู่บ้านที่มีแหล่งท่องเที่ยว

4. จัดเวทีประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการและแนวทางการดำเนินงานร่วมกับชุมชน เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง โดยผู้เข้าร่วมเวทีประชาคม คือ ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนที่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง ในวันที่ 26-27 มิถุนายน 2550 ณ ห้องประชุมขององค์การบริหารส่วนตำบลนาไร่หลวง

5. จัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) โดยผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่ม ประกอบด้วยผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนที่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และร่วมกันหารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง

6. สรุปข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และบริบทที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง

วิเคราะห์ข้อมูล

1. ขณะที่ศึกษาข้อมูลในพื้นที่ที่ศึกษา ผู้วิจัยได้ประมวลข้อมูล ควบคู่ไปกับการศึกษาข้อมูลโดยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ฟังข้อมูลจากเทปบันทึก หลังจากการสัมภาษณ์ การสอบถาม และการจัดกลุ่มสนทนาแต่ละกิจกรรมและเขียนรายละเอียดของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสอบถาม และการจัดกลุ่มสนทนา เพื่อเป็นแนวทางที่จะใช้ในการปรับปรุง การสัมภาษณ์ให้ข้อมูลหลักคนต่อไป หรือกลุ่มต่อไป จนสามารถเก็บข้อมูลได้ครอบคลุมตาม วัตถุประสงค์การวิจัย และปัญหาในการวิจัยที่ต้องการศึกษา

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ เช่น แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ในชุมชนและแหล่ง ทุติยภูมิ เช่น ศึกษาจากเอกสารที่มีจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แล้วจัดแยกข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่ ศึกษามุมข้อมูลและตรวจสอบความสมบูรณ์ถูกต้องของข้อมูลในลักษณะตรวจสอบ สามเส้า (Triangulation) เกี่ยวกับสภาพทั่วไป ของแต่ละหมู่บ้านและศักยภาพด้านการท่องเที่ยวร่วมกัน ระหว่างผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัย ผู้นำชุมชนประชาชน ร่วมกันตรวจสอบข้อมูลดังกล่าว

3. นำผลการตรวจสอบข้อมูล มาวิเคราะห์หากการมีส่วนร่วมกันผู้นำชุมชนและประชาชน ในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว โดยการจัดเวทีประชาคม เพื่อให้ได้เนื้อหาครอบคลุม วัตถุประสงค์ของการศึกษาและสามารถตอบคำถามการวิจัยได้

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง ครั้งนี้นำเสนอผลการวิจัย แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 บริบทของชุมชนและบริบทการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง

ตอนที่ 2 รูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง

ตอนที่ 1 บริบทของชุมชนและบริบทการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง

ข้อมูลด้านกายภาพของชุมชน

ที่ตั้งอาณาเขต

ชุมชนตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน เนื่องจากมีลำน้ำแฉ่งและลำน้ำยาวไหลมาบรรจบกัน ราษฎรจึงตั้งชื่อหมู่บ้านว่าบ้านสองแคว และที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ในหมู่บ้านสองแคว จึงตั้งชื่อเป็นอำเภอสองแควจนถึงปัจจุบัน มีระยะทางห่างจากตัวจังหวัดน่าน 75 กิโลเมตร อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอสองแคว 500 เมตร เนื้อที่โดยประมาณของตำบลนาไร่หลวง มีจำนวน 190 ตารางกิโลเมตร หรือ 118,750 ไร่

ลักษณะพื้นที่ เขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลชนแดน อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลผาตอ และตำบลผาทอง อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลพระพุทธบาท อำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน

แผนที่ จังหวัดน่าน

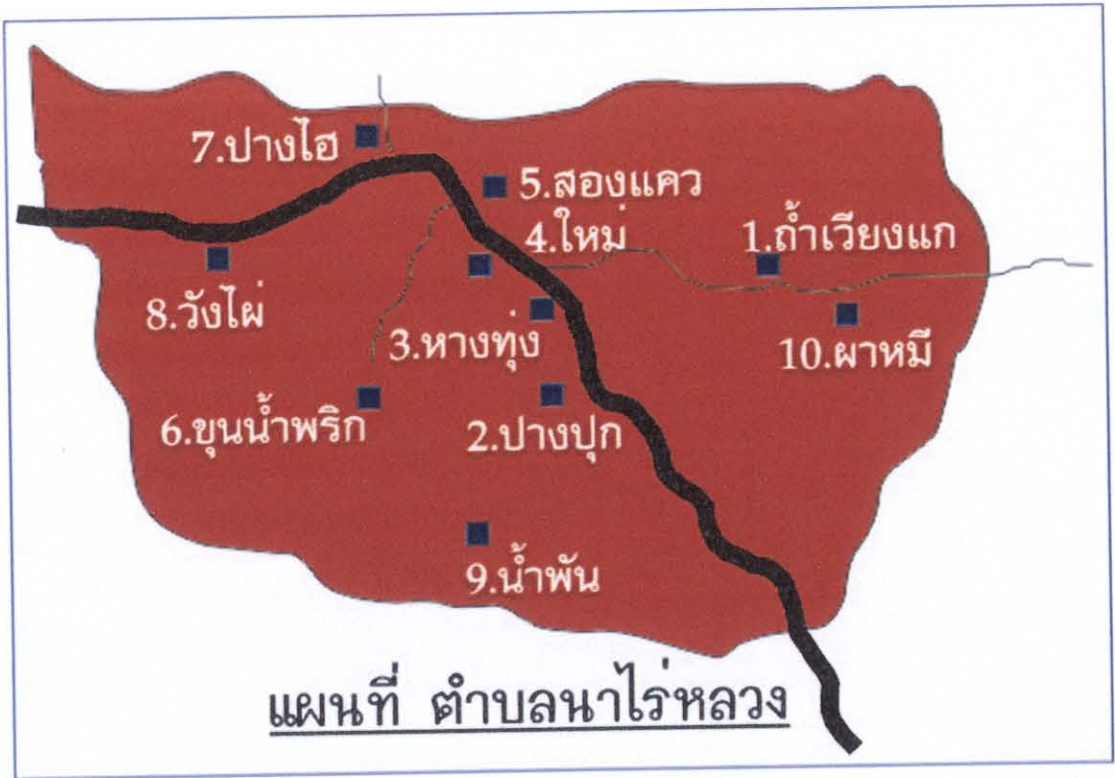
ภาพที่ 1 แผนที่จังหวัดน่าน

ที่มา : จังหวัดน่าน. ออนไลน์. 2549

ภาพที่ 2 แผนที่อำเภอสองแคว

ที่มา : จังหวัดน่าน. ออนไลน์. 2549

ภาพที่ 3 แผนที่ตำบลนาไร่หลวง

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลนาไร่หลวง. 2550

นอกจากนั้นตำบลนาไร่หลวง ประกอบด้วยหมู่บ้านจำนวน 10 หมู่บ้าน มีทั้งหมด 1,010 ครัวเรือน ประชากรรวมทั้งหมด 6,118 คน แยกเป็นเพศชาย 3,192 คน และเพศหญิง 2,926 คน โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 1 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและครัวเรือนในตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน

ชื่อหมู่บ้าน	จำนวน ครัวเรือน	จำนวน ครอบครัว	จำนวนประชากร		
			ชาย	หญิง	รวม
1. ถ้ำเวียงแก	159	197	699	682	1381
2. ปางปูก	207	237	547	435	982
3. หางทุ่ง	96	104	204	176	380
4. บ้านใหม่	42	43	81	80	161
5. สองแคว	182	195	374	375	749

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ชื่อหมู่บ้าน	จำนวน ครัวเรือน	จำนวน ครอบครัว	จำนวนประชากร		
			ชาย	หญิง	รวม
6. ชุนน้ำพริก	48	62	237	204	441
7. ปางไฮ	78	92	185	175	360
8. วังไผ่	49	76	229	243	472
9. น้ำพัน	38	58	136	129	265
10. ผาหมี	111	161	500	427	927
รวม	1,010	1,225	3,192	2,926	6,118

สภาพภูมิประเทศ

ตำบลนาไร่หลวงมีภูมิประเทศซึ่งสภาพพื้นที่ร้อยละ 80 เป็นภูเขาสลับซับซ้อนสูงชัน ส่วนพื้นที่ราบที่ใช้ในการเพาะปลูกด้านการเกษตรที่เหมาะสมมีเพียงร้อยละ 20 ของพื้นที่ทั้งหมด สภาพพื้นที่ป่ายังมีสภาพป่าไม้ที่สมบูรณ์และป่าต้นน้ำประมาณร้อยละ 25

ภาพที่ 4 สภาพป่าไม้ที่สมบูรณ์

ภาพที่ 5 สภาพภูมิประเทศที่เป็นภูเขา

ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบมรสุม มี 3 ฤดู คือ

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม – เมษายน อุณหภูมิสูงสุดประมาณ $41 - 42^{\circ}\text{C}$

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม – เดือนกันยายน ฝนจะตกชุกในเดือน

กรกฎาคม – สิงหาคม มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยตลอดปี 172.9 มม.

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม – กุมภาพันธ์ อุณหภูมิต่ำสุดเดือนธันวาคม – มกราคม ประมาณ $3 - 6^{\circ}\text{C}$ อุณหภูมิเฉลี่ยในรอบปี $21 - 28^{\circ}\text{C}$

แหล่งน้ำ

จากสภาพพื้นที่ที่เป็นภูเขาสลับซับซ้อนสูงชัน จึงเป็นแหล่งทรัพยากร แม่น้ำ ลำห้วย ที่ราษฎรใช้บริโภค อุปโภค ตลอดจนใช้เป็นแหล่งน้ำการเกษตรที่สำคัญรวม 8 สาย คือ

1. แม่น้ำยาว
2. ลำห้วยหุย
3. ลำห้วยน้ำตอง
4. ลำห้วยน้ำแจ่ง
5. ลำห้วยควน
6. ลำห้วยน้ำโมง
7. ลำห้วยตาด
8. ลำห้วยน้ำพัน

ข้อมูลด้านแหล่งท่องเที่ยว

ตำบลนาไร่หลวง เป็นตำบลหนึ่งซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติหลายอย่าง ซึ่งมีสถานที่ท่องเที่ยว ได้แก่ น้ำตก และถ้ำ โดยมีรายละเอียดของสถานที่ท่องเที่ยว ดังต่อไปนี้

สถานที่ท่องเที่ยว

ภาพที่ 6 ถ้ำเวียงแก หมู่ที่ 1

ภาพที่ 7 ภายในถ้ำเวียงแก หมู่ที่ 1

ภาพที่ 8 น้ำตกผาผึ้ง หมู่ที่ 2

ภาพที่ 9 น้ำตกห้วยตาด หมู่ที่ 4

ภาพที่ 10 น้ำตกห้วยแจ่ง หมู่ที่ 5

ภาพที่ 11 น้ำตกตาดทอง หมู่ที่ 7

ภาพที่ 12 วิวดอยภูโว หมู่ที่ 8

ข้อมูลด้านวัฒนธรรม

ชุมชนตำบลนาไร่หลวง มีชุมชนที่หลากหลายทางชาติพันธุ์หลายกลุ่มมาตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันในอดีตพบว่ามี การอพยพของกลุ่มชนต่าง ๆ เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ ดังนี้

ไทลื้อ เป็นชุมชนที่อพยพเข้ามาอยู่อาศัยมากที่สุดกลุ่มหนึ่งในอำเภอสองแควเป็นกลุ่มภาษาตระกูลไทยลาวจากพงสาวดารเมืองน่าน ทราบว่าในปี พ.ศ. 2399 พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ เจ้าผู้ครองนครน่านได้ยกทัพไปกวาดต้อนครอบครัวไทลื้อที่เมืองพง เขตสิบสองปันนา (ขณะนั้นตกอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของจีน) มาไว้ในเขตจังหวัดน่าน 2000 คน ในอดีตนั้นเมืองน่านมีอาณาเขตครอบคลุมไปถึงเขตอำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา และเมืองเงิน ประเทศลาว อันเป็นพื้นที่ซึ่งมีชาวไทลื้อตั้งถิ่นฐานอยู่ การอพยพของไทลื้อเข้าสู่เมืองน่านมีหลายรุ่น รุ่นแรก ๆ ส่วนใหญ่จะตั้งหลักแหล่งตามบริเวณที่ราบลุ่มริมน้ำ หรือที่ราบลุ่มอื่น ๆ ที่เหมาะสมกับการทำ การเกษตร คนที่อพยพมาภายหลังจึงต้องตั้งบ้านเรือนอยู่ตามป่าเขา โดยทั่วไปแล้วชาวไทลื้อจะ

อาศัยอยู่ในพื้นที่ราบเหมือนกับคนภายในเมืองทั่วไป ชุมชนตำบลนาไร่หลวงมีชาวไทลื้อกระจาย
อยู่หลายหมู่บ้าน เช่น บ้านปางปุก บ้านหางทุ่ง บ้านใหม่ บ้านสองแคว บ้านปางไธ

มั่ง (เมี้ยว) การสันนิษฐานจากตำนานกำเนิดเล่าเชื่อว่ามั่งคงจะอพยพมาจากที่ราบสูงริเบต
ไซบีเรีย และมองโกเลีย เข้าสู่ประเทศจีนและตั้งหลักแหล่งอยู่แถบลุ่มแม่น้ำเหลือง (ฮวงโห) เมื่อราว
3,000 ปีมาแล้วต่อมาเมื่อถูกคนจีนรุกราน พยายามปราบเอาเมืองขึ้นอยู่ตลอดเวลาทำให้มั่งรู้สึกเป็น
ศัตรู เมื่อพ่ายแพ้ก็อพยพตามลุ่มน้ำเหลืองอยู่เรื่อย ๆ ส่วนหนึ่งก็ย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในดินแดนไทย
โดยมั่งกลุ่มแรกอพยพเข้ามาในราวปี พ.ศ. 2383 - 2413 และเข้ามาอยู่ในบริเวณใหญ่ ๆ 3 จุด
ด้วยกัน คือ บริเวณแรกเข้ามาตามแนวเมืองคาบ ห้วยทราย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ทางทิศ
เหนือสุด บริเวณที่สองคือ แนวสายบุรี - ปัว จังหวัดน่าน ทางทิศใต้ลงไป บริเวณที่สามคือ แนว
ภูคาน จังหวัดเลย สำหรับมั่งที่อยู่อำเภอสองแควอยู่ในกลุ่มที่สอง เดินทางมาตามพรมแดนไทยลาว
เข้าเขตทุ่งช้าง ตำบลและ และจากบ้านขุนน้ำมิด และอพยพขึ้นสู่บ้านถ้ำเวียงแก บ้านผาหมี ตำบล
นาไร่หลวง เมื่อ ปีพ.ศ. 2502 จน ถึงปัจจุบัน

เย้า (เมี่ยน) ถิ่นฐานเดิมของเย้าหรือเมี่ยนอยู่ที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของมณฑลไควงเจา มณฑล
ยูนาน มณฑลยูนนาน และมณฑลกวางตี ประเทศจีน ต่อมาเนื่องจากการทำมาหากินฝืดเคือง
ประกอบกับการถูกรบกวนจากเจ้าของประเทศ จึงอพยพมาทางใต้เข้าสู่ประเทศเวียดนาม ตอนเหนือ
ของลาวทางตะวันออกเฉียงเหนือของพม่า บริเวณ รัฐเชียงตุงและภาคเหนือของประเทศไทย สำหรับเมี่ยนที่
อพยพเข้าสู่ไทยนั้นไม่ได้อพยพมาจากประเทศจีนโดยตรง แต่อพยพมาจากประเทศสาธารณรัฐ
ประชาธิปไตยประชาชนลาวและประเทศเมียนมาร์ เป็นเวลาประมาณ 100 กว่าปีมาแล้ว เมี่ยนที่
พบอยู่ในชุมชนตำบลนาไร่หลวง ที่บ้านขุนน้ำพริก บ้านวังไผ่ และบ้านน้ำพัน

วัฒนธรรมทางภาษาและการแต่งกาย

ภาษาพูดส่วนใหญ่ใช้ภาษาคำเมืองที่ใช้กันอยู่ในจังหวัดน่าน สำเนียงภาษาของไทลื้อมี
ลักษณะคล้ายกันกับภาษาคำเมือง และภาษาลาว สำหรับตัวอักษรไทลื้อคงรับรูปแบบมาจากอักษร
ธรรมล้านนา เช่นเดียวกับอักษรไทยจีน ซึ่งพัฒนาทั้งรูปพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ และอักษรวิธี
ต่างกับอักษรไทยกลุ่มอื่น เช่น ไทยใหญ่ และคนเมืองที่มีอักษรมีเพียงชุดเดียว รูปแบบวรรณยุกต์
ไม่ปรากฏและมีอิทธิพลของภาษาพม่าอยู่มาก

สำหรับภาษาพูดของชาวมั่ง ใกล้เคียงกับชาวเย้า (เมี่ยน) สัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด แต่ก็
มีความแตกต่างระหว่างภาษาทั้งสองด้วย ภาษาเย้าได้รับอิทธิพลมาจากภาษาจีน ซึ่งเป็นคำโดดและมี
เสียงสูง ชาวเมี่ยนไม่มีภาษาเขียนเป็นของตนเองจึงใช้อักษรจีนแทน เมี่ยนในอำเภอสองแคว
สามารถพูดคำเมืองและภาษาไทยได้ โดยเฉพาะ คนรุ่นลูกหลานที่ได้รับการศึกษาจากโรงเรียน

ชาวไทลื้อ ส่วนใหญ่มีรูปร่างตาและผิวพรรณไม่ต่างไปจากชาวพื้นเมืองน่าน ผู้หญิงสูงอายุจะแต่งกายโดยการสวมเสื้อปักมีสาบน้าเกลี้ยงมาผูกติดกับด้ายตรงมุมด้านซ้ายหรือขวา หรือใช้กระดุมเงินขนาดใหญ่เกี่ยวกันไว้ เสื้อปักนิยมสีดำหรือสีครามตัวเสื้อรัดรูปเอวกลมสามเหลี่ยม ขลิบด้วยแถบผ้าสีต่าง ๆ สีฟ้าชันทิพย์นิยมใช้สีสดตัดกัน ในหมู่ผู้สูงอายุชอบใช้สีดำเป็นพื้น แต่คนรุ่นสาวจะสอดแทรกสีสดหลากหลายที่เอาผ้าชันทิพย์มัดต่อเชิงด้วยสีดำ ชาวไทลื้อรุ่นย่า ยาย โปกศิริชะด้วยผ้าสีขาวหรือสีชมพูแทนการสวมหมวก โดยปล่อยให้ชายผ้าห้อยไปทางซ้าย คนรุ่นสาวไว้ผมรูปทรงตามสมัยนิยมแต่พอจะดูมวยผมได้จากคนสูงอายุที่เกล้าผมเป็นรูปวงกลมหรือที่เรียกว่ามวยห่อวง และเจาะหูใส่ลานเงินอีกทั้งยังสวมกำไลเงินด้วยเช่นกัน

สมัยก่อนผู้ชายไทลื้อนุ่งผ้าสั้นชายขึ้น ยิงในฤดูร้อนจะไม่สวมเสื้อเลย จึงเห็นลายสักตามตัว ดูแต่ไกลก็คิดว่าใส่เสื้อสีคล้ำๆ กล่าวกันว่าถ้าจะให้แต่งกันครบเครื่องแล้วก็จะนุ่งกางเกงขาก๊วย หรือเรียกว่า เตี้ยวสะคอก สวมเสื้อ เอวลอยขลิบด้วยผ้าแถบสีต่าง ๆ ทั้งเสื้อและกางเกงส่วนใหญ่เป็นสีดำ และสีคราม นิยมโปกศิริชะด้วยผ้าสีขาวเช่นเดียวกัน แต่รูปทรงลักษณะการพันต่างไปจากการโปกศิริชะของผู้หญิงและจะใช้ชายผ้าห้อยไปทางขวา

ภาพที่ 13 การแต่งกายของผู้หญิงไทลื้อ

ภาพที่ 14 การแต่งกายของผู้ชายไทลื้อ

ชาวม้ง การแต่งกายของชาวม้งชายหนุ่มมีสีดำเป็นพื้น ผู้ชายใส่เสื้อที่ตัดเย็บรัดตัวเสื้อสั้น ครึ่งท่อนแขน ขาวถึงข้อมือ เสื้อไม่ผ่าอกกลาง แต่ผ้าจากต้นคอมาทางเอวข้างซ้าย ผู้ชายม้งสวมกางเกงดำตัดหลวมๆ มีเป้ากว้าง ๆ เช่นเดียวกับกางเกงจีน รอบเอวผูกด้วยผ้าผืนใหญ่สีแดง บางคนใช้ผ้าดอก แต่ปล่อยให้ชายผ้า 2 ข้างลงมาปกข้างหน้าประมาณ 1 ฟุต ใช้เข็มขัดเงินคาดทับผ้าตรงเอว นิยมสวมหมวกจีนทำด้วยผ้าสีดำมีฟู่สีแดงบนยอดหมวก ตรงที่สวมหมวกสวมกำไลคอหรือห้วงคอ โลหะเงิน ชายหนุ่มบางคนสวมกำไลข้อมือ กั้น 4-5 ชั้น ตรงปลายมีสายโซ่เงินห้อยลงมาแขวนแผ่นโลหะเงินสีเหลี่ยมไว้ที่หน้าอก

ภาพที่ 15 การแต่งกายของผู้ชายม้ง

ภาพที่ 16 การแต่งกายของผู้หญิงม้ง

ชาวเย้า (เมี่ยน) ผิวพรรณของชาวเมี่ยนคล้ายคนจีนมาก ผู้หญิงมักทาผมหงอกด้วยขี้ผึ้ง โปกศีระด้วยผ้าสีแดง และสีน้ำเงินเข้มหรือดำทับข้างนอก ปลายผ้าโปกศีระทั้งสองข้างปักด้วยลวดลายสามเหลี่ยมสีน้ำเงินหรือสีดำยาวถึงข้อเท้าผ่าหน้าตลอด ตัดใหม่พรมสีแดงรอบคอยาวถึงหน้าท้อง ผ่าด้านข้างทั้งสองตั้งแต่เอวลงไป กางเกงทำด้วยผ้าสีน้ำเงินเข้ม ด้านหน้าปักด้วยลวดลายหลากหลายสีมีผ้าแดงคาดเอวและประดับประดาเรือนช่างด้วยเครื่องเงิน ซึ่งประดิษฐ์ขึ้นอย่างวิจิตรบรรจง มีทั้งห่วงคอ กำไลข้อมือ สร้อยขรยาห้อยทั้งด้านหน้าและด้านหลัง สร้อยพันผ้าโปกศีระเป็นต้น ชายชาวเมี่ยนนิยมนุ่งกางเกงสีดำคล้ายกางเกงจีน แต่ขลิบขอบขอบด้วยไหมถักสีแดงสามเหลี่ยมสีดำ ยกไขว้แบบเสื้อจีน ติดกระดุมที่คอและรักแร้เป็นแนวลง ไปถึงเอวเป็นเสื้อยาวไม่สั้นแบบม้ง กระดุมกลมทำจากเงิน ลักษณะคล้ายตุ๊กกระพรวน การที่ไม่ทอผ้าใช้เองอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เมี่ยนรุ่นเยาว์ในปัจจุบันหันไปใช้เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มแบบคนไทยในพื้นที่ราบ จะแต่งกายตามประเพณีนิยมก็แต่ในโอกาสสำคัญ ๆ เช่น พิธีมงคลสมรส งานปีใหม่ งานศพ เป็นต้น

ภาพที่ 17 การแต่งกายของชาวเมี่ยน

สภาพทางสังคม

การศึกษา

ชาวบ้านส่วนใหญ่ในตำบลนาไร่หลวงจบการศึกษาภาคบังคับจากโรงเรียนประถมในแต่ละหมู่บ้าน จะมีส่วนน้อยที่ส่งลูกออกไปเรียนหนังสือภายนอกในระดับประถมศึกษา นอกจากคนที่มีฐานะทางการเงินค่อนข้างดี ในอดีตการส่งลูกเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาชาวบ้านมักจะส่งลูกให้เรียนในโรงเรียนมัธยมในอำเภอที่ใกล้เคียง เช่น โรงเรียนท่าวังผาพิทยาคม โรงเรียนปัว เป็นต้น ปัจจุบันมีการจัดตั้งโรงเรียนมัธยมประจำอำเภอคือ โรงเรียนไตรเขตประชาสามัคคีรัชมังคลาภิเษก ทำให้มีนักเรียนเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมเพิ่มมากขึ้น โรงเรียนระดับประถมศึกษาในตำบลนาไร่หลวงมีทั้งหมด 3 แห่ง คือ

1. โรงเรียนบ้านปางปูก	จำนวนนักเรียน 68 คน
2. โรงเรียนบ้านสองแคว	จำนวนนักเรียน 178 คน
3. โรงเรียนบ้านน้ำโมง	จำนวนนักเรียน 23 คน

และโรงเรียนมัธยมขยายโอกาสอีก จำนวน 1 โรงเรียน ได้แก่

โรงเรียนสมาคมพยาบาลไทย (บ้านถ้ำเวียงแก) จำนวนนักเรียน 401 คน

นอกจากการศึกษาในระบบการศึกษาและยังมีการเปิดศูนย์การเรียนชุมชนของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอสองแคว จังหวัดน่าน ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสทางการศึกษาให้กับชาวบ้านที่ไม่มีโอกาสเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาที่ผ่านมา และมีศูนย์การเรียนชุมชนชาวไทยภูเขา เพื่อให้ประชาชนบนพื้นที่สูงได้มีโอกาสในการศึกษา มีทั้งหมด 2 แห่ง

1. ศูนย์การเรียนชุมชนชาวไทยภูเขา บ้านวังไผ่
2. ศูนย์การเรียนชุมชนชาวไทยภูเขา บ้านน้ำพัน

ตำบลนาไร่หลวงมีการส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนรับผิดชอบในการดูแลเด็กก่อนวัยเรียนตั้งแต่อายุ 1 ขวบ 6 เดือน ถึง 3 ขวบ เป็นการช่วยแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ผู้ปกครองให้มีโอกาสไปประกอบอาชีพหารายได้จุนเจือครอบครัว ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้รับงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลนาไร่หลวงในการจ้างผู้ดูแลเด็กแต่ละศูนย์ฯ และให้การอบรมเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก นอกจากนั้นยังได้ให้งบประมาณค่านมและอาหารกลางวันสำหรับเด็กในศูนย์ซึ่งงบประมาณจะได้ไม่น้อยขึ้นอยู่กับจำนวนเด็กในศูนย์ฯ ซึ่งมีทั้งหมด 3 ศูนย์ ได้แก่

1. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านถ้ำเวียงแก
2. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านปางปูก
3. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านสองแคว

จากการสำรวจ จะเห็นได้ว่าตำบลนาไร่หลวง เป็นตำบลซึ่งมีทุนทางสังคม นั่นก็คือ มีแหล่งท่องเที่ยวอันสวยงาม ซึ่งประกอบด้วย น้ำตกตาดทอง น้ำตกห้วยแจ่ม น้ำตกห้วยตาด น้ำตกผาผึ้ง ถ้ำเวียงแก คอยภูโว ซึ่งถือได้ว่าเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติที่สวยงาม โดยแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวอยู่ในการดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลนาไร่หลวงและกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา แหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ในตำบลนาไร่หลวงหากมีการพัฒนาและส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวให้มีความน่าสนใจ ก็จะทำให้เกิดผลดีต่อประชาชน เพราะจะทำให้เกิดประชาชนมีรายได้จากนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวของตนเอง แต่ในปัจจุบันกลับพบว่าแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวกลับไม่ได้รับความสนใจจากผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนา และพบว่าประชาชนในชุมชนไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จึงทำให้แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวยังไม่เป็นที่น่าสนใจแก่นักท่องเที่ยวเท่าที่ควร

บริบทการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวงในแต่ละด้าน

ด้านการประชาสัมพันธ์

จากการศึกษาบริบทการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวงในด้านการประชาสัมพันธ์ พบว่า การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวงที่ผ่านมาเน้นมีเพียงการประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าวแต่ละหมู่บ้านเท่านั้น ซึ่งทำให้การประชาสัมพันธ์ไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลาย และการทำแผนปฏิบัติการประชาสัมพันธ์นั้นองค์การบริหารส่วนตำบลนาไร่หลวงมีการจัดทำปีละ 1 ครั้งเท่านั้น ทำให้การประชาสัมพันธ์ดังกล่าวไม่ครอบคลุม ทำให้นักท่องเที่ยวต่างอำเภอ ต่างจังหวัด ไม่รู้จักแหล่งท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง และไม่เข้ามาเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าว

ด้านการบริการ

จากการศึกษาบริบทการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวงในด้านการบริการ พบว่า ประชาชนในตำบลนาไร่หลวงไม่ได้มีส่วนร่วมในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวแต่อย่างใด จึงทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมแล้วไม่กลับมาเที่ยวอีก

ด้านบุคลากร

จากการศึกษาบริบทการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวงในด้านบุคลากร พบว่า ไม่มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวงโดยตรงและเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่อยู่ไม่มีวิสัยทัศน์ในเรื่องของการท่องเที่ยว จึงทำให้การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวงไม่มีการพัฒนาเท่าที่ควร

ด้านแหล่งท่องเที่ยว

จากการศึกษาบริบทการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวงในด้านแหล่งท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวง พบว่า แหล่งท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวงมีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติอยู่ 6 แห่ง คือ 1. ถ้ำเวียงแก 2. น้ำตกผาผึ้ง 3. น้ำตกห้วยตาด 4. น้ำตกตาดแฉ่ง 5. น้ำตกตาดทอง และ 6. วิวคอกญว ที่สามารถตั้งเต็นท์ได้ แต่แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวยังไม่ได้รับการปรับปรุงดูแลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงทำให้แหล่งท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวงยังคงสภาพที่เป็นธรรมชาติอยู่

บริบทของการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวทั้ง 4 ด้าน ของตำบลนาไร่หลวงนั้น พบว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ภาคเอกชน และประชาชนในท้องถิ่น ไม่ให้ความสำคัญที่จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในตำบลให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวโดยทั่วไป อาจเนื่องจากมีข้อจำกัดหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านงบประมาณ ด้านองค์ความรู้ของบุคลากรที่เกี่ยวข้องหรือแม้แต่การให้ความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ของเจ้าหน้าที่ ที่เกี่ยวข้องและประชาชนในตำบล จึงทำให้การบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวงล่าช้ากว่าด้านอื่น ๆ

ตอนที่ 2 รูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว ตำบลนาไร่หลวง

จากสภาพปัญหาของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวง ทางผู้วิจัยจึงได้ให้ผู้เข้าร่วมเวทีได้ร่วมกันวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน ปัญหาอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวง โดยใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research หรือ PAR) โดยเน้นให้ชุมชนนำศักยภาพที่มีอยู่ มาเชื่อมประสานด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหา และเกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งมีขั้นตอนของการร่วมกันหารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวง โดยมีอยู่ 5 ขั้นตอน คือ

1. การค้นหาปัญหาในชุมชน
2. การจัดเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา
3. การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา
4. การวางแผนแก้ไขปัญหา
5. การสรุปบทเรียน

ภาพที่ 18 กระบวนการมีส่วนร่วม

ขั้นที่ 1 การค้นหาปัญหาในชุมชน

ประชาชนในตำบลนาไร่หลวง ได้ร่วมกันค้นหาปัญหาของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวง ซึ่งทางชุมชนได้ร่วมกันค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้น โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กระบวนการค้นหาปัญหา

กระบวนการเพื่อค้นหาปัญหาของการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว ซึ่งผู้เข้าร่วมเวทีดังกล่าว ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนในตำบลนาไร่หลวง และประชาชนที่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวง จำนวน 30 คน เข้าร่วมเวทีโดยผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการประชุมและกระบวนการต่างๆ ของการประชุมให้ผู้เข้าร่วมเวทีดังกล่าวทราบ ในวันที่ 26 – 27 มิถุนายน 2550 โดยแบ่งกลุ่มย่อย 4 กลุ่ม ๆ ละ 7 - 8 คน ซึ่งแต่ละกลุ่มประกอบด้วยประกอบด้วย ผู้นำชุมชน และประชาชนที่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวง

หลังจากนั้นได้ใช้กระบวนการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยให้แต่ละคนนำปัญหาที่จดบันทึกลงบนกระดาษมาแลกเปลี่ยนในกลุ่ม และเมื่อทุก ๆ คนได้เสนอปัญหาครบแล้ว จึงได้มีการให้คะแนนปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุก ๆ คนในกลุ่ม หลังจากนั้นให้แต่ละกลุ่มนับจำนวนคะแนนในแต่ละข้อ และให้นำเสนอปัญหาที่มีคะแนนสูงสุด 5 อันดับ แล้วให้แต่ละกลุ่มนำเสนอปัญหาเร่งด่วนของกลุ่มตนเอง โดยมีปัญหาในภาพรวมของการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวง ดังต่อไปนี้

ด้านการประชาสัมพันธ์

1. การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวยังไม่ดีพอ
2. ขาดแคลนงบประมาณในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว

3. ขาดแคลนกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยว
ด้านการบริการ

1. ขาดระบบการบริการนำเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว
2. ปัญหาสิ่งอำนวยความสะดวกขาดแคลนและไม่ได้มาตรฐาน
3. ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
4. ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการไม่ได้มาตรฐาน
5. ขาดแคลนการขนส่งที่จะเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

ด้านบุคลากร

1. ผู้บริหารหรือ ผู้ที่มีบทบาทในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ขาดความรู้ความเข้าใจ
  2. ประชาชนขาดจิตสำนึกในการพัฒนาการท่องเที่ยว
  3. ขาดการมีส่วนร่วมจากหลายฝ่ายในชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว
- ด้านแหล่งท่องเที่ยว

1. แหล่งท่องเที่ยวขาดการดูแล
2. แหล่งท่องเที่ยวไม่สะอาดและไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย
3. ขาดแคลนงบประมาณในการสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยว
4. แหล่งท่องเที่ยวถูกทำลาย

จากปัญหาต่างๆที่ทางผู้เข้าร่วมเวทีได้ร่วมกันเสนอ จึงเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการที่ประชาชนในชุมชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการวิเคราะห์ปัญหาของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวตำบลนาไร่หลวงร่วมกัน

ขั้นที่ 2 กระบวนการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

หลังจากที่ได้ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันแล้ว ทางผู้วิจัยได้ให้ผู้เข้าร่วมเวทีร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น จำนวน 4 ด้าน เพื่ออภิปรายแลกเปลี่ยนในเวที ว่าปัญหาใดบ้างที่ควรแก้ไขอย่างเร่งด่วน ซึ่งทางผู้เข้าร่วมเวทิดังกล่าวได้ร่วมกันจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และได้ปัญหาที่สมควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาการประชาสัมพันธ์
2. ปัญหาการบริการ
3. ปัญหาด้านบุคลากร
4. ปัญหาแหล่งท่องเที่ยว

ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา

หลังจากที่ชุมชนได้ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาต่างๆร่วมกัน จนนำมาซึ่งการเรียงลำดับ

ความสำคัญของปัญหา ทางผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมการประชุมเป็น 4 กลุ่ม ให้เหมาะสมตามสภาพปัญหา ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 ปัญหาการประชาสัมพันธ์

กลุ่มที่ 2 ปัญหาการบริการ

กลุ่มที่ 3 ปัญหาด้านบุคลากร

กลุ่มที่ 4 ปัญหาแหล่งท่องเที่ยว

หลังจากนั้นให้แต่ละกลุ่มได้วิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวง ซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 ปัญหาการประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเพื่อให้ประชาชนทั่ว ๆ ไปได้รู้จักการท่องเที่ยว หากมีการประชาสัมพันธ์ที่ดี มีระบบการจัดการแบบมืออาชีพ ก็จะทำให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างจังหวัดเข้ามาท่องเที่ยวและกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชนให้ดีขึ้น ซึ่งสมาชิกภายในกลุ่มได้วิเคราะห์ว่าในปัจจุบันปัญหาการท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวงโดยมีประเด็นดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวยังไม่ดีพอ โดยพบว่า การประชาสัมพันธ์ที่ชุมชนนาไร่หลวงใช้มีหลายวิธี ได้แก่ การติดป้ายประชาสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์ผ่านทางหอกระจายเสียงประจำหมู่บ้าน โดยบุคคลที่มีบทบาทในการประชาสัมพันธ์ คือ ผู้นำชุมชน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล แต่การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวดังกล่าวยังไม่ครอบคลุมและทั่วถึง

ประเด็นที่ 2 ขาดแคลนงบประมาณในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ซึ่งผู้เข้าร่วมเวทีกล่าวว่า การขาดแคลนงบประมาณในการพัฒนาการท่องเที่ยวทำให้การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวทำได้ไม่ดีเท่าที่ควร จึงควรมีการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลนาไร่หลวง องค์การบริหารส่วนจังหวัด และกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เป็นต้น

ประเด็นที่ 3 ขาดระบบการดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยว ซึ่งผู้เข้าร่วมเวทีกล่าวว่า การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวง ได้แก่ การติดป้ายประชาสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวทางหอกระจายเสียงประจำหมู่บ้าน ยังเป็นรูปแบบที่ไม่สามารถดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยวได้เท่าที่ควรจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาระบบของการดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยวโดยการประชาสัมพันธ์หลากหลายรูปแบบ เช่น การประชาสัมพันธ์ผ่านทางระบบอินเตอร์เน็ต และสื่อต่าง ๆ เป็นต้น

กลุ่มที่ 2 ปัญหาการบริการ

การให้บริการ การท่องเที่ยวถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการพัฒนา การท่องเที่ยวให้มีความน่าสนใจ และอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม ซึ่งสมาชิกภายในกลุ่มได้วิเคราะห์ว่าในปัจจุบันปัญหา การท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวง โดยมีประเด็นดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 ขาดระบบข้อมูลข่าวสารเพื่อสนับสนุนการบริการแก่นักท่องเที่ยว

โดยผู้เข้าร่วมเวทีได้กล่าวว่า ในปัจจุบันการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมยังขาดระบบการให้บริการที่ดีและมีคุณภาพ ไม่ว่าจะเป็นการขาดแคลนศูนย์ข้อมูลข่าวสารสำหรับการสอบถามข้อมูลในด้านแหล่งท่องเที่ยว เช่น ข้อมูลที่น่าสนใจเกี่ยวกับกิจกรรมบริการต่างๆที่นักท่องเที่ยวจะได้รับ ประวัติความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยว ลักษณะการเดินทาง วิธีการเดินทาง รูปแบบการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว

ประเด็นที่ 2 สิ่งอำนวยความสะดวกขาดแคลนและไม่ได้มาตรฐาน

โดยผู้เข้าร่วมเวทีได้กล่าวว่า การให้บริการแก่นักท่องเที่ยวยังขาดแคลนสิ่งอำนวยความสะดวกที่ได้มาตรฐาน ได้แก่ ห้องสุขา ร้านอาหาร รวมไปถึงโทรศัพท์สาธารณะโดยพบว่า สิ่งอำนวยความสะดวกดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจในการมาท่องเที่ยว ซึ่งควรได้รับการปรับปรุงเพื่อรองรับกับจำนวนนักท่องเที่ยวและพัฒนาให้มีคุณภาพไปพร้อมๆกัน

ประเด็นที่ 3 ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

โดยผู้เข้าร่วมเวทีได้กล่าวว่า การให้บริการแก่นักท่องเที่ยวยังไม่มีปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเท่าที่ควร เนื่องจากพบว่า ไม่มีการจัดระบบการรักษาความปลอดภัยและการบริการทางการแพทย์ที่ฉุกเฉิน(EMS) เพราะบางครั้งหากมีการเกิดอุบัติเหตุหรือเหตุการณ์ต่างๆที่คาดไม่ถึงก็จะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความไม่มั่นใจในการมาท่องเที่ยว รวมไปถึง ภัยธรรมชาติและ การเปลี่ยนแปลงของฤดูกาลเป็นอีกสาเหตุหนึ่งส่งผลต่อความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เนื่องจากภัยธรรมชาติ เช่น น้ำป่าไหลหลาก น้ำท่วม เกิดพายุ ได้ทำลายทัศนียภาพและความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงของฤดูกาลในแต่ละช่วงเวลาก็จะทำให้แหล่งท่องเที่ยวเกิดการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย เช่น ฤดูฝนก็จะทำให้เกิดพายุและฝนตกอยู่ตลอดเวลาส่งผลให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถมาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวได้โดยเฉพาะน้ำตกเนื่องจากอาจทำให้เกิดอันตรายแก่นักท่องเที่ยวได้ เป็นต้น

ประเด็นที่ 4 ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการไม่ได้มาตรฐาน

โดยผู้เข้าร่วมเวทีได้กล่าวว่า การให้บริการแก่นักท่องเที่ยวยังขาดระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่ได้มาตรฐาน ซึ่งสาเหตุของปัญหาดังกล่าวเกิดจากขาดการจัดการและวางแผน

งานที่ดีและมีประสิทธิภาพ ซึ่งควรมีการพัฒนาาระบบดังกล่าวให้ได้มาตรฐานเพื่อรองรับกับจำนวนนักท่องเที่ยว

ประเด็นที่ 5 ขาดแคลนระบบการขนส่งนักท่องเที่ยวที่จะเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

โดยผู้เข้าร่วมเวทีได้กล่าวว่า การให้บริการแก่นักท่องเที่ยวยังขาดแคลนการขนส่งนักท่องเที่ยวที่จะเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เพราะการให้บริการขนส่งนักท่องเที่ยวที่จะเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความประทับใจในการมาท่องเที่ยว

ประเด็นที่ 4 แหล่งท่องเที่ยวถูกทำลาย

โดยผู้เข้าร่วมเวทีกล่าวว่า ในปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในบริเวณรอบๆ แหล่งท่องเที่ยวถูกทำลายจากประชาชนบางกลุ่มทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การทิ้งขยะลงในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว รวมไปถึงการตัดไม้ทำลายป่าในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว

กลุ่มที่ 3 ปัญหาด้านบุคลากร

สมาชิกภายในกลุ่มได้ร่วมกันวิเคราะห์เกี่ยวกับปัญหาด้านบุคลากร โดยมีประเด็นดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 ผู้บริหาร หรือ ผู้ที่มีบทบาทในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว ขาดความรู้ ความเข้าใจ

ซึ่งปัญหาด้านการบริการนี้ ส่วนหนึ่งเกิดจากผู้บริหารหรือคณะกรรมการบริหารแหล่งท่องเที่ยวขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการ การท่องเที่ยวได้แก่ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความน่าสนใจและดึงดูดความสนใจให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว การจัดระบบการให้บริการ จึงทำให้ขาดความชัดเจนในการกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความเจริญ

ประเด็นที่ 2 ประชาชนขาดจิตสำนึกในการพัฒนาการท่องเที่ยว

ซึ่งผู้เข้าร่วมเวทีกล่าวว่า ประชาชนขาดจิตสำนึกในการพัฒนาการท่องเที่ยวก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งในด้านบุคลากร เพราะหากประชาชนมีจิตสำนึกที่ดีในการพัฒนาการท่องเที่ยวตั้งแต่การมีความรู้สึกร่วมกันว่าแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวเป็นของประชาชนในชุมชนทุกคน ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา การท่องเที่ยวร่วมกันตั้งแต่การวางแผนงาน การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในแหล่งท่องเที่ยว การทำหน้าที่เป็นเจ้าบ้านที่ดีแก่นักท่องเที่ยวพร้อมที่จะให้บริการทั้งการประชาสัมพันธ์ ให้ข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยว การร่วมเป็นมัคคุเทศก์เพื่อนำนักท่องเที่ยวเดินทางไปยังสถานที่ดังกล่าว การร่วมกันรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว ก็จะทำให้

นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจในการให้บริการและก่อให้เกิดการขยายเครือข่ายของนักท่องเที่ยวมากขึ้น

กลุ่มที่ 4 ปัญหาแหล่งท่องเที่ยว

สมาชิกภายในกลุ่มได้วิเคราะห์ปัญหาแหล่งท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวง โดยมีประเด็นดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 แหล่งท่องเที่ยวขาดการดูแล

โดยผู้เข้าร่วมเวทีได้กล่าวว่า ในปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวงยังขาดการดูแลจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ ซึ่งถึงแม้ว่าจะมีหน่วยงานหลายหน่วยงานที่รับผิดชอบทั้งจากส่วนกลาง คือสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาประจำจังหวัดน่าน และจากท้องถิ่น คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน องค์การบริหารส่วนตำบลนาไร่หลวง แต่ก็ยังพบว่ายังขาดความชัดเจนในเชิงนโยบายจากหน่วยงานดังกล่าวที่จะเข้ามาพัฒนา การท่องเที่ยวอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

ประเด็นที่ 2 แหล่งท่องเที่ยวไม่สะอาดและไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย

โดยผู้เข้าร่วมเวทีได้กล่าวว่า ปัญหาแหล่งท่องเที่ยวอีกประการหนึ่งคือ แหล่งท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่านไม่สะอาดและไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งเกิดจากการขาดความสนใจในการพัฒนา การท่องเที่ยวจากหลายฝ่ายในชุมชน ทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน รวมไปถึงประชาชนในชุมชนขาดการมีส่วนร่วมและจิตสำนึกที่ดีในการพัฒนาการท่องเที่ยว

ประเด็นที่ 3 ขาดแคลนงบประมาณในการสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยว

โดยผู้เข้าร่วมเวทีได้กล่าวว่า ปัญหาการขาดแคลนงบประมาณในการสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่สำคัญในการที่จะพัฒนา การท่องเที่ยวให้มีความเจริญและพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจแก่ประชาชนทั่วไปทั้งในอำเภอ และต่างจังหวัด เพราะในปัจจุบันงบประมาณที่ได้รับจากองค์การบริหารส่วนตำบลนาไร่หลวงไม่เพียงพอที่จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้จึงต้องได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานอื่นๆในพื้นที่ทั้งภาครัฐและเอกชน

ประเด็นที่ 4 ขาดการมีส่วนร่วมจากหลายฝ่ายในชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ซึ่งผู้เข้าร่วมเวทีกล่าวว่า หลายฝ่ายในชุมชนไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐได้แก่ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาประจำจังหวัดน่าน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาคเอกชนไม่ค่อยเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมากเท่าที่ควร จึงเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวงไม่ค่อยได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวในการมาเยี่ยมชม

ขั้นตอนที่ 4 การวางแผนแก้ไขปัญหา

หลังจากที่ทางกลุ่มได้ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาของการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวง จนนำมาซึ่งการทำแผนเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งสมาชิกในแต่ละกลุ่มได้ร่วมกันวางแผนงานเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละด้านดัง ตารางที่ 2

ตารางที่ 2 รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวง

ด้าน	รูปแบบการบริหารจัดการ	กิจกรรมดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย
1. การ ประชาสัมพันธ์	1.1 การพัฒนาระบบ การประชาสัมพันธ์เพื่อ ดึงดูดใจจากนักท่องเที่ยว	1.1.1 ค้นหาจุดเด่นของ แหล่งท่องเที่ยวเพื่อ สร้างความน่าสนใจ และดึงดูดความสนใจ จากนักท่องเที่ยว	ผู้นำชุมชนและ ประชาชนใน ตำบลนาไร่ หลวงที่มี ความรู้และ ประสบการณ์
		1.1.2 เพิ่มความ หลากหลายในการ ประชาสัมพันธ์ทุก รูปแบบ เช่น อินเทอร์เน็ต สื่อ โทรทัศน์ วิทยุ แผ่นพับ ป้ายประชาสัมพันธ์	ประชาชนใน จังหวัดน่าน และจังหวัด ใกล้เคียง ใน ประเทศและ ต่างประเทศ
		1.1.3 เสนอแผนการ ประชาสัมพันธ์เพื่อ ขอรับการสนับสนุน งบประมาณจากองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ในพื้นที่	องค์กร ปกครองส่วน ท้องถิ่น

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ด้าน	รูปแบบการบริหารจัดการ	กิจกรรมดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย	
2. การบริการ	2.1 การพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารเพื่อสนับสนุนการบริการแก่นักท่องเที่ยว	1.1.4 จัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว	บุคลากรที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว	
		2.1.1 แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสาร	คณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยว	
		2.1.2 ประสานงานขอรับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดทำศูนย์ข้อมูลข่าวสารจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	คณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยว	
		2.2 การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีให้ได้อย่างมาตรฐาน	2.2.1 จัดประชุมคณะทำงานเพื่อวางแผนการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก	คณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยว ผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการร้านอาหาร
		2.2.2 ประสานงานขอรับการสนับสนุน	คณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยว	

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ด้าน	รูปแบบการบริหารจัดการ	กิจกรรมดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย
		งบประมาณเพื่อพัฒนา สิ่งอำนวยความสะดวก จากองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น	ท้องถิ่น
	2.3 การพัฒนาระบบการ รักษาความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน	2.2.3 พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก ให้ มาตรฐานตามเกณฑ์ ของสากล	คณะกรรมการ พัฒนาการ ท้องถิ่น
		2.3.1 ประชุมเพื่อ แต่งตั้งคณะกรรมการ พัฒนาระบบการรักษา ความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน	คณะกรรมการ พัฒนาการ ท้องถิ่นและ องค์กร ปกครองส่วน ท้องถิ่น
		2.3.2 ดำเนินการจัดตั้ง ระบบบริการการแพทย์ ฉุกเฉินในแหล่ง ท้องถิ่น	คณะกรรมการ พัฒนาการ ท้องถิ่นและ องค์กร ปกครองส่วน ท้องถิ่นและ โรงพยาบาลใน พื้นที่

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ด้าน	รูปแบบการบริหารจัดการ	กิจกรรมดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย
		2.3.3 จัดตั้งศูนย์เตือนภัยจากธรรมชาติในพื้นที่	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
	2.4 การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการให้ได้มาตรฐาน	2.4.1 แต่งตั้งคณะทำงานพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการให้ได้มาตรฐาน	คณะกรรมการพัฒนาการท้องถิ่นและผู้นำชุมชน
		2.4.2 จัดทำแผนพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการให้ได้มาตรฐานเพื่อเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	คณะกรรมการพัฒนาการท้องถิ่น
	2.5 พัฒนาระบบขนส่งเพื่อให้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวก	2.5.1 แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อรับผิดชอบการพัฒนาระบบขนส่ง	คณะกรรมการพัฒนาการท้องถิ่นและผู้นำชุมชน
		2.5.2 จัดซื้อรถยนต์เพื่อให้บริการขนส่งแก่นักท่องเที่ยว	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ด้าน	รูปแบบการบริหารจัดการ	กิจกรรมดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย
3. บุคลากร	3.1 การพัฒนาองค์ความรู้ ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว ของบุคลากร	3.1.1 จัดกิจกรรมศึกษา ดูงานด้านการบริหาร จัดการ การท่องเที่ยว	คณะกรรมการ พัฒนาการ ท่องเที่ยวและ ผู้นำชุมชน
		3.1.2 นำองค์ความรู้ที่ ได้รับจากการศึกษาคู งานมาประยุกต์ใช้ใน การบริหารจัดการ การ ท่องเที่ยวของตำบลนา ไร่หลวง	คณะกรรมการ พัฒนาการ ท่องเที่ยวและ ผู้นำชุมชน
	3.2 การเสริมสร้างจิตสำนึก และการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการพัฒนาการ ท่องเที่ยว	3.2.1 ประชุมแกนนำ และคณะกรรมการ หมู่บ้านเพื่อชี้แจง เกี่ยวกับการร่วมกัน วางแผนพัฒนาการ ท่องเที่ยวโดย กระบวนการมีส่วน ร่วมของประชาชนใน ชุมชน	ผู้นำชุมชน ประชาชน และ คณะกรรมการ พัฒนาการ ท่องเที่ยว
		3.2.2 ส่งเสริมการ เรียนรู้ของประชาชน ในการพัฒนาการ ท่องเที่ยวและผล ประโยชน์ที่จะได้รับ	คณะกรรมการ พัฒนาการ ท่องเที่ยว

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ด้าน	รูปแบบการบริหารจัดการ	กิจกรรมดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย
4. แหล่งท่องเที่ยว	4.1 การพัฒนาแหล่ง ท่องเที่ยวให้มีความสวยงาม และสะอาด	4.1.1 แต่งตั้ง คณะทำงานเพื่อ รับผิดชอบการพัฒนา แหล่งท่องเที่ยวให้มี ความสวยงามและ สะอาด	คณะกรรมการ พัฒนาการ ท่องเที่ยวและ ผู้นำชุมชน
		4.1.2 เสริมสร้างการมี ส่วนร่วมของ ประชาชนในการ ร่วมกันพัฒนาแหล่ง ท่องเที่ยว	คณะกรรมการ พัฒนาการ ท่องเที่ยวและ ผู้นำชุมชน
		4.1.3 ประสาน หน่วยงานภาครัฐและ เอกชนในพื้นที่เพื่อ ร่วมกันวางแผนและ ดำเนินการพัฒนา แหล่งท่องเที่ยว	คณะกรรมการ พัฒนาการ ท่องเที่ยวและ ผู้นำชุมชน
		4.1.4 เสนอแผนเพื่อ ขอรับการสนับสนุน งบประมาณจากองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น	คณะกรรมการ พัฒนาการ ท่องเที่ยว

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ด้าน	รูปแบบการบริหารจัดการ	กิจกรรมดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย
	4.2 การสร้างเครือข่ายและ เส้นทางรถท่องเที่ยวให้กว้าง และครอบคลุมมากขึ้น	4.2.1 แต่งตั้ง คณะทำงานเพื่อ รับผิดชอบการสร้าง เครือข่ายและเส้นทาง การท่องเที่ยว	คณะกรรมการ พัฒนาการ ท่องเที่ยวและ ผู้นำชุมชน
		4.2.2 ประสาน หน่วยงานภาครัฐและ เอกชนในพื้นที่เพื่อ ร่วมกันวางแผนและ ดำเนินการสร้าง เครือข่ายและเส้นทาง การท่องเที่ยวที่ หลากหลาย	คณะกรรมการ พัฒนาการ ท่องเที่ยวและ ผู้นำชุมชน
		4.1.4 เสนอแผนเพื่อ ขอรับการสนับสนุน งบประมาณจากองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น	คณะกรรมการ พัฒนาการ ท่องเที่ยว

ขั้นตอนที่ 5 สรุปบทเรียน

จากกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยมีกระบวนการ 5 ขั้นตอน ได้แก่ การค้นหาปัญหาในชุมชนและการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา การวางแผนการแก้ไขปัญหา และการสรุปบทเรียน ทำให้เกิดการพัฒนากองท้องถิ่น ตำบลนาไร่หลวง ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สามารถถือเป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวงได้ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมวิเคราะห์ปัญหาและจัดเรียงลำดับปัญหาในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว

เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ตัวแทนของประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา จัดลำดับความสำคัญและหาสาเหตุของปัญหา ซึ่งทำให้ทุก ๆ คนในชุมชนไม่ว่าจะเป็นผู้นำชุมชน ประชาชนในชุมชนที่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวของตำบล ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการร่วมเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ในการวิเคราะห์ปัญหาของการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและตรวจสอบปัญหาที่แท้จริงระหว่างกลุ่มองค์กรในชุมชน จนสามารถจัดลำดับความสำคัญของปัญหาได้ โดยกระบวนการดังกล่าวทำให้ประชาชนในชุมชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนากองท้องถิ่น

2. การมีส่วนร่วมวางแผนในการแก้ไขปัญหาในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว

การมีส่วนร่วมในการวางแผนในการแก้ไขปัญหาคือสิ่งที่มีความสำคัญในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวให้มีความเจริญ เนื่องจากประชาชนเป็นบุคคลที่รู้ปัญหาของชุมชนของตนเอง และแหล่งท่องเที่ยวเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญที่ทุก ๆ คนในชุมชนต้องให้ความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ได้รับการพัฒนา และมีชื่อเสียง โดยการมีส่วนร่วมของตัวแทนประชาชนในทุก ๆ กลุ่ม เพื่อร่วมวางแผนงาน และแก้ไขปัญหาดังกล่าว ร่วมกัน เพราะเมื่อเกิดความคิดที่หลากหลายจากหลาย ๆ ฝ่าย ในชุมชนทั้งองค์กรภาครัฐ เอกชนและประชาชนในชุมชนย่อมทำให้เกิดการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและต่อเนื่อง เนื่องจากประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลด้วยตนเองและจากกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนและประชาชนที่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวง ได้รูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวง ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวด้านการประชาสัมพันธ์ ได้แก่

1.1 การพัฒนาระบบการประชาสัมพันธ์เพื่อดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยว การจะบริหารจัดการ การท่องเที่ยวให้มีความน่าสนใจแก่นักท่องเที่ยวทั้งในและต่างจังหวัด ประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมหาแนวทางในการพัฒนาระบบการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ในตำบลนาไร่หลวงให้มีความน่าสนใจ และมีความหลากหลาย ได้แก่

1.1.1 จัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจแก่บุคลากรที่ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ แหล่งท่องเที่ยว

1.1.2 เพิ่มความหลากหลายในการประชาสัมพันธ์ทุกรูปแบบ เช่น อินเทอร์เน็ต สื่อโทรทัศน์ วิทยุ แผ่นพับ ป้ายประชาสัมพันธ์เพื่อที่จะทำให้กลุ่มเป้าหมายหรือผู้ที่สนใจได้มีโอกาสรับทราบข้อมูลการท่องเที่ยวผ่านทางสื่อโทรทัศน์ วิทยุ และอินเทอร์เน็ต ตลอดจนเสียงตามสายประจำหมู่บ้าน นำมาซึ่งการขยายเครือข่ายนักท่องเที่ยวทั้งในอำเภอสองแคว จังหวัดน่าน และต่างจังหวัดที่จะรู้จักแหล่งท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวงและได้มาเที่ยวชมมากขึ้น

2. รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวด้านการบริการ ได้แก่

2.1 พัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารเพื่อสนับสนุนการบริการแก่นักท่องเที่ยว

2.2 พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกให้มีได้มาตรฐาน

2.3 พัฒนาระบบการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

2.4 พัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการให้ได้มาตรฐาน

2.5 พัฒนาระบบการขนส่งนักท่องเที่ยวที่จะเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

3. รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวด้านบุคลากร ได้แก่

3.1 พัฒนาองค์ความรู้ของบุคลากรในด้านการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว โดยการศึกษาดูงานในพื้นที่ที่มีการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่ดี และนำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวงต่อไป

3.2 เสริมสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว โดยการ ประชุมแกนนำครัวเรือน และคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อชี้แจงเกี่ยวกับการร่วมกันวางแผนงานในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนจัดตั้งภาคีเครือข่ายในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว และส่งเสริม

กระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชนเกี่ยวกับการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวและ
ผลประโยชน์ที่จะได้รับภายหลังเข้าร่วมการเข้าร่วมการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว

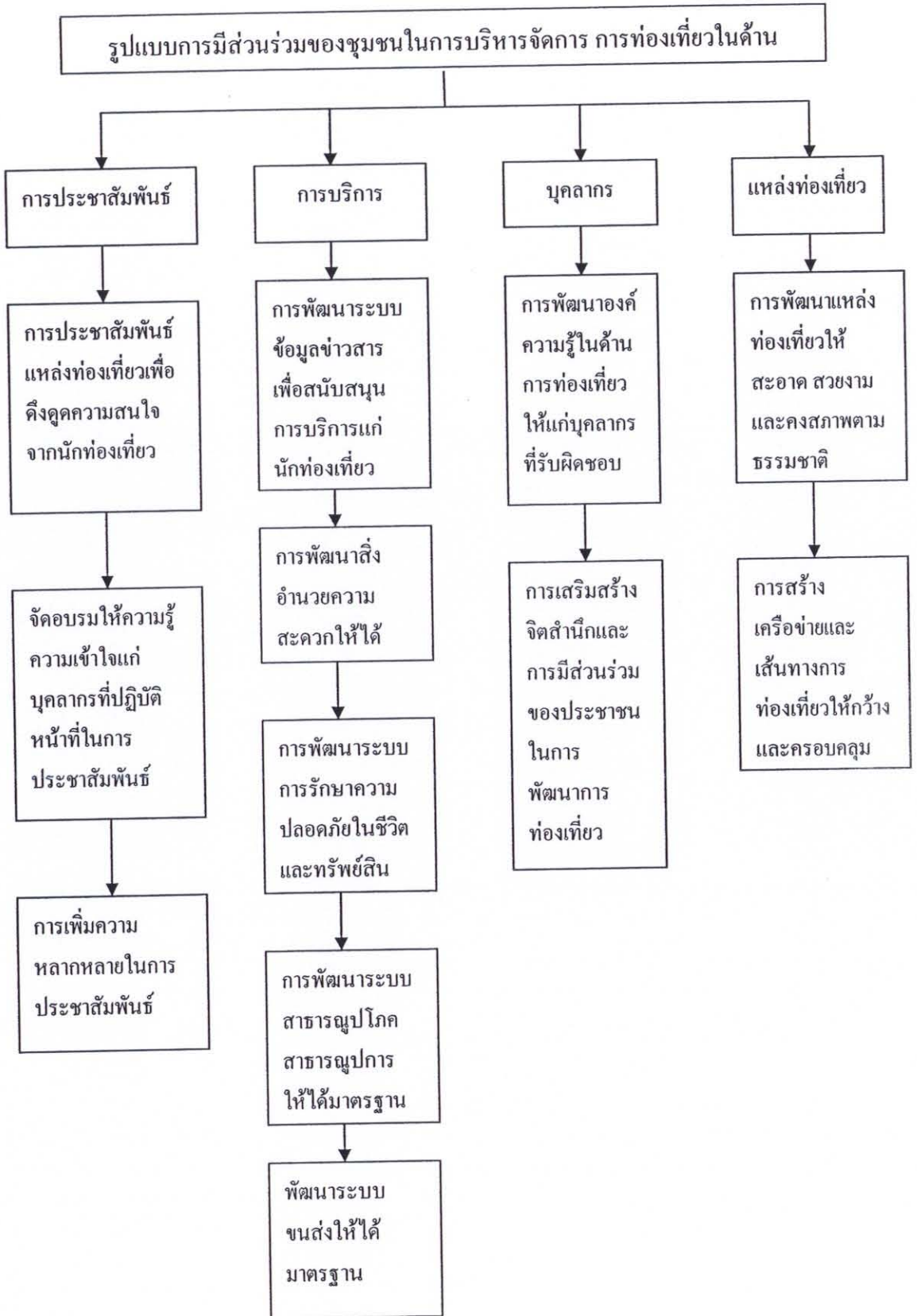
4. รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวด้านแหล่ง
ท่องเที่ยว ได้แก่

4.1 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความสวยงาม และสะอาด โดยการแต่งตั้ง
คณะทำงานเพื่อรับผิดชอบการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวให้แหล่งท่องเที่ยวมีความสวยงาม และ
สะอาด ประสานงานขอรับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ห้อง
สุขา จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประสานหน่วยงานในพื้นที่เพื่อร่วมกันวางแผนและ
ดำเนินการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

4.2 การสร้างเครือข่ายและเส้นทางการท่องเที่ยวให้หลายหลากและครอบคลุมทั้งใน
อำเภอ จังหวัด และต่างจังหวัดที่ใกล้เคียงกัน เพื่อเป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งให้กับนักท่องเที่ยว

จากการวิจัยรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของ
ตำบลนาไร่หลวง ผู้วิจัยได้สรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นลักษณะของรูปแบบภูมิ ดังนี้

จากแผนภูมิที่ 1 จะเห็นได้ว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง ที่ได้จากการจัดเวทีร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชน และประชาชนที่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวงนั้น เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนตั้งแต่การเริ่มค้นหาปัญหา การเรียงลำดับของปัญหา การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผนแก้ไขปัญหา และการสรุปบทเรียน นำมาซึ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ ที่สามารถนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดการพัฒนาของตำบลนาไร่หลวงที่ยั่งยืนต่อไป

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และ ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว ภูมิศึกษา ตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และมีลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว ภูมิศึกษา ตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน
2. เพื่อหารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว ภูมิศึกษา ตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. ผู้นำชุมชนของตำบลนาไร่หลวง หมู่บ้านละ 2 คน 10 หมู่บ้าน จำนวน 20 คน
2. ประชาชนที่มีความรู้ในด้านท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง และอาศัยอยู่ในตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน จำนวน 10 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

1. ผู้นำชุมชน โดยเลือก กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกสภาท้องถิ่นที่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง จำนวน 20 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)
2. ประชาชนในชุมชนที่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง หมู่บ้านละ 1 คน รวม 10 คน โดยการคัดเลือกผ่านกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจัดทำตามกรอบประเด็นวัตถุประสงค์และผ่านการตรวจสอบปรับปรุงแก้ไขจากอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว

1. แบบสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนเพื่อให้ได้ข้อมูลของชุมชน เช่น ประวัติของชุมชน สภาพความเป็นอยู่รายได้ อาชีพ การศึกษา ประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น สภาพแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนมีวิธีการสร้างดังนี้

1.1 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและประยุกต์ตามความเหมาะสมเพื่อสร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับงานที่ผู้วิจัยศึกษา

1.2 นำแบบสอบถามที่ได้ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความตรงของเนื้อหา ความเหมาะสมทางด้านภาษา และความสอดคล้องระหว่างรายการสอบถาม กับวัตถุประสงค์ของการวิจัย หลังจากนั้นนำข้อคำถามไปแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา และจัดทำเป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ แล้วจึงนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล

2. แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาประยุกต์สร้างแบบสัมภาษณ์ตามความเหมาะสม โดยให้สอดคล้องกับงานที่ผู้วิจัยศึกษา หลังจากนั้นจึงนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาตรวจสอบความตรงของเนื้อหา ความเหมาะสมทางด้านภาษา และความสอดคล้องระหว่างรายการสอบถาม กับวัตถุประสงค์ของการวิจัย หลังจากนั้นนำข้อคำถามไปแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา และจัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ แล้วจึงนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล

3. แบบบันทึกการสนทนากลุ่มใช้บันทึกข้อมูลในการจัดเวทีประชาคมระดมความคิดเห็น ได้แก่เวทีตรวจสอบความสมบูรณ์ของสภาพบริบทชุมชน การค้นหาปัญหาในชุมชนจัดเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา การวิเคราะห์หาสาเหตุ ของปัญหา การวางแผนแก้ไขปัญหา การสรุปบทเรียน ที่มีผลต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง เพื่อหารูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวต่อไป

4. อุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล อาทิเช่น กล้องถ่ายรูปแบบเครื่องบันทึกเทป

วิเคราะห์ข้อมูล

1. ขณะที่ศึกษาข้อมูลในพื้นที่ที่ศึกษา ผู้วิจัยได้ประมวลข้อมูล ควบคู่ไปกับการศึกษาข้อมูลโดยการฟังข้อมูลจากเทปบันทึก หลักจากการสัมภาษณ์ การสอบถาม และการจัดกลุ่มสนทนา แต่ละกิจกรรมและเขียนรายละเอียดของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสอบถาม และการจัดกลุ่มสนทนา เพื่อเป็นแนวทางที่จะใช้ในการปรับปรุงการสัมภาษณ์ให้ข้อมูลหลักคนต่อไป หรือกลุ่มต่อไป จนสามารถเก็บข้อมูลได้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์การวิจัย และปัญหาในการวิจัยที่ต้องการศึกษา

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิและแหล่งทุติยภูมิ จัดแยกข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่ให้ครอบคลุมในแต่ละด้าน ตีความข้อมูลในแต่ละด้านและตรวจสอบข้อมูลในแต่ละด้าน ในลักษณะตรวจสอบ สามเส้า (Triangulation) ระหว่างผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัย ผู้นำชุมชนและประชาชน ร่วมกันตรวจสอบข้อมูลดังกล่าว

3. นำผลการวิเคราะห์ในแต่ละด้าน และตรวจสอบข้อมูลในแต่ละด้าน มาวิเคราะห์หาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว ร่วมกับกลุ่มตัวอย่าง โดยการจัดเวทีประชาคม เพื่อให้ได้เนื้อหาครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการศึกษาและสามารถตอบคำถามการวิจัยได้

สรุปผลการวิจัย

บริบทชุมชน

ตำบลนาไร่หลวง ประกอบด้วยหมู่บ้านจำนวน 10 หมู่บ้าน สภาพพื้นที่ร้อยละ 80 เป็นภูเขาสลับซับซ้อนสูงชัน สภาพพื้นที่ป่ายังมีสภาพป่าไม้ที่สมบูรณ์และป่าต้นน้ำประมาณร้อยละ 25 จากสภาพพื้นที่ที่เป็นภูเขาสลับซับซ้อนสูงชัน จึงเป็นแหล่งทรัพยากร แม่น้ำ ลำห้วย ที่ราษฎรใช้บริโภค อุปโภค ตลอดจนใช้เป็นแหล่งน้ำการเกษตรและแหล่งท่องเที่ยวมากมายและเป็นตำบลหนึ่งซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติหลายอย่าง สภาพพื้นที่ป่ายังมีสภาพป่าไม้ที่สมบูรณ์และป่าต้นน้ำจึงเป็นแหล่งทรัพยากร และแหล่งท่องเที่ยวมากมาย ซึ่งมีสถานที่ท่องเที่ยวได้แก่ น้ำตกผาผึ้ง น้ำตกห้วยตาด น้ำตกตาดแจ่ม น้ำตกตาดทอง ถ้ำเวียงแก และวิวคอกภูโว

บริบทด้านการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง

ด้านการประชาสัมพันธ์ พบว่า การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวงที่ผ่านมาเน้นมีเพียงการประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าวแต่ละหมู่บ้านเท่านั้น ซึ่งทำให้การประชาสัมพันธ์ไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลาย และการทำแผนปฏิบัติการประชาสัมพันธ์มีการจัดทำปีละ 1 ครั้งเท่านั้น ทำให้การประชาสัมพันธ์ดังกล่าวไม่ครอบคลุม นักท่องเที่ยวต่างอำเภอ ต่างจังหวัดไม่รู้จักแหล่งท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง และไม่ได้เข้ามาเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าว ด้านการบริการ พบว่า ประชาชนในตำบลนาไร่หลวงไม่ได้มีส่วนร่วมในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวแต่อย่างใด ด้านบุคลากร พบว่า ไม่มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวงโดยตรง ด้านแหล่งท่องเที่ยว พบว่า มีแหล่งท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวงที่ยังคงเป็นธรรมชาติอยู่ 6 แห่ง คือ 1. ถ้ำเวียงแก 2. น้ำตกผาผึ้ง 3. น้ำตกห้วยตาด 4. น้ำตกตาดแจ่ม 5. น้ำตกตาดทอง และ 6. วิวคอกภูโว ที่สามารถตั้งต้นที่ได้ แต่แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวยังไม่ได้รับการปรับปรุงดูแลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงทำให้การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวงไม่พัฒนาเท่าเทียมกับการท่องเที่ยวของที่อื่น

รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวตำบลนาไร่หลวง
รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวตำบลนาไร่หลวง
ในงานวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบล
นาไร่หลวง ซึ่งผู้เข้าร่วมเวทีได้ร่วมกันวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน ปัญหา อุปสรรคของการ
บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวง โดยใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
(Participatory Action Research หรือ PAR) โดยเน้นให้ชุมชนนำศักยภาพที่มีอยู่ มาเชื่อมประสาน
ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และเกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมค้นหาปัญหาในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว

ผู้นำชุมชน และประชาชนในตำบลนาไร่หลวง ได้ร่วมกันค้นหาปัญหาของการบริหาร
จัดการ การท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวง เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้นำชุมชนและ
ประชาชนได้ปัญหาในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว ดังต่อไปนี้

ปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์ คือ การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวยังไม่ดีพอขาดแคลน
งบประมาณในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว และขาดแคลนกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ดึงดูดความ
สนใจจากนักท่องเที่ยว ปัญหาด้านการบริการ คือ ขาดระบบการบริการนำเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว
สิ่งอำนวยความสะดวกขาดแคลนและไม่ได้มาตรฐาน ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการไม่ได้มาตรฐาน และขาดแคลนการขนส่งที่จะเข้าถึงแหล่ง
ท่องเที่ยว ปัญหาด้านบุคลากร คือ ผู้บริหารหรือ ผู้ที่มีบทบาทในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว
ขาดความรู้ความเข้าใจ ประชาชนขาดจิตสำนึกในการพัฒนาการท่องเที่ยว ขาดการมีส่วนร่วมจาก
หลายฝ่ายในชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว ปัญหาด้านแหล่งท่องเที่ยว คือ แหล่งท่องเที่ยวขาด
การดูแล แหล่งท่องเที่ยวไม่สะอาดและไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ขาดแคลนงบประมาณในการ
สนับสนุนแหล่งท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยวถูกทำลาย

2. การจัดเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว

มีการร่วมกันจัดเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา และได้ปัญหาที่สมควรได้รับการแก้ไขอย่าง
เร่งด่วน ดังต่อไปนี้

- 2.1 ปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์
- 2.2 ปัญหาด้านการบริการ
- 2.3 ปัญหาด้านแหล่งท่องเที่ยว
- 2.4 ปัญหาด้านบุคลากร

3. การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว เป็นการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาโดยประชาชนมีอิสระในด้านความคิด การตัดสินใจเป็น กระบวนการหนึ่งของการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยตนเองของประชาชน

4. การวางแผนในการแก้ไขปัญหาในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว เป็นสิ่งที่มี ความสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความเจริญ เนื่องจากประชาชนเป็นบุคคลที่รู้ปัญหาของ ชุมชนของตนเอง และแหล่งท่องเที่ยวเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญที่ทุก ๆ คนในชุมชนต้องให้ ความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวให้ได้รับการพัฒนา และมี ชื่อเสียง โดยการมีส่วนร่วมของตัวแทนประชาชนในทุก ๆ กลุ่ม เพื่อร่วมวางแผนงาน และแก้ไข ปัญหาต่างๆร่วมกัน เพราะเมื่อเกิดความคิดที่หลากหลายจากหลาย ๆ ฝ่ายในชุมชนทั้งองค์กรภาครัฐ เอกชนและประชาชนในชุมชนย่อมทำให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและต่อเนื่อง เนื่องจาก ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนงาน

5. การสรุปบทเรียนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว ทำให้ได้รูปแบบของการมีส่วนร่วม ของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 2 รูปแบบการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวงในแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านการประชาสัมพันธ์ ได้แก่

1.1 รูปแบบการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวด้านประชาสัมพันธ์ คือการพัฒนาระบบ การประชาสัมพันธ์เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ซึ่งการจะบริหารจัดการ การท่องเที่ยวให้ มีความน่าสนใจแก่นักท่องเที่ยวทั้งในและต่างจังหวัด ผู้นำและประชาชนในชุมชนต้องมีส่วนร่วม หาแนวทางในการพัฒนาระบบการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในตำบล นาไร่หลวงให้มีความน่าสนใจ และมีความหลากหลาย ได้แก่ การจัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจ แก่บุคลากรที่ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว และเพิ่มความหลากหลายในการ ประชาสัมพันธ์ทุกรูปแบบ เช่น อินเทอร์เน็ต สื่อโทรทัศน์ วิทยุ แผ่นพับ ป้ายประชาสัมพันธ์ เพื่อที่จะทำให้นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจ ได้มีโอกาสรับทราบข้อมูลการท่องเที่ยวผ่านทางสื่อ โทรทัศน์ วิทยุ และอินเทอร์เน็ต ตลอดจนเสียงตามสายประจำหมู่บ้าน นำมาซึ่งการขยายเครือข่าย นักท่องเที่ยวทั้งในอำเภอสองแคว จังหวัดน่านและต่างจังหวัดที่จะรู้จักแหล่งท่องเที่ยวในตำบล นาไร่หลวงมากขึ้น

2. ด้านการบริการ ได้แก่

2.1 รูปแบบการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวด้านการบริการ คือ การพัฒนาระบบ ข้อมูลข่าวสารเพื่อสนับสนุนการบริการแก่นักท่องเที่ยว เพื่อการพัฒนาการบริการท่องเที่ยวให้มี

ความน่าสนใจแก่นักท่องเที่ยวทั้งในและต่างจังหวัด ประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมหาแนวทางในการพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสาร เพื่อสนับสนุนการบริการแก่นักท่องเที่ยว ดังนี้ แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสาร ประสานงานขอรับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดทำศูนย์ข้อมูลข่าวสารจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น นำมาซึ่งการบริการที่ดีแก่นักท่องเที่ยวทั้งในอำเภอสองแคว จังหวัดน่าน และต่างจังหวัด

2.2 รูปแบบการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวด้านการบริการ คือ การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกให้ได้มาตรฐาน เพื่อการพัฒนาการบริการให้ได้มาตรฐานแก่นักท่องเที่ยว ประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมหาแนวทางในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกให้ได้มาตรฐาน ดังนี้ จัดประชุมคณะกรรมการเพื่อวางแผนการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก ประสานงานขอรับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ห้องสุขา จากองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกให้ได้มาตรฐานตามเกณฑ์ของการท่องเที่ยวในระดับสากล นำมาซึ่งความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวง

2.3 รูปแบบการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวด้านการบริการ คือ การพัฒนาระบบการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมหาแนวทางในการพัฒนาระบบรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ดังนี้ ประชุมเพื่อแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาระบบการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยดำเนินการจัดตั้งระบบบริการแพทย์ฉุกเฉินในเขตแหล่งท่องเที่ยว จัดตั้งศูนย์เตือนภัยจากภัยธรรมชาติในพื้นที่ เพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวง

2.4 รูปแบบการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวด้านการบริการ คือ การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการให้ได้มาตรฐาน ประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมหาแนวทางในการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการให้ได้มาตรฐาน ดังนี้ แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการให้ได้มาตรฐาน จัดทำแผนพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการให้ได้มาตรฐานเพื่อเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

2.5 รูปแบบการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวด้านการบริการ คือ การพัฒนาระบบการขนส่งนักท่องเที่ยวที่จะเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมหาแนวทางในการพัฒนาระบบการขนส่งนักท่องเที่ยวที่จะเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้ แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อรับผิดชอบการพัฒนาระบบการขนส่ง จัดซื้อรถยนต์เพื่อให้บริการ การขนส่งแก่นักท่องเที่ยว นำมาซึ่งความสะดวกในการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว

3. ด้านบุคลากร ได้แก่

3.1 รูปแบบการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวด้านบุคลากร คือ การพัฒนาองค์ความรู้ของบุคลากรในด้านการพัฒนา การท่องเที่ยว โดยการศึกษาดูงานในพื้นที่ที่มีการจัดการ การท่องเที่ยวที่ดี และนำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนา การท่องเที่ยว

3.2 รูปแบบการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวด้านบุคลากร คือ การเสริมสร้างจิตสำนึก และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยการประชุมแกนนำครัวเรือน และคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อชี้แจงเกี่ยวกับการร่วมกันวางแผนงานพัฒนา การท่องเที่ยว โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนจัดตั้งภาคีเครือข่ายในการพัฒนา การท่องเที่ยว โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชนเกี่ยวกับการพัฒนา การท่องเที่ยว

4. ด้านแหล่งท่องเที่ยว

4.1 รูปแบบการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวด้านแหล่งท่องเที่ยว คือ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความสวยงาม และสะอาด โดยการแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อรับผิดชอบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความสวยงาม และสะอาด ประสานงานขอรับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ห้องน้ำ จากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ประสานหน่วยงานในพื้นที่เพื่อร่วมกันวางแผนและดำเนินการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

4.2 รูปแบบการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวด้านแหล่งท่องเที่ยว คือ การสร้างเครือข่ายและเส้นทางท่องเที่ยวให้กว้างและครอบคลุมมากขึ้น โดยการแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อรับผิดชอบในการสร้างเครือข่ายและเส้นทางท่องเที่ยวให้หลากหลายรูปแบบและเข้าถึงความต้องการของนักท่องเที่ยว

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัย ด้านบริบทชุมชน พบว่าตำบลนาไร่หลวงเป็นตำบลที่มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถเป็นสถานที่ท่องเที่ยวมากมาย อาทิเช่น ถ้ำ น้ำตก และบริบทการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว พบว่า ในด้านการประชาสัมพันธ์นั้นมีการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย ประชาชนในตำบลไม่มีการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ด้านบุคลากร พบว่า ไม่มีบุคลากรที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในเรื่องการท่องเที่ยว ด้านแหล่งท่องเที่ยว พบว่า แหล่งท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติอยู่มาก ยังไม่มีการพัฒนาในหลาย ๆ ด้านทำให้แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวไม่เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยว โดยทั่วไป

รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบล

นาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยเกิดจากการระดมความคิดเห็นของผู้นำชุมชนและประชาชนผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมค้นหาปัญหาในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว
2. การจัดเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว
3. การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว
4. การวางแผนการแก้ไขปัญหาในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว
5. การสรุปทบทวนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว

สอดคล้องกับแนวคิดของ สุพรรณิ สมจิตรสกุล (2549 : ออนไลน์) ที่ว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนานั้น ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติงาน กระบวนการมีส่วนร่วมนั้นมีหลายระดับ ตั้งแต่การถกเถียงแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การค้นหาปัญหา การวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน การวางแผนร่วมกัน โดยชาวบ้านเพื่อชาวบ้าน การปฏิบัติตามแผนมีการทำงานร่วมกันและการประเมินผลร่วมกันซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เดโซ แสแนกคิต (2546 : 18) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาตั้งแต่เริ่มดำเนินการ จนเสร็จสิ้นโครงการ โดยมีวัตถุประสงค์ให้ประชาชนเรียนรู้แล้วจะทำให้คนเกิดการพัฒนาได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิราภรณ์ ภิญญูโชโต (2549 : 38) ที่ว่า การมีส่วนร่วมเป็นรูปแบบหนึ่งจากแนวคิดที่ประชาชนหรือคนที่อยู่ในสังคมได้พัฒนาความคิด สติปัญญา ความรู้ความสามารถโดยแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อพัฒนาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและสังคม ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นแนวทางการพัฒนาแบบใหม่ โดยใช้หลักการพัฒนามาจากล่างสู่บนเป็นปัจจัยสำคัญ โดยประชาชนจะต้องมีพื้นฐานองค์กรประชาชนที่สามารถเป็นตัวแทนในการเจรจาต่อรองกับกลุ่มผลประโยชน์และบุคคลอื่น ๆ ได้ ประชาชนต้องมีอิสระในความคิดริเริ่มและการตัดสินใจในระดับท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาและกำหนดกิจกรรมของตนเอง

รูปแบบการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง

1. รูปแบบการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง ด้านการประชาสัมพันธ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกรมประชาสัมพันธ์ (ออน - ไลน์. 2549) ว่า การประชาสัมพันธ์ก็คือการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นที่รู้จักโดยทั่วไปอย่างแพร่หลาย โดยมีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์เหล่านั้นด้วยเพื่อผลประโยชน์แก่ประชาชนและสาธารณะอื่น ๆ การที่จะทำให้ประชาชนมีความเข้าใจในองค์กรดีขึ้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการประชาสัมพันธ์ ซึ่งเราเรียกว่าการประชาสัมพันธ์ภายนอก โดยรูปแบบของการประชาสัมพันธ์มีหลายรูปแบบ ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะกระทำผ่านทางสื่อมวลชน (Mass Media) เช่น หนังสือพิมพ์

วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรวรรณ พันธุ์เนตร (2541 : บทคัดย่อ) ที่ว่าควรมีการประชุมสัมพันธ์และให้ชาวบ้านเข้ามาร่วมกันพิจารณาถึงผลดี ผลเสีย และความเป็นไปได้ของโครงการที่ทํา เพื่อให้ชาวบ้านได้ทราบถึงจุดประสงค์ที่แท้จริงและเพื่อให้โครงการได้บรรลุตามเป้าหมาย ทั้งนี้อาจเนื่องจากการประชุมสัมพันธ์การทอ่งเทียวกัเป็นปัจจัยที่ สำคัญอีกประการหนึ่งที่จะทําให้การทอ่งเทียวกัได้รับการพัฒนา ซึ่งการประชุมสัมพันธ์การทอ่งเทียวกั โดยการประชุมสัมพันธ์ในลักษณะเครือข่าย โดยอาจมีการประชุมสัมพันธ์ผ่านทาง Web site วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น แต่สิ่งเหล่านี้ต้องอาศัยงบประมาณในการดำเนินงานอยู่พอสมควร

2. รูปแบบการบริหารจัดการ การทอ่งเทียวกั ด้านการบริการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของ พรณิ จุฑานนท์ (2546 : 17-18) ที่ว่าการทอ่งเทียวกัชุมชนในด้านการให้บริการ อาจ ดำเนินการได้ในหลายวิธี กล่าวคือ การดำเนินการโดยองค์กรพัฒนาเอกชน ผู้ประกอบการทอ่งเทียวกั ชุมชน สถาบันการศึกษา หรือหลายองค์กรร่วมกันดำเนินงาน การให้การบริการทอ่งเทียวกัไม่มีต้น แบบที่แน่นอนสามารถจะปรับได้ตามสภาพของพื้นที่ แต่จุดร่วมประการหนึ่งคือ จะต้องสร้างให้ เกิดความมีส่วนร่วมและผลประโยชน์จะต้องตกอยู่ในชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อมีการพัฒนาระบบ การบริการแก่นักทอ่งเทียวกัแล้วจะสร้างความประทับใจแก่นักทอ่งเทียวกัและเกิดการขยายเครือข่าย ของนักทอ่งเทียวกัมากขึ้น และสอดคล้องกับแนวคิดของ อโนทัย เพียรคงชล (2540 : บทคัดย่อ) ที่ว่า ประชาชนส่วนใหญ่ต้องการมีส่วนร่วมใน 4 กิจกรรม ได้แก่ การจัดการด้านที่พัก การเป็น มัคคุเทศก์นำเที่ยวธรรมชาติ การจัดการด้านการแสดงประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น และการ จัดบริการด้านพาหนะรับ - ส่ง ส่วนใหญ่ต้องการมีส่วนร่วมใน 2 กิจกรรม คือ การจัดการด้าน การจำหน่ายของที่ระลึก และการจัดการด้านอาหารและเครื่องดื่ม โดยเชิญผู้แทนประชาชน ทอ่งถิ่นเข้าร่วมประชุมให้ความรู้ ร่วมวางแผน และร่วมดำเนินงาน

3. รูปแบบการบริหารจัดการ การทอ่งเทียวกั ด้านบุคลากร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ หลักและกระบวนการบริหาร (2549 . ออนไลน์) ที่ว่าการบริหารในลักษณะของการปฏิบัติงานของ บุคลากรต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และทักษะของบุคลากรผู้ที่เป็นผู้บริหาร เพื่อที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรวรรณ พันธุ์เนตร (2541 : บทคัดย่อ) ที่ว่า การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถจะทำให้เกิดการพัฒนาระบบการ บริหารจัดการด้านทอ่งเทียวกัด้วย และนอกจากนั้นยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ มนัส สุภักษณ์ (2544 : บทคัดย่อ) ที่ว่าชุมชนมีการจัดการอบรมและศึกษาดูงานเพื่อเพิ่มศักยภาพในการบริหาร จัดการของชุมชนในการดำเนินกิจกรรมธุรกิจทอ่งเทียวกั

4. รูปแบบการบริหารจัดการ การทอ่งเทียวกั ด้านแหล่งทอ่งเทียวกั ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของธนวัฒน์ ขวัญบุญ (2545 : บทคัดย่อ) ที่ว่า หากต้องการให้มีการจัดการการทอ่งเทียวกั

ควรส่งเสริมให้มีการมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะทางด้านการจัดการ หน่วยงานรัฐยังควรมีนโยบายในการจัดการพื้นที่อย่างชัดเจน อีกทั้งยังควรแจ้งให้ประชาชนท้องถิ่นทราบอย่างแน่นอน เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้น และเตรียมพร้อมในการแก้ไขปัญหาที่อาจจะเกิดความขัดแย้งได้ ซึ่งข้อมสะท้อนให้เห็นว่า หากประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว มีความรู้สึกว่าเป็นของทุกคน ไม่ใช่ของใครคนใดคนหนึ่ง ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกรักและหวงแหนในแหล่งท่องเที่ยว พร้อมทั้งจะเข้ามาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความสวยงาม ตั้งแต่การร่วมกันพัฒนา

ภูมิสถาปัตย์ ช่วยกันดูแลสอดส่องไม่ให้ใครมาทำลายแหล่งท่องเที่ยว รวมไปถึงร่วมเป็นเจ้าของที่ดี เป็นมิตรกับนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม ด้วยไมตรีจิตที่ดี และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรรณี จุฑานนท์ (2546 : 12) ว่าควรมีการปรับปรุงวิธีการในการถึงแหล่งท่องเที่ยวด้วยการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ เช่น การขึ้นชมพระนครคีรี จังหวัดเพชรบุรี โดยกระเช้าไฟฟ้า ทำให้ข้อจำกัดในเรื่องอายุหรือสุขภาพของนักท่องเที่ยวที่ต้องการไปเยือนลดลง ก็จะทำให้เกิดความยั่งยืนในกระบวนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่านต่อไป

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน ในครั้งนี้ได้ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง ดังต่อไปนี้

1. ควรมีงบประมาณในการสนับสนุนการดำเนินงานจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนมากยิ่งขึ้น เพราะในปัจจุบันงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวไม่เพียงพอ
2. หน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่นและภาคเอกชนที่อยู่ในท้องถิ่นควรเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง ร่วมกับประชาชนในตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน
3. ควรสร้างจิตสำนึกที่ดีและการมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลนาไร่หลวง ในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวงที่ยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ควรมีการศึกษาเพื่อประเมินผลการดำเนินงานบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน หลังจากที่ทางชุมชนได้มีการนำรูปแบบของการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวไปดำเนินงาน เพื่อประเมินว่า มีผลการดำเนินงานประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด

2. ควรมีการศึกษาศักยภาพความพร้อมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. [ออนไลน์]. (2549). แหล่งที่มา <http://www.fisheries.go.th/tr/webconserve.php>
- การท่องเที่ยวชุมชน. [ออนไลน์]. (2549). แหล่งที่มา <http://communitytourism.net/aboutusl.php>.
- การบริหารจัดการ. [ออนไลน์]. (2550). แหล่งที่มา : www.oac.rta.mi.th/bvbook/3
- กรมประชาสัมพันธ์. [ออนไลน์]. (2549). แหล่งที่มา http://teacher.nsruc.ac.th/e_learning/toon/text.html.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (2525). การระดมประชาชนเพื่อการการพัฒนาชนบท (อัครสำเนาะ). คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : กรุงเทพฯ.
- ฉัตรชัย ศิวงาม. (2545). การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาความคิดเห็นชุมชนคลองบางกอกน้อย จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ : กรุงเทพฯ.
- ชุดวิชาการวิจัยชุมชน. (2545). หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการและประเมินโครงการตามโครงการเพิ่มประสิทธิภาพบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการและสำนักมาตรฐานอุดมศึกษา : ทบวงมหาวิทยาลัย.
- เดโช แสนภักดี. (2546). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของสมาชิกกลุ่มอาชีพจังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ : กรุงเทพฯ.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2536). หลักการบริหารจัดการ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- ธนวัฒน์ ขวัญมุข. (2545). ศักยภาพของประชาชนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา : หมู่บ้านร่องกล้า อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า จังหวัดพิษณุโลก. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นพดล ภาคพรต. (2546). เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกลหลักสูตร การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช : กรุงเทพฯ.

- นภาพรรณ ทั้งบุญ. (2545). การศึกษารูปแบบของค้กรชุมชนเพื่อการบริหารการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
บ้านดอนมูล อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน.วิทยานิพนธ์ปริญญาโท.
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ : กรุงเทพฯ.
- นรินทร์ จงวุฒิเวศน์. (2527). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษา
นโยบายสาธารณสุขมหาวิทยาลัยมหิดล.
- บุญเลิศ ตั้งจิตวัฒนา . (2542). การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. เชียงใหม่ : คณะ
มนุษยศาสตร์.มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปรัชญา เวสสารัชช์. (2528). การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรม เพื่อพัฒนาชนบท.
กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- พจนารถ กริ่งไกร. (2545). การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชนในการจัดการ
แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม : กรณีศึกษาดำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย
จังหวัดเชียงราย. เชียงใหม่ : ม.ป.พ.
- พรรณี จุฑานนท์ . (2546). รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนบ้านนาทะเล หมู่ 5 ตำบลชัยมงคล
อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์. วิทยานิพนธ์การวิจัยและพัฒนาท้องถิ่น สถาบันราชภัฏ
อุตรดิตถ์.
- พัชรี สีโรต. (2546). การมีส่วนร่วมของประชาชน. คณะรัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์:
กรุงเทพฯ.
- ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. ทฤษฎีองค์การสมัยใหม่. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์:
กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- มนัส สุกลักยณ์. (2544). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในกิจกรรมธุรกิจ
ท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศชุมชนบ้านโป่ง ตำบลบ้านไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัด
เชียงใหม่. คุชฎินิพนธ์. (ศิลปศาสตร์คุชฎินิพนธ์). สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร.
มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- มธุรส ปราบไพรี. (2543). ศักยภาพของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว : กรณีศึกษาชุมชนไทย
ทรงดำ บ้านเขาย้อย ตำบลเขาย้อย อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี. เชียงใหม่ :
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- วรรณมา วงษ์วานิช. ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุพัฒน์ สมจิตรสกุล. [ออนไลน์]. (2549). แหล่งที่มา <http://gotoknow.org/blog/lean4lif/17024>
- สุนทร สุขไทย. (2543). สถานภาพการท่องเที่ยวภายในจังหวัดอุตรดิตถ์. อุตรดิตถ์ : ม.ป.พ.

- สุนันทา อำไพเจนเจริญ. (2547). การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของชุมชนก่อนนโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเขตเทศบาลเมืองขลุง. ปรินญาณิพนธ์ รป.ม. (การบริหารทั่วไป). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. อัดสำเนา : ชลบุรี.
- เสรี วังส์ไพจิตร. (2532). จุดหักเหของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ชนวนให้เกิดขบวนการนิเวศวิทยาทางการเมือง. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- ศิริภรณ์ ภิญาญชุโต. (2549). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยความร่วมมือองค์กรท้องถิ่นชุมชนบ้านช่วงบุก ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่. วิทยานิพนธ์การวิจัยและพัฒนาท้องถิ่นมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ : อุตรดิตถ์.
- หลักและกระบวนการบริหาร. [ออนไลน์]. (2549). แหล่งที่มา www.kunkroo.com/admin1
- อรวรรณ พันธุ์เนตร. (2541). การประเมินความต้องการมีส่วนร่วมและความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวของประชาชน : กรณีบ้านหาดไคร้ ตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย. เชียงใหม่ : ม.ป.พ.
- อโนทัย เพียรคงชล. (2540). ความต้องการในการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของพื้นที่อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์. วท.ม. สาขาบริหารการเกษตรและป่าไม้. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- Certo, Samuel C. (2000). **Modern Management**. New Jersey : Prentice-Hall, Inc.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้เชี่ยวชาญ

รายนามผู้เชี่ยวชาญ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จีรัตน์ สุวรรณ   คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์
2. อาจารย์มณฑล ศรีสุข   คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์
3. นายฉัตร พานิช   สาธารณสุข อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน

ภาคผนวก ข
หนังสือขอเรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

ที่ ศธ ๐๕๓๕.๑๐ / ๓๒๓

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

อ.เมือง จ.อุดรดิตถ์ ๕๓๐๐๐

๒๒ กรกฎาคม ๒๕๕๐

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยเพื่อการจัดทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จีรรัตน์ สุวรรณ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือวิจัย จำนวน ชุด

ด้วย นางมาลินี หาญยุทธ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารและพัฒนาประชาคมเมืองและชนบท กำลังดำเนินการวิจัยเพื่อเสนอเป็นวิทยานิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว : กรณีศึกษา ตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน” ซึ่งมี รองศาสตราจารย์ พิสมัย หาญสมบัติ เป็นประธานกรรมการควบคุมการจัดทำวิทยานิพนธ์

เพื่อความถูกต้องสมบูรณ์เชิงวิชาการของวิทยานิพนธ์ดังกล่าว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยครั้งนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง
มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ พิสมัย หาญสมบัติ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

โทร. ๐-๕๕๔๑-๖๖๐๑-๓๑ ต่อ ๑๖๔๕

โทรสาร ๐-๕๕๔๑-๖๖๐๑-๓๑ ต่อ ๑๖๔๘

ที่ ศธ ๐๕๓๕.๑๐/ว๓๒๓

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

อ.เมือง จ.อุดรดิตถ์ ๕๓๐๐๐

๒๒ กรกฎาคม ๒๕๕๐

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยเพื่อการจัดทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์มณฑล ศรีสุข

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือวิจัย จำนวน ชุด

ด้วย นางมาลินี หาญยุทธ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารและพัฒนาประชาคมเมืองและชนบท กำลังดำเนินการวิจัยเพื่อเสนอเป็นวิทยานิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว : ก รมศึกษา ตำบลนาไริ่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน” ซึ่งมี รองศาสตราจารย์พิสมัย หาญสมบัติ เป็นประธาน กรรมการควบคุมการจัดทำวิทยานิพนธ์

เพื่อความถูกต้องสมบูรณ์เชิงวิชาการของวิทยานิพนธ์ดังกล่าว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยครั้งนี้

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง
มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์พิสมัย หาญสมบัติ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

โทร. ๐-๕๕๔๑-๖๖๐๑-๓๑ คอ ๑๖๔๕

โทรสาร ๐-๕๕๔๑-๖๖๐๑-๓๑ คอ ๑๖๔๘

ที่ ศธ ๐๕๓๕.๑๐ / ๖๓๒๓

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

อ.เมือง จ.อุตรดิตถ์ ๕๓๐๐๐

๒๒ กรกฎาคม ๒๕๕๐

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยเพื่อการจัดทำวิทยานิพนธ์

เรียน นายฉัตรภัทร พานิช สาธารณสุข อำเภอสองแคว

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือวิจัย จำนวน ชุด

ด้วย นางมาลินี หาญยุทธ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารและพัฒนาประชาคมเมืองและชนบท กำลังดำเนินการวิจัยเพื่อเสนอเป็นวิทยานิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาดำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน” ซึ่งมี รองศาสตราจารย์พิศมัย หาญสมบัติ เป็นประธานกรรมการควบคุมการจัดทำวิทยานิพนธ์

เพื่อความถูกต้องสมบูรณ์เชิงวิชาการของวิทยานิพนธ์ดังกล่าว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยครั้งนี้

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง
มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์พิศมัย หาญสมบัติ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

โทร. ๐-๕๕๔๑-๖๖๐๑-๓๑ ต่อ ๑๖๔๕

โทรสาร ๐-๕๕๔๑-๖๖๐๑-๓๑ ต่อ ๑๖๔๘

ภาคผนวก ค

แบบสอบถามการวิจัยแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว ตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน

คำอธิบาย

1. แบบสำรวจนี้ใช้เป็นแนวทางการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนและการวิจัยรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน

2. แบบสำรวจมีทั้งหมด 3 ตอน

- ตอนที่ 1 การสำรวจบริบทชุมชน (ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง)
- ตอนที่ 2 เทคนิคการสนทนากลุ่ม
- ตอนที่ 3 การสัมภาษณ์เชิงลึก

ตอนที่ 1 สำรวจบริบทชุมชน (โดยศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง)

ข้อมูลทั่วไปแบ่งเป็น 3 ด้าน

1. ด้านภูมิศาสตร์
2. ด้านวัฒนธรรม
3. ด้านแหล่งท่องเที่ยว

ตอนที่ 2 แนวทางการตั้งประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่ม

TOPIC	MAIN Q	Follow Up	Probe
การบริหารจัดการการท่องเที่ยว	ด้านการจัดการการท่องเที่ยว	1. ด้านประชาสัมพันธ์	1.1 ผู้ที่มีหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนคือใคร 1.2 ท่านได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์อย่างไร 1.3 งบประมาณที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์มาจากไหน 1.4 ท่านได้มีส่วนร่วมในการระดมงบประมาณดังกล่าวหรือไม่ 1.5 การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวที่ผ่านมาเป็นอย่างไร 1.6 มีการประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่อต่างๆหรือไม่ โดยวิธีใดบ้าง

TOPIC	MAIN Q	Follow Up	Probe
		2. ด้านการบริการ	<p>1.7 หน่วยงานที่รับผิดชอบในการประชาสัมพันธ์คือใคร</p> <p>1.8 การบริหารจัดการ การประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานดังกล่าวทำอย่างไร</p> <p>1.9 ท่านได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การประชาสัมพันธ์หรือไม่</p> <p>2.1 ผู้ที่มีหน้าที่ให้บริการในการท่องเที่ยวของชุมชนคือใคร</p> <p>2.2 ท่านมีส่วนร่วมในการให้บริการอย่างไรบ้าง</p> <p>2.3 ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานใดบ้าง</p> <p>2.4 ท่านได้มีส่วนร่วมในการหางบประมาณดังกล่าวหรือไม่</p> <p>2.5 ในการบริการมีความสะดวกสบายและเพียงพอหรือไม่</p> <p>2.6 ท่านได้มีส่วนร่วมในการบริการดังกล่าวอย่างไรบ้าง</p> <p>2.7 หน่วยงานที่รับผิดชอบในการให้บริการคือหน่วยงานใดบ้าง</p> <p>2.8 การบริหารจัดการ การบริการของหน่วยงานดังกล่าวทำอย่างไร</p> <p>2.9 ท่านได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การบริการหรือไม่</p>

TOPIC	MAIN Q	Follow Up	Probe
		3. ด้านบุคลากร	3.1 ผู้ที่มีหน้าที่ในการจัดการ การท่องเที่ยว ในชุมชนคือใคร 3.2 ท่านมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวอย่างไร 3.3 ได้รับงบประมาณในการบริหารจัดการ จากหน่วยงานใดบ้าง 3.4 ในการระดมงบประมาณท่านได้มีส่วน ร่วมหรือไม่ 3.5 ในชุมชนของท่านมีการพัฒนาแหล่ง ท่องเที่ยวอย่างไรบ้าง 3.6 ท่านมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่ง ท่องเที่ยวหรือไม่ 3.7 หน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการ การท่องเที่ยวคือหน่วยงานใด 3.8 การจัดการแหล่งท่องเที่ยวของหน่วยงาน ดังกล่าวทำอย่างไรบ้าง 3.9 ท่านมีส่วนร่วมในการดูแลและจัดการ แหล่งท่องเที่ยวอย่างไร
		4. ด้านแหล่งท่องเที่ยว	4.1 แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนควรมีลักษณะ อย่างไรบ้าง 4.2 แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวควรมีการ พัฒนาอย่างไร 4.3 หน่วยงานใดที่รับผิดชอบในการพัฒนา 4.4 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของหน่วยงาน ดังกล่าวทำอย่างไรบ้าง 4.5 ท่านมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่ง ท่องเที่ยวในชุมชนอย่างไรบ้าง

ตอนที่ 3 แนวคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึก

ข้อมูลส่วนตัว

1. ชื่อ — สกุล และอายุ
2. ตำแหน่งหรือบทบาทในชุมชน
3. อาชีพ รายได้ต่อเดือน ต่อปี
4. การศึกษา การนับถือศาสนา ความเชื่อด้านต่าง ๆ
5. พื้นเพหรือภูมิลำเนา

ข้อมูลของชุมชน

1. ประวัติความเป็นมาของชุมชนที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน
2. วัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อ
3. การเปลี่ยนแปลงของชุมชน (วิถีชีวิต ความเชื่อ หรือค่านิยม)
4. การรวมกลุ่มของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน
5. กิจกรรมและผลงานของกลุ่มในชุมชน

ข้อมูลด้านแหล่งท่องเที่ยว

1. จุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวง
2. ปัญหา สาเหตุ การบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง
3. ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง

แนวคำถามการประชมกลุ่ม(Focus Group)

แนวคำถามในการประชุมกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง เพื่อหารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน

รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง

1. การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไรบ้าง มีแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวอย่างไร
2. การบริการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวงหลวง มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไรบ้าง มีแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวอย่างไร
3. การบริหารจัดการ การท่องเที่ยวในด้านบุคลากรมีปัญหา และอุปสรรคหรือไม่ อย่างไร แนวทางในพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านบุคลากรควรเป็นอย่างไร
4. สภาพของแหล่งท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวงปัจจุบันเป็นอย่างไร มีปัญหา และอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาหรือไม่ อย่างไร
5. แนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่น่าสนใจควรเป็นอย่างไร

ภาคผนวก ง

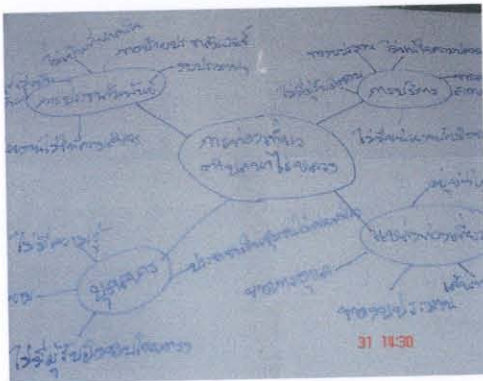
รูปกิจกรรม การเก็บรวบรวมข้อมูล

กิจกรรมการเก็บรวบรวมข้อมูล

กระบวนการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เมื่อวันที่ 26-27 มิถุนายน 2550 ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน

ภาพที่ 19 กระบวนการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ภาพที่ 20 ผลที่ได้จากกระบวนการมีส่วนร่วม

ภาพที่ 21 การสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติม

ภาคผนวก จ

รายชื่อคณะกรรมการ การท่องเที่ยว ผู้นำชุมชน และประชาชน
ของตำบลนาไร่หลวงที่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว

ตารางที่ 3 รายชื่อคณะกรรมการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง

ที่	ชื่อ - สกุล	หมู่ที่	ตำแหน่ง
1	นายสรพงษ์ ปัดตือนันต์	8	ประธานกรรมการ
2	นายไอลงจีน แซ่เต๋น	8	รองประธานกรรมการ
3	นายสมบัติ วิวัฒนาวีไล	1	กรรมการ
4	นายสวัสดิ์ ชะแสง	2	กรรมการ
5	นายสุรินทร์ แก่แดง	3	กรรมการ
6	นางวิราภานต์ สุภรโกมล	4	กรรมการ
7	นางกนกวรรณ จิตตะปาโล	5	กรรมการ
8	นายภูสิทธิ์ แซ่เต๋น	6	กรรมการ
9	นายจรัล ไชยฤทธิ์	7	กรรมการ
10	นายเกาสิน แซ่จ้าว	9	กรรมการ
11	นางสาวมลฤดี วิสรุตเวสสะภู	10	กรรมการ
12	นายเพชฌัญ ระลึก	4	กรรมการ
13	นางมาลินี หาญยุทธ	2	กรรมการ/เลขานุการ

ตารางที่ 4 รายชื่อผู้นำชุมชนที่เข้าร่วมเวที ค้นหารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน

ที่	ชื่อ - สกุล	หมู่ที่	ตำแหน่ง	หมายเหตุ
1	นายณรงค์กร ทองสุข	3	กำนัน	
2	นายอาวุธ ปทุมไพโรจน์	1	ผู้ใหญ่บ้าน	
3	นางสุภาพ ใหม่จันทร์ดี	2	ผู้ใหญ่บ้าน	
4	นายประภัสร์ โนราช	4	ผู้ใหญ่บ้าน	
5	นายประพัฒน์ ธงหิมะ	5	ผู้ใหญ่บ้าน	
6	นายเกียรติศักดิ์ เทียนรุ่งอรุณ	6	ผู้ใหญ่บ้าน	
7	นายจักรพันธ์ น้ำตอง	7	ผู้ใหญ่บ้าน	
8	นายสรพงษ์ ปัดตือนันต์	8	ผู้ใหญ่บ้าน	
9	นายเกาลิน แซ่จ้าว	9	ผู้ใหญ่บ้าน	
10	นายชูชาติ วิวัฒนาวิไล	10	ผู้ใหญ่บ้าน	
11	นายชัยสิทธิ์ เทียนรุ่งรัมย์	1	ประธานสภา	
12	นางมาลินี หาญยุทธ	2	ส.อบต.	
13	นายสุทัศน์ เทพจันตา	3	ส.อบต.	
14	นางธิดา ชันทะสีมา	4	ส.อบต.	
15	นายนิรันดร์ ปุกคาม	5	ส.อบต.	
16	นายชัยยนต์ แซ่เต๋น	6	ส.อบต.	
17	นายเผชญ์ ทองสุข	7	ส.อบต.	
18	นางนงลักษณ์ มัชยันท์	8	ส.อบต.	
19	นายเกาจีน แซ่จ้าว	9	ส.อบต.	
20	นายพรชัย เทียนรุ่งอรุณ	10	ส.อบต.	

ตารางที่ 5 รายชื่อประชาชนที่มีความรู้ในเรื่องการท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง

ที่	ชื่อ - สกุล	หมู่ที่	มีความรู้ในด้าน	หมายเหตุ
1	นายเปา แซ่โง้ว	1	หัตถกรรม	ผู้ทรงคุณวุฒิ
2	นายสามารถ ฌ ราช	2	วัฒนธรรมประเพณี	ข้าราชการบำนาญ
3	นายเกษม ทองสุข	3	วัฒนธรรมประเพณี	ข้าราชการบำนาญ
4	นายทอง ไบยา	4	แหล่งท่องเที่ยว	ลูกจ้างป่าไม้
5	นายสามารถ เทพกอม	5	แหล่งท่องเที่ยว	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
6	นายสมบัติ เทียรรุ่งอรุณ	6	วัฒนธรรมชนเผ่า	ประชาชน
7	นายทองพูน ทองสุข	7	วัฒนธรรมประเพณี	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
8	นายทา สุวรรณแสง	8	วัฒนธรรมชนเผ่า	ประชาชน
9	นายนิพนธ์ แซ่จ้าว	9	วัฒนธรรมชนเผ่า	ประชาชน
10	นางสาวจารวี มิ่งมิตรวิบูลย์	10	หัตถกรรม	เยาวชน

ภาคผนวก ฉ

บันทึกการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก

จากการศึกษาวิจัยรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของ ตำบลนาไร่หลวง ผู้วิจัยได้มีการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องระหว่างเดือนมิถุนายน – พฤศจิกายน 2550 เพื่อให้ได้ข้อมูลด้านแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

1. จุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวง
2. ปัญหา สาเหตุ การบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง
3. ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวง

ครั้งที่ 1 การสัมภาษณ์ พ่อเกษม ทองสุข ข้าราชการบำนาญและวัฒนธรรมอำเภอสองแคว

ผู้สัมภาษณ์ : พ่อคิดว่าอะไรน่าจะดึงดูดความสนใจของประชาชนได้ดี

พ่อเกษม : ความสวยงาม ความแปลก และการคมนาคมที่สะดวก

ผู้สัมภาษณ์ : แล้วปัจจัยอะไรที่ทำให้การท่องเที่ยวของตำบลนาไร่หลวงไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร

พ่อเกษม : มีการใช้พื้นที่แหล่งต้นน้ำลำธาร เป็นพื้นที่การเกษตรซึ่งเป็นการทำลายระบบนิเวศน์ของธรรมชาติมากที่สุด เนื่องจากประชาชนไม่มีที่ทำกินเป็นหลักแหล่งและขาดระบบการชลประทานที่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน

ผู้สัมภาษณ์ : พ่อพอที่จะมีข้อเสนอแนะอย่างไรบ้าง ที่จะทำให้การบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลเราได้รับการพัฒนาเท่าเทียมกับที่อื่น

พ่อเกษม : ควรสำรวจแหล่งที่มีความหลากหลาย สวยงามมีจุดสนใจ และระดมความร่วมมือทุกฝ่ายในท้องถิ่นร่วมกันบริหารจัดการ โดยมีเจ้าของพื้นที่เป็นเจ้าภาพคอยให้การสนับสนุน

ครั้งที่ 2 การสัมภาษณ์ นายแผนภูมิ น้าตอง นายกองจัดการบริหารส่วนตำบลนาไร่หลวง

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านคิดว่าอะไรเป็นจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวในตำบลนาไร่หลวง

นายก : คิดว่า น่าจะเป็นถ้ำ น้ำตก ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ทางภาคเหนือเรา

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านคิดว่าอะไรน่าจะเป็นปัญหาของการบริหารจัดการ เพราะเหตุใด

นายก : น่าจะเป็นการขาดการสำรวจอย่างจริงจัง เพราะยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่แปลกอีกมากมายในตำบลของเรา อาจเนื่องมาจาก ไม่มีใครเป็นเจ้าของภาพโดยตรง ขาดแคลนงบประมาณ แม้แต่องค์กรบางองค์กรในท้องถิ่น และผู้นำไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรบ้าง ที่จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของตำบลเรา

นายก : ควรสร้างทีมงานในท้องถิ่น อาจจะได้มาจากการอาสาสมัครเข้ามาดำเนินการเป็นกิจกรรมนำร่อง เช่น มีการสำรวจแหล่งท่องเที่ยว หรือประชาชนในตำบลควรมีความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาการท่องเที่ยว

ครั้งที่ 3 การสัมภาษณ์ ผู้ใหญ่สุภาพ ใหม่จันทร์ดี ผู้ใหญ่บ้าน บ้านปางปุก หมู่ที่ 2 ตำบลนาไร่หลวง

ผู้สัมภาษณ์ : สถานที่หรือสิ่งใดที่ท่านเคยประทับใจและคิดว่าคนอื่นจะประทับใจเช่นกัน

ผู้ใหญ่บ้าน : ประเพณีปีใหม่ม้ง บ้านถ้ำเวียงแก และบ้านผาหมี เพราะได้เห็นวัฒนธรรมของเผ่าม้งที่แปลกและสวยงามด้วย

ผู้สัมภาษณ์ : ผู้ใหญ่คิดว่าอะไรน่าจะเป็นอุปสรรคขัดขวางของการพัฒนาแหล่งธรรมชาติให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

ผู้ใหญ่บ้าน : ขอตอบเป็นข้อ ๆ ก็แล้วกันนะ

1. ความสนใจของประชาชนในการอนุรักษ์ยังมีน้อยเพราะต้องการใช้เป็นพื้นที่ทำกิน
2. รัฐหรือหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ไม่ให้การสนับสนุนเท่าที่ควร มองเห็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญกว่า
3. อยู่ห่างไกลจากเส้นทางหลัก ไปมาไม่สะดวกและปลอดภัย

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านจะมีข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลอย่างไรบ้าง

ผู้ใหญ่บ้าน : ควรอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมที่มีอยู่อย่างจริงจัง ทั้งระบบควรมีการปลูกจิตสำนึกของชนรุ่นหลัง การจัดนิทรรศการ การจัดงานประเพณีและอื่น ๆ ให้ประชาชนเห็นประโยชน์

ครั้งที่ 4 การสัมภาษณ์ พ่อสามารถ ณ ราช ข้าราชการบำนาญและผู้เชี่ยวชาญสมุนไพร

ผู้สัมภาษณ์ : พ่อคิดว่าจะบอกอย่างไรให้คนต่างท้องถิ่นเพื่อให้เขารู้ว่าตำบลของเรามีแหล่งท่องเที่ยวมากมาย

พ่อสามารถ : จะบอกว่าตำบลของเรามีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์

ผู้สัมภาษณ์ : อยากทราบถึงปัญหา และสาเหตุของการพัฒนาแหล่งธรรมชาติให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

พ่อสามารถ : พ่อคิดว่าไม่สามารถบริหารจัดการให้ครบวงจรได้ เพราะยังขาดสถานที่พักของนักท่องเที่ยว ขาดการประชาสัมพันธ์แหล่งธรรมชาติที่มีอยู่ อยู่ห่างไกลจากเส้นทางหลัก และไม่แน่ใจในความปลอดภัยเป็นต้น

ผู้สัมภาษณ์ : พ่อมีข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของตำบลอย่างไรบ้าง

พ่อสามารถ : ควรจะให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นเจ้าภาพในการบริหารจัดการแล้วให้ดึงทุกภาคส่วนให้มีส่วนร่วมควรเริ่มต้น ตั้งแต่บัดนี้และควรค่อยเป็นค่อยไป เพราะธรรมชาติเป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลา

ครั้งที่ 5 การสัมภาษณ์ นายชัยสิทธิ์ เทียนรุ่งรัศมี ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนาไร่หลวง

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านคิดว่าตำบลของเรามีจุดเด่นในด้านการท่องเที่ยวอย่างไร

ประธานฯ : ผมคิดว่าน่าจะเป็นความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว และความหลากหลายทางวัฒนธรรมประเพณีประจำเผ่าแต่ละเผ่า

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านคิดว่าอะไรจะเป็นปัญหาทำให้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของตำบลไม่ดีเท่าที่ควร

ประธานฯ : สิ่งที่เป็นปัญหานั้นจะเป็นเพราะแหล่งท่องเที่ยวอยู่กระจัดกระจาย ไม่มีจะสนใจที่เด่นชัดเพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยว และอยู่ห่างไกลจากชุมชนด้วย

ผู้สัมภาษณ์ : ท่านจะมีข้อเสนอแนะอย่างไรบ้างในการพัฒนาการท่องเที่ยวของตำบล

ประธานฯ : ผมคิดว่าทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง ต้องช่วยกันบูรณาการแหล่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน มีการเชื่อมโยงแหล่งที่สำคัญให้เป็นเส้นทางเดียวกันได้ ซึ่งต้องใช้งบประมาณสูงแต่ก็นำลงทุน

ประวัติผู้จัดทำวิทยานิพนธ์

ประวัติผู้จัดทำวิทยานิพนธ์

ชื่อ — สกุล	นางมาลินี หาญยุทธ
เกิดเมื่อ	13 มกราคม พ.ศ. 2516
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	124/1 หมู่ที่ 2 ตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน
อาชีพ	นักการเมือง
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2533	จบการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนปัว อำเภอปัว จังหวัดน่าน
พ.ศ. 2536	จบการศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค โรงเรียนพาณิชยการ พิษณุโลก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
พ.ศ. 2539	จบการศึกษาปริญญาตรีศิลปศาสตรบัณฑิต สถาบันราชภัฏอุตรดิตถ์ อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์